

LIFE III

focus

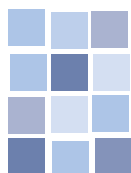

LIFE w mieście

Innowacyjne rozwiązania dla środowiska miejskiego Europy

European Commission

KOMISJA EUROPEJSKA DYREKCJA GENERALNA DS. ŚRODOWISKA

LIFE („Instrument finansowy na rzecz środowiska”) jest programem zainicjowanym przez Komisję Europejską, a koordynowanym przez Dyрекcję Generalną ds. Środowiska (dział LIFE – BU-9 02/1).

Treść niniejszej publikacji „**LIFE w mieście – Innowacyjne rozwiązania dla środowiska miejskiego Europy**” nie musi odzwierciedlać poglądów instytucji Unii Europejskiej.

Autor: Eric Sarvan (Astrale GEIE – AEIDL). **Redaktor główny:** Philip Owen, Komisja Europejska, DG ds. Środowiska, dział LIFE – BU-9, 02/1, 200 rue de la Loi, B-1049 Bruksela. **Koordynatorzy serii LIFE Focus:** Simon Goss (koordynator ds. komunikacji LIFE), Evelynne Jussiant (koordynator ds. publikacji DG Środowisko). **Nad niniejszym wydaniem pracowały również następujące osoby:** Katalin Kolosy, Catherine Stoneman, Jon Eldridge, Daniele Gallorini, Katarina Lipovska, Markus Reisenberger, Santiago Urquijo Zamora, Peter Vissers. **Publikacja:** Monique Braem, Christine Charlier. **Szata graficzna:** Anita Cortés, Daniel Renders (Astrale EEIG-AEIDL). **Podziękowania:** dziękujemy wszystkim beneficjentom projektu LIFE, którzy dzięki swoim komentarzom, zdjęciom i innym użytecznym materiałom przyczynili się do powstania niniejszego raportu. **Fotografie:** okładka: Eric Sarvan; Peter Hirth / Still Pictures. Wnętrze wydania: omawiane projekty LIFE, chyba że podano inaczej. Oryginalna publikacja wydana była w języku angielskim w nakładzie 5 000 egzemplarzy i jest dostępna w Internecie.

Europe Direct jest serwisem informacyjnym udzielającym odpowiedzi na pytania dotyczące Unii Europejskiej.

Nowy bezpłatny nr telefonu: **00 800 6 7 8 9 10 11**

Wiele dodatkowych informacji o Unii Europejskiej jest dostępnych w Internecie.

Można je uzyskać na serwerze Europa (<http://europa.eu>).

Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2006 r.

ISBN 92-79-02254-7

ISSN 1725-5619

© Wspólnoty Europejskie, 2006 r.

Wykorzystanie treści niniejszej publikacji jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Wydanie polskie:

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Krajowy Punkt Kontaktowy LIFE+

ul. Konstruktorska 3a, 02-673 Warszawa

tel. (+48-22) 45 90 543, (+48-22) 45 90 396, fax. (+48-22) 45 90 193

www.nfosigw.gov.pl/life

ISBN 978-83-915678-6-9 (wydanie polskie)

Printed in Poland

Wydrukowano na papierze ekologicznym „Edixion” posiadającym Certyfikat European Flower Green.

Spis treści

Przedmowa do wydania polskiego	2
Przedmowa	3
Cel: Zrównoważona Europa w aspekcie miejskim	4
Polityka i prawodawstwo UE	5
Zintegrowane zarządzanie środowiskiem	7
Strategia tematyczna w sprawie środowiska miejskiego	8
LIFE a środowisko miejskie	9

ZINTEGROWANE ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

PRESUD: Gminny system na rzecz zrównoważonego rozwoju oparty na wzajemnej ocenie	13
Metody CLEAR w rachunkowości i sprawozdawczości środowiskowej miast	17
Guía-Ilave: „Podstawowy” przewodnik dla lokalnego zarządzania środowiskiem	18
ECO-LUP: Zastosowanie EMAS w planowaniu gospodarki przestrzennej przez władze lokalne	19

ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI

W mieście bez mojego samochodu: ogólnoeuropejski ruch na rzecz zrównoważonej mobilności	21
--	----

IMMACULATE: Pilotażowe zastosowanie technologii ekologicznie czystych pojazdów	25
CATCH: Zintegrowane strategię na rzecz ekologicznego transportu	26
GOAL: Zmniejszenie emisji hałasu przy jednoczesnej promocji zdrowego trybu życia	27

ZMIANA KLIMATU

PRIVILEGES: Udana redukcja lokalnej emisji CO ₂	29
CARRA: Połączenie redukcji CO ₂ z rewitalizacją obszarów miejskich	33
Zrównoważone doposażenie: Pakiety usług i standardy jakości	34
S-House: Efektywne wykorzystanie materiałów i energii	35

PRZYRODA I RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA

SUN: Zwiększanie dostępu do różnorodności biologicznej na terenach miejskich poprzez zaangażowanie zainteresowanych stron	37
Rzeka Liesing pełna życia	41
Zielone dachy: botaniczne ogrody na dachach w Augustenborgu	42
Lasy miejskie: Zrównoważone zarządzanie lasami przyjaznymi mieszkańcom	43

ŚRODOWISKO NATURALNE, ZDROWIE I JAKOŚĆ ŻYCIA

Śródziemnomorski projekt VerandaWays na rzecz klimatyzowanych otwartych przestrzeni i tworzenia miejsc przyjaznych mieszkańcom	45
GlpSyNOISE: wykorzystanie GIS do oceny i zarządzania poziomem hałasu	49
IMOS: Zarządzanie kanalizacją miejską w czasie opadów	50
AIRforALL: Prognozowanie skrajnych poziomów lokalnego zanieczyszczenia atmosferycznego	51

ZRÓWNOWAŻONE ZUŻYCIE ZASOBÓW NATURALNYCH

ekoBudget: Polityczny system zarządzania lokalnym budżetem środowiskowym	53
GPPnet: Sieć promująca zielone zamówienia publiczne (ZZP)	56
Partnerstwo w ramach recyklingu odpadów gospodarczych na Cyprze	57
PlusPunten: Karta lojalnościowa promująca zrównoważoną konsumpcję	58
Kolejne udane i obiecujące projekty	59
Lista dostępnych publikacji LIFE	62

LIFE W MIEŚCIE. INNOWACYJNE ROZWIĄZANIA DLA ŚRODOWISKA MIEJSKIEGO.

Szanowni Państwo,

Wdrażanie Instrumentu Finansowego LIFE+ w Polsce ma już kilkuletnią historię. Od 5 września 2008 roku decyzją Ministra Środowiska Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej został powołany jako Krajowa Instytucja Wdrażająca LIFE+. Od tego czasu NFOŚiGW wprowadził – wyjątkowy na skalę europejską – system instytucjonalnego i finansowego wsparcia projektów LIFE+. W dotychczasowej formule trudno było beneficjentom zbilansować planowane zadania, gdyż pomoc unijna wynosiła, w zależności od celu przedsięwzięcia, od 50 do 75% kosztów kwalifikowanych. NFOŚiGW uruchomił mechanizm współfinansowania projektów LIFE+, dzięki któremu beneficjenci mogą realizować projekty LIFE+ wnosząc jedynie 5% własnego wkładu finansowego. Na ten cel przeznaczamy w ramach programu priorytetowego „Współfinansowanie LIFE+” prawie 250 mln złotych, które wydatkowane będą w latach 2010-2018. Nasze działania obejmują także m.in.: promocję instrumentu wśród potencjalnych beneficjentów, szkolenia dla wnioskodawców, bezpośrednią pomoc w przygotowaniu wniosków oraz reprezentowanie Polski przed Komisją Europejską.

Pragnąc zapoznać polskich wnioskodawców z dotychczasowymi osiągnięciami programu LIFE postanowiliśmy przetłumaczyć część angielskojęzycznych publikacji KE. Jako jedną z pierwszych przekazujemy Państwu polską wersję opracowania pt. „*LIFE in the City. Innovative solutions for Europe's Urban environment*”, które przedstawia najciekawsze projekty LIFE służące poprawie warunków życia mieszkańców aglomeracji miejskich.

Mamy nadzieję, że informacje zawarte w publikacji „*LIFE w mieście. Innowacyjne rozwiązania dla środowiska miejskiego*”, będą inspiracją do opracowywania nowoczesnych rozwiązań zarządzania środowiskiem miejskim. Innowacyjne lub demonstracyjne projekty służące temu celowi mogą uzyskać dofinansowanie Komisji Europejskiej w ramach LIFE+.

Jan Wiater

Zastępca Prezesa NFOŚiGW

Leszek Jóskowiak

Dyrektor Departamentu
Ochrony Przyrody

Andrzej Muter

Kierownik Wydziału
ds. Projektów UE

*Marianne Klingbeil, kierownik działu,
z Susanne Wegefelt
z Działu ds. czystego powietrza i transportu
Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska
Komisja Europejska*

Szereg kwestii dotyczących środowiska wiąże się w szczególny sposób z obszarami miejskimi, a ponieważ czterech na pięciu obywateli Unii Europejskiej mieszka w miastach, jakość środowiska miejskiego jest dla większości z nas wyjątkowo istotna. Zrównoważony rozwój obszarów miejskich to główne założenie w ramach priorytetu „środowisko a zdrowie i jakość życia” Szóstego Wspólnotowego Programu Działań na Rzecz Środowiska (6. EAP). Celem zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich jest poprawa jakości środowiska i zmniejszenie niekorzystnego oddziaływania na szeroko pojęte środowisko miejskie. Osiągnięta w ten sposób wysoka jakość życia przyciąga inwestycje i wykwalifikowaną siłę roboczą, co z kolei przyczynia się do tworzenia dynamicznej i konkurencyjnej gospodarki.

Chociaż miasta w Europie borykają się z trudnościami o różnej skali, trudności te różnią się również pod względem tego, jak pilna jest konieczność uporania się z nimi, większość tych miast zmuszona jest do stawienia czoła podobnym problemom środowiskowym. Jednakże każde miasto i jego otoczenie jest wyjątkowe, a przez to wymaga indywidualnych rozwiązań. Konieczne jest by działania podejmowane były zarówno na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym jak i lokalnym. Celem polityki wspólnotowej jest wspieranie władz krajowych, regionalnych i lokalnych w ich wysiłkach na rzecz osiągnięcia zrównoważonego rozwoju miast znajdujących się na ich obszarze. Strategia tematyczna w sprawie środowiska miejskiego przyjęta przez Komisję w styczniu 2006 r. ma na celu ułatwienie wdrażania prawodawstwa i polityk środowiskowych UE na poziomie lokalnym. Głównym zadaniem w ramach tego założenia jest propagowanie metod i instrumentów wspierających zintegrowaną gospodarkę miejską.

Program Komisji Europejskiej LIFE (Instrument finansowy na rzecz środowiska) odgrywa kluczową rolę w promowaniu tych metod i instrumentów dzięki takim działaniom jak finansowanie projektów innowacyjnych, ułatwianie rozpowszechniania dobrych praktyk i wspieranie powszechnego wdrażania sprawdzonych i możliwych do przeniesienia rozwiązań dla szeregu problemów środowiska naturalnego, z jakimi borykają się miasta europejskie. Od 1992 r. w ramach programu LIFE dofinansowano ponad 150 projektów związanych bezpośrednio ze środowiskiem miejskim oraz uczestniczono w rozpowszechnianiu efektów tych inicjatyw.

Trzymając się ram ustalonych w Strategii tematycznej w sprawie środowiska miejskiego, niniejsze wydanie, ciesząc się powodzeniem serii LIFE-Focus, dotyczy w szczególności 24 projektów miejskich współfinansowanych ze środków programu LIFE. W ramach tych projektów wnikliwie przetestowano i wypróbowano podejścia innowacyjne, które okazują się zarówno skuteczne, jak i możliwe do szerokiego stosowania. Aby umożliwić bezpośredni kontakt z zainteresowanymi podmiotami, przy każdym projekcie zamieszczono dane kontaktowe do beneficjentów danego projektu. Jesteśmy przekonani, że doświadczenia, wyciągnięte wnioski i uzyskane efekty, które przedstawiono w niniejszej broszurze, zainteresują wielu lokalnych odbiorców w całej Europie, którzy na co dzień działają na rzecz poprawy efektywności środowiskowej swoich miast i jakości życia ich mieszkańców.

Marianne Klingbeil

*Kierownik Działu ds. czystego powietrza i transportu
Dyrekcja Generalna ds. Środowiska
Komisja Europejska*

Cel: Zrównoważona Europa w aspekcie miejskim

Przyszłość większości obywateli Unii Europejskiej związana jest z miastem, a w gęsto zaludnionej Europie zrównoważony rozwój obszarów miejskich jest podstawą dla dobra całej Wspólnoty.

Miasta: tu podejmuje się działania (Święto San Fermin w Pampelunie)

Zarządzanie środowiskiem miejskim jest niezmiennie istotne w podejmowaniu działań na rzecz poprawy warunków środowiskowych i jakości życia w miastach europejskich. Około 80% obywateli Unii Europejskiej mieszka w miastach o liczbie ludności przekraczającej 10 000, a to właśnie w takich miastach najbardziej dotkliwie odczuwa się efekty wielu problemów środowiskowych. Większość europejskich miast staje przed takimi samymi, powiązаныmi ze sobą problemami środowiskowymi, które wzajemnie się potęgują. Trudności te obejmują wzrastający poziom ruchu na ulicach, zanieczyszczenie powietrza, hałas miejski, emisję gazów cieplarnianych, zaniedbanie środowiska architektonicznego, nieodpowiednie zagospodarowanie terenu, brak otwartych przestrzeni, skażenie gleby, a także produkowanie dużych ilości odpadów i ścieków.

Kwestie związane ze środowiskiem często ściśle łączą się z innymi problemami, przed którymi staje społeczeństwo. To właśnie na obszarach miejskich mamy jednocześnie do czynienia ze środowiskowym, ekonomicznym i społecznym wymiarem zrównoważonego rozwoju. Opracowując rozwiązania dla środowiska miejskiego należy również wziąć pod uwagę kwestie społeczno-ekonomiczne i kulturowe, np. zmiany stylu

życia, rosnącą zależność od samochodów prywatnych, wzrost liczby jednoosobowych gospodarstw domowych, rosnące zużycie zasobów w przeliczeniu na osobę, utratę poczucia przynależności społecznej czy marginalizację części ludności.

Szczególnie w nowych państwach członkowskich zjawisko niekontrolowanego rozwoju miast pogłębia istniejące problemy środowiskowe i społeczne podnosząc jeszcze poziom ruchu ulicznego i zatorów komunikacyjnych, zwiększając zanieczyszczenie i zużycie zasobów, co sprawia, że świadczenie usług i zapewnienie infrastruktury społecznej staje się wyjątkowo kosztowne, a także intensyfikuje podziały na grupy ze względu na wysokość dochodu, pochodzenie czy wiek.

Zabudowania i ruch w samym mieście i wokół niego pochłaniają ogromne zasoby i przyczyniają się do powstawania zanieczyszczeń i odpadów. Oddziaływanie miasta na środowisko obejmuje zatem obszar znacznie wykraczający poza jego granice administracyjne i geograficzne, a duża część problemów miejskich przenoszona jest na tereny podmiejskie i jeszcze dalej.

Problemy i rozwiązania

Niemniej jednak miasta odgrywają kluczową rolę w życiu gospodarczym, społecznym i kulturowym Europy i w głównym stopniu przyczyniają się do bogactwa i zasobów wiedzy kontynentu. Jako główna siła napędowa wzrostu gospodarczego w postępującym procesie globalizacji, miasta są podstawowymi miejscami wdrażania celów europejskiej Strategii Zrównoważonego Rozwoju¹. Wysoka jakość środowiska miejskiego przyczyni się do wzrostu atrakcyjności miast europejskich podnosząc ich konkurencyjność i potencjał wzrostu². Dlatego też obszary miejskie są ważnymi strategicznymi arenami

dla promowania wszelkich aspektów zrównoważonego rozwoju.

Paradoksalnie, chociaż miasta wywierają duży wpływ na środowisko, skupiając ogromne liczby mieszkańców, to jednak koncentracja infrastruktury i działań w jednym miejscu jest pod wieloma względami bardziej korzystna dla środowiska. Społeczności miejskie najbardziej efektywnie wykorzystują zasoby naturalne. Przykładowo, ze względu na krótsze odległości do pokonania i lepszy dostęp do środków transportu publicznego, wykorzystanie samochodu w przeliczeniu na osobę jest znacząco niższe w miastach niż na obszarach wiejskich. Także zużycie energii i ziemi na osobę jest mniejsze. Transport publiczny, jak również utylizacja odpadów i odprowadzanie ścieków oraz systemy oczyszczania korzystają na ekonomii skali. W rzeczywistości, podczas gdy suburbanizacja stanowi poważne zagrożenie dla środowiska, rozwiązań wielu problemów środowiska naturalnego należy szukać – i znajdować – w europejskich gęsto zaludnionych miastach.

Miasta: tu zarabia się pieniądze (centrum Frankfurtu)

¹ COM(2001) 264 final

² COM(2005) 330

Polityka i prawodawstwo UE

Wiele polityk i programów wspólnotowych dotyczy problemów środowiskowych oddziałujących na miasta. Jednak nie zawsze wystarczająco bierze się pod uwagę konkretne potrzeby i możliwości otoczenia miejskiego. W styczniu 2006 r. przyjęto Strategię tematyczną w sprawie środowiska miejskiego, ustanawiającą ramy zintegrowanego i ukierunkowanego podejścia z wykorzystaniem istniejących instrumentów i inicjatyw polityki.

Główne instrumenty polityki

W latach ubiegłych, chcąc połączyć cele gospodarcze, społeczne, środowiskowe oraz właściwe zarządzanie, Komisja szukała odpowiednich wskazań dla polityki zrównoważonego rozwoju miejskiego.

Dokument z 1990 r., **Zielona księga w sprawie środowiska miejskiego**¹, zapoczątkował nowy kierunek działań dotyczących spraw miasta na szczeblu europejskim. Uznając, że większość polityk wspólnotowych ma pośredni lub bezpośredni wpływ na obszary miejskie, księga stanowi pierwszy krok w kierunku wyjścia poza podejścia sektorowe, biorąc pod uwagę czynniki społeczne i gospodarcze, które często leżą u podstaw problemów środowiskowych.

W komunikacie Komisji z 1997 r. zatytułowanym **W stronę programu rozwoju miast w Unii Europejskiej**², zbadano możliwości rozwoju miejskiego i podniesienia skuteczności istniejącej interwencji wspólnotowej na obszarach miejskich. Zamierzeniem komunikatu nie było opracowanie europejskich polityk miejskich dotyczących szerokiego spektrum problemów, które rozwiązane są najlepiej na poziomie lokalnym lub regionalnym, ale zidentyfikowanie możliwości dzielenia się potencjalnymi rozwiązaniami i ułatwianie ich wdrażania na poziomie europejskim.

Komunikat Komisji z 1998 r., **Zrównoważony rozwój miast**³ w Unii Europejskiej: stanowi ramy działania, wspiera większą integrację rozwoju miast poprzez dążenie do lepszej koordynacji i ukierunkowania wspólnotowych działań na rzecz spraw miast.

W 2002 r. Rada i Parlament Europejski przyjęły Szósty Wspólnotowy Program Działań na Rzecz Środowiska⁴ (6. EAP), ustanawiający cele środowiskowe i priorytety na najbliższe

Newcastle: w drodze do pracy

dziesięciolecie. 6. EAP stanowi środowiskowy element wspólnotowej Strategii na rzecz zrównoważonego rozwoju. Biorąc pod uwagę warunki gospodarcze i społeczne, jest on łącznikiem między zagadnieniami związanymi ze środowiskiem i celami strategii lizbońskiej zakładającymi wzrost gospodarczy, poprawę konkurencyjności i wzmocnienie zatrudnienia oraz promowanie eko-innowacji. Cztery obszary priorytetowe dla działań w ramach programu to:

- Zmiany klimatu
- Przyroda i różnorodność biologiczna
- Środowisko naturalne, zdrowie i jakość życia
- Zasoby naturalne i odpady

6. EAP zakłada, że Komisja Europejska przygotuje strategię tematyczną obejmującą następujące obszary:

- Zanieczyszczenie powietrza (przyjęta 21.09.2005 r.)
- Zapobieganie powstawaniu odpadów i ich recykling (przyjęta 21.12.2005 r.)
- Ochrona i zachowanie środowiska morskiego (przyjęta 24.10.2005 r.)
- Gleba
- Zrównoważone stosowanie pestycydów
- Zrównoważone wykorzystanie zasobów (przyjęta 21.12.2005 r.)
- Środowisko miejskie (przyjęta 11.01.2006 r.)

Strategie reprezentują następną generację polityki środowiskowej. Działają one raczej w obszarze tematycznym, a nie w konkretnych przypadkach lub sektorach gospodarczych, ustanawiają cele środowiskowe i stanowią ramy polityki do roku 2020. Celem jest stworzenie synergii między tymi siedmioma strategiami.

¹ Rezolucja Rady 91/C 33/02

² COM(97) 197

³ COM(98) 605

⁴ COM/2001/0031 final, decyzja nr 1600/2002/WE

Zatem **Strategia tematyczna w sprawie środowiska miejskiego**⁵, która wyraźnie dotyczy wszystkich czterech obszarów priorytetowych ustanowionych przez 6. EAP, odnosi się również do innych strategii w ramach 6. EAP.

Więcej informacji na temat strategii tematycznej i wcześniej wspomnianego przejściowego „Komunikatu w stronę strategii tematycznej dla środowiska miejskiego”, przyjętego w lutym 2004 r. w celu zebrania poglądów zainteresowanych stron, przedstawiono w ramce na stronie 8.

Główne akty prawne UE

W odpowiedzi na rosnące wyzwania dotyczące planowania i zarządzania miejskiego, Parlament Europejski i Rada przyjęły szereg dyrektyw, aby zapewnić rozsądną gospodarkę i wysoki standard życia bez pogarszania stanu środowiska naturalnego i zdrowia człowieka. Dyrektywy te są wiążące, ale również wystarczająco elastyczne, aby można było je wprowadzić do systemów prawnych i administracyjnych w państwach członkowskich.

Ramowa Dyrektywa Wodna⁶ określa cztery grupy celów zrównoważonej

⁵ (COM(2004)60)

⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE

gospodarki wodnej w całej Europie: ochrona środowiska, zaopatrzenie ludności w wodę pitną, zaopatrzenie w wodę do celów przemysłowych, łagodzenie efektów powodzi i suszy. Za większość infrastruktury wodnej odpowiadają władze lokalne, wydające zezwolenia i nakładające obowiązki związane z opłatami. Dzięki tym uprawnieniom mogą znacznie wpływać na zużycie wody.

Dyrektywa w sprawie **oczyszczania ścieków komunalnych**⁷, dotyczy odbioru i odprowadzania ścieków komunalnych i ścieków pochodzących z określonych sektorów przemysłu.

Dyrektywa w sprawie **oceny i zarządzania jakością otaczającego powietrza**⁸ przewiduje opracowanie planów dla stref miejskich, w których wartości te są lub mogą być przekraczane. Dyrektywy pochodne ustanawiają ograniczenia lub wartości docelowe dla benzenu, CO, ołowiu, NO₂, NOx, cząstek stałych, SO₂ i ozonu troposferycznego. Poszczególne dyrektywy ustalają poziomy emisji dla różnych rodzajów pojazdów i rodzajów paliwa, a także dla lotnych związków organicznych (LZO).

Dyrektywa odnosząca się do **oceny i zarządzania poziomem hałasu**

⁷ Dyrektywa Rady 91/271/EWG

⁸ Dyrektywa Rady 96/62/WE

w środowisku⁹ wymaga od państw członkowskich, aby sporządzały mapy ekspozycji na otaczający hałas i przygotowywały dla aglomeracji miejskich plany działania w sprawie zarządzania hałasem.

Dyrektywa ramowa w sprawie **odpadów**¹⁰ ustanawia podstawy gospodarowania odpadami w państwach członkowskich, w tym obowiązek sporządzania planów gospodarowania odpadami i ustanowienia systemu pozwoleń i rejestracji. Inne istotne dla władz lokalnych akty prawne związane z odpadami to dyrektywa w sprawie składowania odpadów¹¹, dyrektywa w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych¹², dyrektywa w sprawie spalania odpadów¹³, a także dyrektywa w sprawie pojazdów wycofanych z eksploatacji¹⁴ oraz dyrektywa w sprawie zużytego sprzętu elektrotechnicznego i elektronicznego (WEEE)¹⁵.

Dyrektywa w sprawie charakterystyki energetycznej budynków¹⁶ stanowi, że nowe i istniejące budynki o powierzchni ponad 1 000 m² powinny zostać poddane renowacji, aby spełnić minimalne wymogi efektywności energetycznej, które dla każdego państwa członkowskiego będą ustalane przy użyciu wspólnej metodyki.

Ponadto istnieje kilka dyrektyw odnoszących się do **użytkowania gruntów miejskich**, zwłaszcza dyrektywa w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ)¹⁷, dyrektywa w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko¹⁸, jak również Ramowa Dyrektywa Wodna. Dyrektywa w sprawie kontroli zagrożeń wypadkami z udziałem niebezpiecznych substancji¹⁹ zakłada z kolei, że państwa członkowskie sporządzą plany gospodarowania gruntami i/lub inne odpowiednie polityki mające na celu zapobieganie poważnym wypadkom i minimalizowanie ich konsekwencji.

⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/49/WE

¹⁰ Dyrektywa Rady 75/442/EWG

¹¹ Dyrektywa Rady 1999/31/WE

¹² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 94/62/WE

¹³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/76/WE

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/53/WE

¹⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/96/WE

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/91/WE

¹⁷ Dyrektywa Rady 97/11/WE

¹⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE

¹⁹ Dyrektywa Rady 96/82/EWG

Ryga: spacer po parku

Zintegrowane zarządzanie środowiskiem

Zarządzanie środowiskiem miejskim wymaga podejścia kompleksowego, aby możliwe było uwzględnienie niezwykle złożonych problemów, które wzajemnie się potęgują, mają wspólny krąg zainteresowanych stron i są ściśle związane z gospodarczymi i społecznymi aspektami zrównoważonego rozwoju miast.

Elementy miast (takie jak budynki, infrastruktura, obszary zielone i zbiorniki wodne) oraz funkcje miejskie (takie jak miejsce zamieszkania, zatrudnienia, mobilność, dostęp do towarów i usług, działalność kulturalna i interakcje społeczne) oddziałują na środowisko. Chociaż poszczególne jednostki administracji zajmują się tymi elementami w ramach różnych polityk, często ich działania nie są ze sobą powiązane. Może to doprowadzić do fragmentacji polityki i braku koordynacji w realizacji działań. Co więcej, narzędzia i metody zarządzania środowiskiem (takie jak deklaracje o polityce ochrony środowiska, procesy uczestniczenia w planowaniu, wskaźniki wykonania lub ocena oddziaływania na środowisko) często dostosowuje się do konkretnych zadań. Te techniczne i polityczne narzędzia tworzą skomplikowaną sieć instrumentów, w której zaobserwować można zarówno luki, jak i wzajemne nakładanie się na siebie elementów. Często brakuje także odpowiedniego systemu informacji, procedur podejmowania decyzji i właściwych praktyk.

Strategia tematyczna w sprawie środowiska miejskiego wzywa do poprawy gospodarowania obszarami miejskimi poprzez zintegrowane

Sewilla: ulica wczesnym rankiem

Lipsk: park w porze obiadowej

zarządzanie środowiskiem na poziomie lokalnym. Takie zintegrowane podejście charakteryzuje się strategicznym zarządzaniem zjawiskiem oddziaływania na środowisko wszelkich działań prowadzonych w obrębie całego miasta i/lub granic jego zabudowy. Powinno ono gwarantować współpracę między departamentami i sektorami, zaangażowanie wszystkich zainteresowanych podmiotów w mieście, a także integrację pionową między władzami lokalnymi, regionalnymi i krajowymi.

Podejście to powinno także określić struktury organizacyjne, procedury, obowiązki i zasoby dla opracowywania polityki, precyzowania długofalowej wizji, określania celów, ustalania działań i środków, wdrażania monitoringu, przeprowadzania oceny wyników i upowszechniania rezultatów. Powinno również obejmować system, który zapewni udostępnienie wyników, jak np. norma ISO 14001 Międzynarodowej Organizacji Normalizacyjnej lub europejski System Ekozarządzania i Audytu (EMAS). Chociaż pierwotnie oba systemy zaprojektowano dla użytku organizacji prywatnych, mogą one być również zastosowane w administracji publicznej. W ciągu 10 lat wiele służb i ośrodków władz lokalnych otrzymało certyfikaty

poświadczające wdrożenie jednej z tych norm¹.

Systemy takie jak EMAS określają struktury organizacyjne, procedury, obowiązki i zasoby dla opracowywania polityki, precyzowania długofalowej wizji, określania celów, ustalania działań i środków, wdrażania monitoringu, przeprowadzania oceny wyników, upowszechniania rezultatów i zapewnienia własnej ciągłości systemu.

Dlatego też zintegrowane procesy podejmowania decyzji obejmują nie tylko przewyżczenie tradycyjnych barier między różnymi jednostkami administracyjnymi oraz między operacyjnymi i politycznymi szczeblami organów władz lokalnych. Wymagają także przekroczenia administracyjnych ograniczeń, aby wzmocnić poziomą współpracę z sąsiednimi samorządami miejskimi, a także wymagają poprawy pionowych powiązań w administracji publicznej na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. Zadanie to może się okazać bardzo trudne, np. jeśli koordynacja będzie wymagała również połączenia budżetów tradycyjnie

¹ Zob. również publikacja LIFE Focus: A sustainable approach for the environment – LIFE and the Community Eco-Management and Audit Scheme (EMAS), 2003 r.

zarządzanych na różnych szczeblach władzy lub przez różne wydziały w poszczególnych organach władzy.

Angażowanie wszystkich zainteresowanych lokalnych podmiotów w poszukiwanie rozwiązań pomaga uniknąć konfliktów i osiągnąć wspólną dalekowzroczną ideę rozwoju miasta. Potrzeba większego udziału zainteresowanych podmiotów w ustanawianiu celów, określaniu działań i ocenie wyników doprowadziła do podjęcia wysiłków na rzecz połączenia aspektów i procesów zarządzania, takich jak lokalna Agenda 21 z zarządzaniem środowiskowym.

Jednak koncepcja zrównoważonego rozwoju, na której opiera się lokalna Agenda 21 wykracza poza aspekty środowiskowe i poszukuje sposobów rozwoju miast, które nie tylko będą się odznaczały odpowiedzialnością za środowisko, lecz także będą społecznie sprawiedliwe i będą wspierać dynamiczny rozwój gospodarki. Gospodarcze, społeczne i środowiskowe wymiary zrównoważonego rozwoju są złożone i dalece od siebie nawzajem zależne, co sprawia, że działania w ramach polityki trudno jest przewidywać i mierzyć. Ponadto zrównoważony rozwój często wymaga realizacji sprzecznych celów, a procesy planowania nieraz są przyczyną konfliktów.

Zrównoważone zarządzanie miejskie wymaga włączenia środowiska miejskiego w główny nurt proponowanej przez rady miast odpowiedniej polityki w kwestiach takich jak zapewnienie infrastruktury, świadczenie usług i wspieranie wzrostu gospodarczego. Wyzwaniem pozostaje przejście od podejścia sektorowego do zintegrowanego zarządzania środowiskowego oraz, w końcu, do zrównoważonego zarządzania, które obejmie wszystkie aspekty zrównoważonego rozwoju i integruje procesy polityczne tworząc szerszy system zarządzania miejskiego.

Strategia tematyczna w sprawie środowiska miejskiego

Szósty Wspólnotowy Program Działań na Rzecz Środowiska (6. EAP) wezwał do stworzenia strategii tematycznej w sprawie środowiska miejskiego. Celem tej strategii miało być przyczynienie się „do wysokiego poziomu jakości życia i dobrobytu społecznego obywateli poprzez zapewnienie środowiska życia, w którym poziom zanieczyszczenia nie powoduje szkodliwych skutków dla zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego oraz przez zachęcanie do zrównoważonego rozwoju urbanizacyjnego”. 11 stycznia 2006 r.¹ Komisja przyjęła Strategię w sprawie środowiska miejskiego, której celem jest usprawnienie realizacji polityk środowiskowych i przepisów prawa UE poprzez wspieranie zintegrowanego podejścia na poziomie lokalnym. Państwa członkowskie oraz organy władzy regionalnej i lokalnej otrzymają pomoc w postaci wskazówek i wsparcie w zakresie wymiany wiedzy, doświadczenia i dobrych praktyk, co poprawi efektywność środowiskową miast europejskich. Możliwości oferowane w tej strategii obejmują finansowanie zgodnie z rozporządzeniem w sprawie LIFE+, ponadto państwa członkowskie zachęca się do wykorzystania tych środków na rzecz administracji regionalnej i lokalnej.

Strategia w sprawie środowiska miejskiego opiera się na rozległych badaniach i dyskusji z dużą liczbą zainteresowanych podmiotów. Proces konsultacji rozpoczęto w 2002 r. i objął on państwa członkowskie, władze regionalne i lokalne, organizacje pozarządowe, instytucje akademickie, miasta i społeczeństwo. W lutym 2004 r. wydano przejściowy „Komunikat w stronę strategii tematycznej dla środowiska miejskiego”². Aby dalej rozwijać główne idee zawarte w tym komunikacie, utworzono ekspercką grupę roboczą, której zadaniem jest rozważenie kwestii technicznych związanych z planami zagospodarowania środowiskowego, planami dotyczącymi zrównoważonego transportu miejskiego oraz przyszłych priorytetów dla badań i szkoleń³.

Brak zintegrowanego podejścia do zarządzania środowiskiem miejskim jest kluczowym tematem strategii tematycznej, a zaproponowane środki, w tym pomoc techniczna, mają na celu wspieranie władz lokalnych w ich wysiłkach na rzecz stworzenia bardziej zintegrowanego podejścia do zarządzania miejskiego. Zintegrowane podejścia obejmują długoterminowe plany strategiczne, a także, aby zapewnić spójność, łączą różne polityki na poszczególnych szczeblach administracji.

Biorąc pod uwagę różnorodność obszarów miejskich, istniejące obowiązki krajowe, regionalne i lokalne oraz trudności związane z ustanawianiem wspólnych norm dla spraw związanych z całym środowiskiem miejskim, strategia ta nie wyznacza rozwiązań, które powinny być przyjęte przez miasta, ale przewiduje obowiązkowe wdrożenie planów zarządzania środowiskowego na obszarach miejskich. Niemniej jednak strategia tematyczna zdecydowanie zachęca władze krajowe i regionalne do wspierania władz miast w dążeniu do bardziej zintegrowanego zarządzania na szczeblu lokalnym.

Ostenda: wybrzeże wieczorem

¹ COM(2005) 718 final

² COM(2004) 60 final

³ Informacje na temat prac grupy roboczej dostępne są na stronie http://www.europa.eu.int/comm/environment/urban/experts_working_groups.htm

LIFE a środowisko miejskie

Niniejsza broszura przedstawia przykładowe projekty wybrane spośród wielu interesujących przedsięwzięć realizowanych w ramach Instrumentu Finansowego LIFE. Projekty te odnoszą się do wielu problemów napotykanym w naszych społecznościach miejskich, a także prezentują możliwości dostępne dzięki nowym podejściom i technologiom.

Zrównoważony rozwój miejski wymaga zintegrowanych rozwiązań na wszystkich poziomach

Pomimo różnic w wielkości, budżecie, administracji i układzie geograficznym, większość miast w państwach członkowskich zmaga się z podobnymi problemami dotyczącymi środowiska naturalnego. Ogólnie rzecz ujmując, różnice w problemach środowiskowych mają charakter raczej ilościowy niż jakościowy. Jednocześnie, wiele gmin napotyka podobne trudności w reagowaniu na wyzwania środowiskowe. Są nimi m.in. odgórne podejście i schierarchizowana struktura administracyjna, brak planowania strategicznego, niedostateczne zaangażowanie społeczności, niewystar-

czająca koordynacja między miastami a obszarami je otaczającymi, słabe wdrażanie przepisów, jak również brak ustalonych celów, monitoringu i oceny efektów działań.

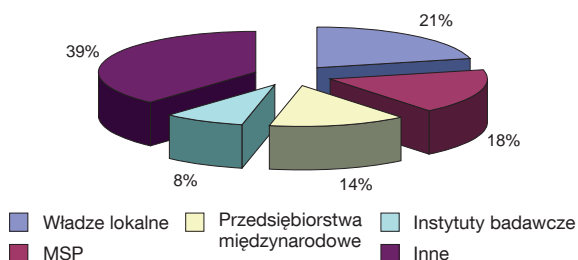
Zarówno kwestie środowiskowe, jak i bariery w realizacji zrównoważonego rozwoju miast są wspólne dla większości obszarów miejskich. Dlatego wiele rozwiązań opracowanych na szczeblach lokalnych można przenosić na inne europejskie miasta. W wyniku tego, jednym z podstawowych zadań programu LIFE jest wsparcie jak najszerzego rozpowszechniania

pionierskich technologii i dobrych praktyk.

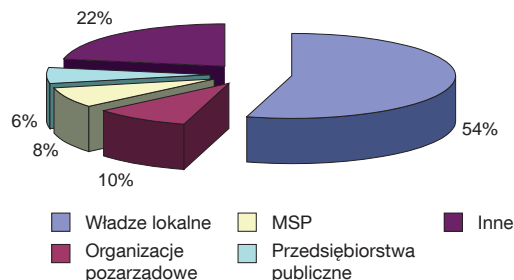
Projekty

W ramach LIFE współfinansowano do tej pory co roku średnio 11 projektów związanych ze środowiskiem miejskim, co daje ogólną liczbę 158 projektów od 1992 r. Ponad 10% wszystkich projektów w ramach LIFE-Środowisko związanych było ściśle z obszarami miejskimi. W przypadku starych państw członkowskich, duża liczba projektów LIFE-Środowisko realizowanych w Hiszpanii (16%) i Belgii

Projekty w ramach LIFE-Środowisko – podział ze względu na beneficjentów

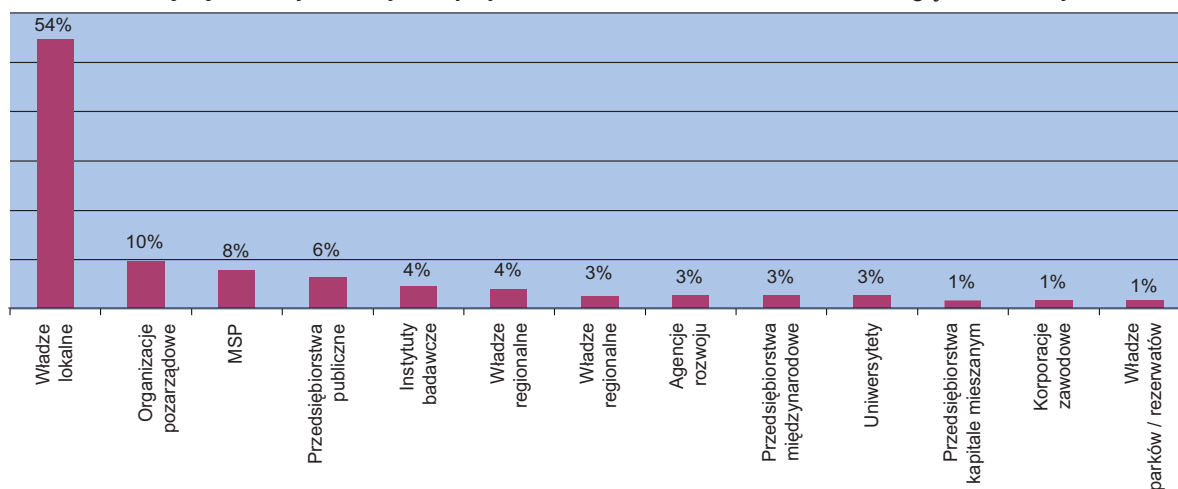

Projekty miejskie w ramach LIFE-Środowisko – podział ze względu na beneficjentów

Wszyscy beneficjenci miejskich projektów w ramach LIFE-środowisko ze względu na rodzaj

Władze lokalne stanowią ponad połowę beneficjentów projektów miejskich w ramach LIFE-środowisko

(15%) dotyczyła miast. Wysoka liczba projektów LIFE-Środowisko dotyczących miast w Rumunii (39%), na Słowacji (33%) i w Estonii (14%) może odzwierciedlać konkretne trudności, z jakimi mierzą się miasta w nowych państwach członkowskich. Mając na uwadze wyjątkowe znaczenie władz miejskich w zarządzaniu środowiskiem miejskim oraz odpowiedzialność, jaka na nich spoczywa, nie zaskakuje fakt, że stanowią one prawie 55% beneficjentów projektów miejskich w ramach LIFE-Środowisko, w porównaniu do ich udziału w ogóle projektów LIFE-Środowisko, który wynosi 21%. Znajduje to odzwierciedlenie w niniejszej publikacji, biorąc pod uwagę to, że 13 z 24 projektów było zarządzanych przez władze lokalne, a kluczową rolę dla prawie wszystkich inicjatyw odgrywały władze miejskie. Kolejne grupy pod względem ilości beneficjentów projektów miejskich to: organizacje pozarządowe (10%), małe i średnie przedsiębiorstwa (8%) i przedsiębiorstwa publiczne (6%).

Wiele projektów, zwłaszcza dotyczących zintegrowanego zarządzania miej-

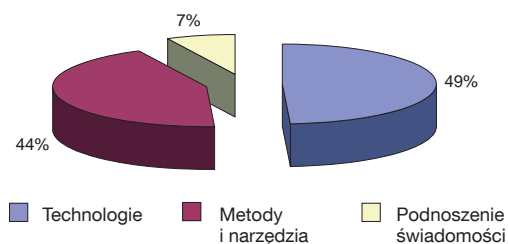
skiego, wdrażanych było przez grupy władz lokalnych współpracujące ze sobą w ramach wymiany doświadczeń i wiedzy specjalistycznej. Uznając ich wartość dodaną, program LIFE zachęca do tworzenia międzynarodowych partnerstw realizujących projekty, mając na uwadze, że: po pierwsze, kluczowe kwestie dotyczące zrównoważonego rozwoju miejskiego są wspólne dla prawie wszystkich miast europejskich; po drugie, wyzwania są duże, a wykorzystanie specjalistycznej wiedzy z całej Europy korzystnie wpłynie na realizację inicjatyw; po trzecie, opracowane rozwiązania muszą charakteryzować się możliwością dostosowania do warunków lokalnych, z czego wynika, że istnieje konieczność przetestowania ich w przynajmniej dwóch państwach członkowskich. Ponadto, wymianę informacji na temat najlepszych praktyk na terenie całej Wspólnoty wspiera się poprzez realizację przykładowych, pokazowych projektów oraz rozpowszechnianie informacji na ich temat na arenie międzynarodowej.

Projekty LIFE-Środowisko były ogólnie zorientowane na technologie (49%)

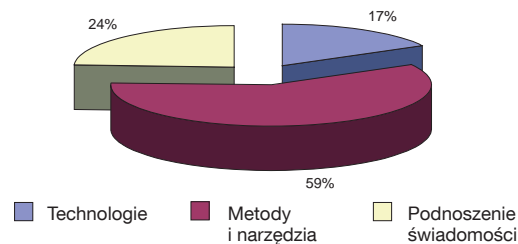
lub metody/narzędzia (44%), podczas gdy projekty obejmujące podnoszenie świadomości/zaangażowania społeczności stanowiły tylko 7% wszystkich inicjatyw. W przeciwieństwie do powyższego, prawie jedna czwarta miejskich projektów w ramach LIFE-Środowisko odnosi się głównie do podnoszenia świadomości/zaangażowania społeczności. Może to odzwierciedlać uznanie tego, jak ważna jest potrzeba angażowania społeczności w podejmowanie decyzji związanych ze środowiskiem lokalnym i dążenie do zmian w zachowaniach obywateli związanych np. z transportem lub konsumpcją.

Podczas gdy prawie połowa projektów LIFE-Środowisko opiera się na podejściu technologicznym, tylko 17% miejskich projektów w ramach LIFE-Środowisko skupia się na innowacjach technologicznych. Zamiast tego, 59% projektów skupia się na metodach/narzędziach lub ich realizacja jest zorientowana na wypracowanie metod czy narzędzi, a wiele z nich zajmuje się głównie zagadnieniami zintegrowanego zarządzania

Projekty w ramach LIFE-Środowisko – podział ze względu na podejście

Miejskie projekty w ramach LIFE-Środowisko – podział ze względu na podejście

miejskiego lub konkretnymi aspektami tego podejścia.

Ślad po LIFE

Projekty przedstawione w niniejszej broszurze wybrano pod kątem poziomu innowacyjności, trwałości ich efektów, wartości dla polityki środowiskowej i ustawodawstwa oraz wartości demonstracyjnej i możliwości dostosowania rozwiązań do innych warunków. Projekty pochodziły z 10 krajów, a wśród nich znajdują się inicjatywy obejmujące obszary od najważniejszych metod strategicznych do technologii nastawionych na konkretne zadanie. Projekty podjęły szereg kwestii poczynawszy od zintegrowanego zarządzania miejskiego i budownictwa opartego na zrównoważonych zasadach, skończywszy na różnorodności biologicznej terenów miejskich i ekologicznych zamówieniach. Rozwój miast ma wpływ na chronione siedliska i gatunki, stąd jako element realizacji europejskiej polityki miejskiej wykorzystuje się komponent LIFE – Przyroda. W okresie między 1992 a 2005 r. zrealizowano ponad 50 projektów LIFE-Przyroda, które obejmowały działania związane z terenami miejskimi. Ponadto, około 35 projektów dotyczących miast, w ramach komponentu LIFE-Państwa trzecie, przyczyniło się do zwiększenia wiedzy i możliwości, a także do rozwoju polityki i programów w sektorze środowiskowym.

Struktura niniejszej publikacji jest zgodna z ramami określonymi przez strategię w sprawie środowiska miejskiego.

Zrównoważony rozwój miejski wymaga udziału lokalnych zainteresowanych podmiotów

W celu usystematyzowania przekazu wybrano sześć obszarów, które zostały tematami poszczególnych rozdziałów. Są one wysoce współzależne i nakładają się na siebie, przez co niewątpliwie wiele przedstawionych projektów można przypisać do więcej niż jednego rozdziału niniejszej publikacji.

Z powodu ograniczonego miejsca, w niniejszej publikacji możliwe jest przedstawienie tylko niewielkiej liczby spośród wielu projektów LIFE związanych ze środowiskiem miejskim. Na stronie 58 znajduje się lista projektów LIFE pogrupowanych na konkretne obszary pracy.

Rola władz lokalnych

W ramach programu LIFE współfinansowano ponad 300 projektów prowadzonych z udziałem władz lokalnych w roli beneficjenta koordynującego. W znacznie większej liczbie projektów władze lokalne były partnerami. Przyjmując w czasie Szczytu Ziemi¹ w 1992 r. Agendę 21, określono, że główną rolą organów władzy lokalnej na arenie międzynarodowej będzie pomoc w dążeniu do zrównoważonego rozwoju. Lokalna Agenda 21 wymaga od władz lokalnych, aby weszły w dialog ze swoimi mieszkańcami, przedsiębiorcami i innymi zainteresowanymi stronami, a następnie przygotowały strategie zrównoważonego rozwoju swoich miast.

Wiele problemów związanych ze środowiskiem naturalnym powstaje na szczeblu lokalnym. Władze lokalne, jako najbliższe tym problemom, odgrywają decydującą rolę w poprawie efektywności środowiskowej miast. Zgodnie z zasadą pomocniczości, zróżnicowanie obszarów miejskich Europy pod kątem geografii, klimatu oraz warunków administracyjnych i prawnych wymaga także rozwiązań wypracowanych lokalnie.

Władze lokalne mogą odegrać istotną rolę w podnoszeniu świadomości społecznej i zachęcaniu swoich obywateli do zmian w ich zachowaniach. Jednak, aby realizować tę funkcję muszą najpierw „posprzątać własne podwórko”. Władze lokalne są głównymi konsumentami i producentami towarów i usług. Wykorzystując swoją siłę nabywczą do wspierania towarów i usług, które są korzystne dla środowiska, władze miejskie mogą nie tylko poprawiać efektywność środowiskową swojego miasta, ale również służyć jako przykład, a w ten sposób wpływać na zachowania organizacji i jednostek – a niekiedy również na rynek, przyczyniając się do popularyzacji bardziej ekologicznych towarów i usług.

W 1994 r. szereg miast i sieci władz lokalnych w Europie przyjął Kartę Aalborską. Do dnia dzisiejszego kartę podpisali przedstawiciele ponad 2 500 miast europejskich, zobowiązując się w ten sposób do opracowania długoterminowych planów działania na rzecz osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. Komisja popiera Kartę Aalborską i wspiera jej wynik w postaci kampanii na rzecz trwałego rozwoju europejskich miast. Różne powiązane inicjatywy otrzymały wsparcie finansowe i techniczne za pośrednictwem wspólnotowych ram współpracy na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich².

Dziesięć lat po ustanowieniu Karty Aalborskiej, na konferencji Aalborg+10 w czerwcu 2004 r. ustanowiono Zobowiązania z Aalborg. Jak dotąd, ponad 300 sygnatariuszy zobowiązało się rozpocząć proces wyznaczania celów poprzez prowadzenie dialogu z lokalnymi zainteresowanymi podmiotami, a także wdrożyć istniejącą lokalną Agendę 21 i inne zintegrowane plany działania.

Ze względu na fakt, iż podejmowane przez władze lokalne konkretne działania i decyzje polityczne mają znaczący wpływ na środowisko lokalne w obrębie danego miasta i jakości życia w tym mieście, suma ich oddziaływań na środowisko istotnie wpływa na środowisko globalne.

¹ Konferencja Narodów Zjednoczonych "Środowisko i rozwój"

² Decyzja nr 1411/2001/WE Parlamentu Europejskiego i Rady

Zintegrowane zarządzanie środowiskiem

Głównym przesłaniem strategii tematycznej w sprawie środowiska miejskiego jest systematyczne i zintegrowane zarządzanie środowiskiem na poziomie lokalnym niezbędne do osiągnięcia długotrwałej poprawy w środowisku miejskim.

Integracja dotyczy spójnego i kompleksowego włączenia odrębnych instrumentów środowiskowych w zarządzanie administracją i gminą. Obejmuje ona współpracę między jednostkami organizacyjnymi gminy oraz współpracę z sąsiednimi gminami i innymi instytucjami na różnych szczeblach administracyjnych i politycznych, co pozwala lokalnym władzom na podejmowanie merytorycznych decyzji, które nie dublują wysiłków i nie są sprzeczne z polityką prowadzoną przez inne biura lub sektory. Zaangażowanie zarówno sfery politycznej jak i poszczególnych zainteresowanych stron ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia jasnej wizji rozwoju oraz wypracowania odpowiedniego podejścia strategicznego. Powstałe ramy służą wyznaczaniu celów, podejmowaniu codziennych decyzji dotyczących zarządzania, monitorowaniu procesu wdrażania i ocenie postępów.

PRESUD: Gminny system na rzecz zrównoważonego rozwoju oparty na wzajemnej ocenie

W ramach projektu PRESUD przygotowano, przetestowano i udostępniono do publicznej wiadomości narzędzie wzajemnej oceny promujące wymianę wiedzy i ekspertyz pomiędzy władzami lokalnymi. Projekt ten może przyczynić się do poczynienia przez gminy europejskie postępów w kierunku zrównoważonego rozwoju.

W okresie od 1998 r. do 2001 r. Rada Miasta Newcastle-upon-Tyne z powodzeniem koordynowała projekt LIFE Euro-EMAS

Newcastle-upon-Tyne od dawna jest zaangażowane w proces zrównoważonego rozwoju. W okresie od 1998 r. do 2001 r. miasto koordynowało projekt LIFE Euro-EMAS¹, który skutecznie zaprezentował wartość wspólnotowego systemu ekozarządzania i audytu (EMAS) lokalnym władzom chcącym poprawić swoją efektywność środowiskową. Obecnie 60% władz lokalnych posiada certyfi-

¹ LIFE98 ENV/UK/000605

katy EMAS a w najbliższej przyszłości uzyskają je pozostałe z nich.

Projekt LIFE „System na rzecz zrównoważonego rozwoju oparty na wzajemnej ocenie” (PRESUD) opiera się po części na projekcie Euro-EMAS. Projekt ten został zaproponowany przez miasto Newcastle w celu zobrazowania korzyści wynikających z wykorzystania technik wzajemnej oceny do poprawy efektywności istniejących polityk gminnych.

Partnerami technicznymi projektu były: University of the West of England, Urząd ds. Usprawnień i Rozwoju Samorządu (IDeA) oraz sieć miast, EUROCITIES. Rady miejskie Birmingham, Malmö, Newcastle, Nottingham, Lipska, Hagi, Wenecji i Wiednia dokonały wzajemnej oceny efektywności i przygotowały plany działań dotyczące zrównoważonego rozwoju.

Projekt był oparty na czterech głównych założeniach: stworzeniu

Zintegrowane zarządzanie środowiskiem

nowego ogólnoeuropejskiego narzędzia oceny i wspierania postępów w dziedzinie zrównoważonego rozwoju w miastach państw członkowskich, pilotażowemu wprowadzeniu narzędzia oceny efektywności miast w dwóch etapach, wdrożeniu programów działania w miastach partnerskich na podstawie zaleceń oraz udostępnieniu systemu wzajemnej oceny władzom lokalnym w całej Europie.

Złoty standard analizy porównawczej

Allen Creedy, który koordynował PRESUD, wyjaśnia, że projekt oparty jest na dwóch dobrze znanych i sprawdzonych podejściach. Program Oceny Środowiska prowadzony przez OECD w państwach członkowskich służy do zbadania oddziaływania na środowisko, stanu środowiska i reakcji państw członkowskich na tę sytuację. Model „Nacisk – Organ – Odpowiedź” (NPO) znajduje się w samym centrum metodyki oceny PRESUD.

Po drugie, projekt opiera się na „Programie usprawnienia samorządów” prowadzonym przez Urząd ds. Usprawnień i Rozwoju Samorządów (IDeA), który został wdrożony w 1996 r. i wyznacza ramy wzorców do oceny efektywności rad miejskich. Zgodnie z przepisami prawa angielskiego, wszystkie samorządy muszą poddać się kompleksowej ocenie osiągnięć (ang. Comprehensive Performance Assessment (CPA)), którą przeprowadzają inspektorzy reprezentujący administrację publiczną.

Model oceny osiągnięć PRESUD obejmuje trzy zakresy tematyczne dotyczące zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich: zarządzanie, środowisko i integrację. Dla każdego z tych tematów zdefiniował optymalne polityki i praktyki. W rezultacie powstało 13 wzorców reprezentujących „złoty standard” efektywności gminy, na podstawie których dokonana zostanie ocena postępów poczynionych przez miasta.

Wzorce dotyczące „zarządzania” zostały oparte na standardach opracowanych przez IDeA i zostały przyjęte w celu dopasowania ich do elastycznego, ogólnoeuropejskiego modelu zarządzania gminami. Podobnie standard „środowiskowy” zaczerpnięto z modelu PSR stosowanego przez OECD i dostosowano do potrzeb gmin. Wzorzec „integracja” został z kolei opracowany od podstaw na potrzeby projektu. Powyższe wzorce przedstawiają sposoby oceny polityki i praktyk miejskich pod kątem ich efektywności w bilansowaniu i integracji wymiaru ekonomicznego, społecznego i środowiskowego zrównoważonego rozwoju. Mierzą one również stopień współpracy między sąsiednimi instytucjami administracyjnymi, agencjami i różnymi szczeblami sprawowania rządów w definiowaniu i wdrażaniu polityk przyczyniających się do zrównoważonego rozwoju.

Wzajemna ocena

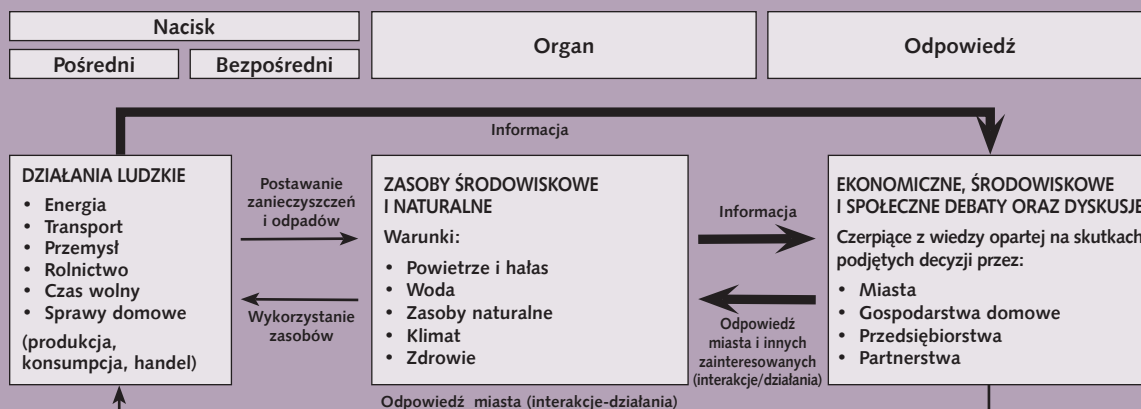
Najpierw miasta uczestniczące w tej inicjatywie dokonały oceny własnych

działań, która miała na celu odzwierciedlenie opinii administracji urzędu miejskiego i polityków, jak również innych, lokalnych zainteresowanych stron, w tym przedstawicieli agencji rządowych, organizacji pozarządowych, kręgów biznesowych, mediów oraz środowisk akademickich. Przygotowane raporty posłużyły zespołom dokonującym wzajemnej oceny do badań analitycznych przed przeprowadzeniem wizytacji na miejscu.

Wielokulturowe i wielojęzyczne zespoły składające się z polityków reprezentujących urzędy gminy, personelu technicznego wyższego szczebla oraz krajowych i europejskich ekspertów, charakteryzowały się szerokim zakresem umiejętności i doświadczeniem, obejmującym wszystkie tematy dotyczące zrównoważonego rozwoju. Na pierwszym etapie oceny efektywności zespoły prowadziły rozmowy z różnymi podmiotami reprezentującymi rząd, wspólnotę lub sektor prywatny. Następnie przygotowane zostały sprawozdania identyfikujące działania, które odpowiednie rady miejskie powinny podjąć w celu lepszego ustosunkowania się do nacisków ekonomicznych, społecznych i środowiskowych.

Rady miejskie uczestniczące w tej inicjatywie zobowiązały się na mocy umowy do podjęcia działań na podstawie obserwacji poczynionych przez zespoły dokonujące wzajemnej oceny. Większość władz miejskich konsultowała się z liczną grupą stron zainteresowanych i ustanowiła polityczne grupy sterujące odpowiedzialne za przełożenie zaleceń na działania.

Model „Nacisk – Organ – Odpowiedź” znajduje się w samym centrum metodyki oceny PRESUD

Działania zostały następnie zaprojektowane w taki sposób, by były konkretne, mierzalne, osiągalne, trafne i ograniczone w czasie (SMART), przez co łatwiejsze do monitorowania, oceny i zdawania z nich sprawozdań. W powstałych planach działania wyznaczono uporządkowane ramy potrzebne miastom do zrozumienia priorytetów i usprawnienia ich polityki i strategii.

Ogólna liczba działań przeprowadzonych przez miasta przekroczyła 170. Środki usprawniające zarządzanie obejmowały zmianę procesów decyzyjnych, rozszerzenie mechanizmów konsultacji, włączenie grup mniejszościowych i monitorowanie efektywności. Kroki zmierzające do lepszej integracji ekonomicznej, społecznej i środowiskowej obejmowały zastosowanie zasady „zanieczyszczający płaci”, wprowadzenie opłat za parkowanie, wdrożenie EMAS i przeprowadzenie weryfikacji polityki rozwoju gospodarczego. Przykłady działań ekologicznych obejmowały zachęcanie do korzystania z rowerów, bardziej regularne zbieranie odpadów w celu ich utylizacji, odtworzenie zniszczonych siedlisk dzikiej przyrody oraz tworzenie map hałasu.

Przed zakończeniem projektu przeprowadzono drugi etap oceny efektywności w każdym z dziewięciu miast. Pomimo tego, że część bezpośrednich korzyści środowiskowych można było zaobserwować po 14-20 miesiącach, ocena wykazała, że 87% środków określonych w planach działania SMART zrealizowano w całości lub w części.

Akceptowanie odmiennych opinii

Jednym z pierwszych zadań poszczególnych zespołów oceniających – dla określenia czy istnieje potencjał do interwencji – było zrozumienie ram kompetencji, w których działały poszczególne miasta. W niektórych państwach członkowskich władze miasta są bezpośrednio odpowiedzialne za dostarczanie szerokiej gamy usług, jak np. publicznej służby zdrowia, bezpieczeństwa, transportu oraz wytwarzania i dostarczania ciepła. Jednak w Wielkiej Brytanii wiele z tych funkcji dawno temu sprywatyzowano, a władze miast musiały nauczyć się większej kreatywności we współpracy ze społecznością lokalną i oddziaływaniu na sektor prywatny.

Główne różnice uwidoczniły się także w kulturze zarządzania samorządów uczestniczących w projekcie. Paul Whiston, Kierownik ds. regeneracji reprezentujący władze miejskie Newcastle, twierdzi, że „wielu urzędników odpowiedzialnych za kwestie techniczne narzeka, że w Wielkiej Brytanii przepisy dotyczące zarządzania wynikami są zazwyczaj zbyt rozbudowane.” Był więc on bardzo zdziwiony gdy dowiedział się, że w niektórych krajach koncepcja pomiaru wyników nie była w ogóle częścią procesu zarządzania przez władze publiczne. W niektórych miastach przeważała znacząca niechęć do prowadzenia oceny działań władz miejskich. Dla tych miast plany działania SMART stwarzały nowe wyzwania dotyczące zarządzania, kultury i polityki.

Jednak różnice między uczestnikami wybiegały daleko poza kwestie kompetencji lub zarządzania. Głównym wyzwaniem – i prawdopodobnie największą wartością wymiany – była różnica w wartościach normatywnych między zaangażowanymi organizacjami i jednostkami. Już podczas wstępnych ocen własnej działalności przeprowadzanych przez miasta, stało się jasne, że niektóre wzorce, szczególnie te dotyczące „zarządzania” i „integracji”, były kwestionowane przez różnych partnerów i że będą wymagać korekty.

Na przykład, prawie niemożliwe okazało się osiągnięcie porozumienia na temat idealnej równowagi mie-

Wzorce PRESUD służyły za ramy do dyskusji i wymiany

PEER REVIEW FOR EUROPEAN
SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT

dzy priorytetami ekonomicznymi, społecznymi i ekologicznymi. Opinie na temat przewodnictwa i korzyści z udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji również mocno różniły się pomiędzy poszczególnymi krajami. Niektórzy uczestnicy traktowali jako rzecz naturalną to, że personel władz lokalnych musi składać się z obywateli danego kraju, podczas gdy inni traktowali ten warunek jako graniczący z instytucjonalnym rasizmem. Podczas gdy niektóre miasta starały się promować tożsamość kulturową obszarów o wysokim odsetku mniejszości etnicznych (jak np. China Town w Newcastle), władze miejskie w innych krajach robiły co w ich mocy, by włączyć do społeczności lokalnej kręgi, które postrzegano jako getta uniemożliwiające etniczną integrację.

Ze względu na fakt, że niektóre problemy wykraczały poza sferę oddziaływania projektu, miasta partnerskie zgodziły się na stosowanie tego samego zestawu wzorców, ale do wyznaczania indywidualnych priorytetów. Wzorce PRESUD służyły zatem jako ramy do dyskusji i wymiany poglądów, także na temat zasadniczych kwestii kulturowych. W rzeczywistości, miękkie kompetencje stanowiły główny punkt

skierowany do ponad 50 uczestników szkoleń, które odbyły się pod koniec drugiego etapu wzajemnych ocen. Z uwagi na znaczne różnice kulturowe, uczestnicy musieli nauczyć się jak w języku obcym w sposób taktowny dyskutować o drażliwych kwestiach.

Wyniki stanowiące wyzwanie pod względem politycznym

Brak holistycznego podejścia do zrównoważonego rozwoju zarówno w polityce, jak i w administracji to problem, który należało przezwyciężyć we wszystkich miastach. Struktury resortowe dominowały, a dane mogły być zbierane przez jeden wydział, który nie dzielił się nimi z innymi wydziałami, przez co trudno było ustalić zależności między pokrewnymi kwestiami. By przezwyciężyć takie nastawienie, wiele miast wprowadziło zmiany w zakresie kompetencji poszczególnych polityków, by mogły obejmować również zagadnienia przekrojowe.

Nie wszystkie miasta były w równym stopniu skłonne dostarczyć informacji do oceny, a kilka z nich chciało zatrzymać wyniki pracy zespołów oceniających dla siebie. W niektórych przypadkach politycy faktycznie sprzeciwiali się ich ujawnieniu i blokowali publikację raportów na stronie internetowej projektu.

Z drugiej strony, niektóre władze miejskie wspierały publikację wyników, a nawet zapraszały zespoły oceniające do otwartej dyskusji na temat ich zaleceń w radzie miasta. W innych przypadkach, uwagi zespołów oceniających stanowiły często wyzwanie dla miast gospodarzy i dla ich władz.

Jednakże mimo tego że nie wszystkie uwagi były przyjemne dla polityków, niektórzy urzędnicy odpowiedzialni za kwestie techniczne byli zadowoleni, że niezależni eksperci wyrażali zdanie, które urzędnicy bali się wypowiedzieć we własnej gminie, lub też które mimo wielokrotnego zwracania uwagi nie przynosiło żadnych skutków. Udział zarówno personelu technicznego jak i polityków w zespołach był kluczowym czynnikiem przesądającym o sukcesie, ponieważ czasami politycy mogą otwierać drzwi i zadawać pytania, których zwykli urzędnicy nie mogą.

Dziedzictwo PRESUD

- Wiele z miast wdrażających PRESUD, w tym Birmingham, Haga i Wenecja, kontynuuje wdrażanie działań PRESUD, które zostały włączone do ich planowania strategicznego.
- W grudniu 2005 r. Wenecja na własny koszt dokonała trzeciej weryfikacji opartej na wzajemnej ocenie.
- Na podstawie metodyki PRESUD, Haga ustanowiła system wzajemnej oceny między pięcioma głównymi miastami w Holandii.
- Elementy PRESUD zostały zaadaptowane i zintegrowane w portalu internetowym „Instrumenty stabilności i cele Miejskiej Strategii Tematycznej” (STATUS), który w zamyśle ma tworzyć cele dla miast w całej Europie w ramach dokonywania własnej oceny postępów w realizacji celów zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (www.sustainable-cities.org.uk/status/project.html).
- Miasto Aalborg bada obecnie możliwości dostosowania metodyki PRESUD w celu przeprowadzenia analizy stanu wyjściowego dla wdrożenia zobowiązań Aalborg.
- Związek Miast Bałtyckich (UBC) poprawił metodykę PRESUD dostosowując ją do potrzeb sektora transportowego w ramach przygotowań do 13 kontroli wzajemnych w nowych państwach członkowskich.
- Projekt EURO CITIES „Miasta przyjazne mieszkańcom”, który wspiera miasta w ich dążeniach do poprawy lokalnych planów na rzecz zrównoważonego zarządzania obszarami miejskimi, może być postrzegany jako kontynuacja projektu PRESUD (www.eurocities.org/liveablecities/rubrique.php?id_rubrique=1).

Krytyczni przyjaciele

Szczegółowa ocena działań i wyników PRESUD została przeprowadzona przez Uniwersytet Newcastle. Potwierdziła ona przydatność metodyki, mimo jednoczesnego wskazania, że uczestników czeka jeszcze wiele pracy, by uczynić ten instrument bardziej elastycznym i jednocześnie bardziej konkretnym w wyznaczaniu celów. Materiały i środki wspierające wykorzystanie metody oraz jej dostosowanie do lokalnych potrzeb są dostępne na stronie projektu, gdzie można również znaleźć dział interaktywnych szkoleń.

„Zainteresowanie systemem wzajemnej oceny jest szczególnie wysokie w nowych państwach członkowskich” – twierdzi Paul Whiston i wyjaśnia, że zamiast podróżować po całej Europie w celu zdobywania wiedzy, system umożliwia dostarczenie najlepszych ekspertów wprost do domu. „Nasz personel zainwestował w to dużo czasu, ale było warto”, dodaje. „Doświadczenia partnerów mogą oszczędzić nam uczenia się w trudniejszy sposób, poprzez projekty pilotażowe, zwłaszcza, że niektórzy twierdzą, że mamy więcej pilotów niż British Airways!”

W porównaniu z konsultacjami komercyjnymi, system wzajemnych ocen jest bardzo efektywny kosztowo. Jednak Paul Whiston zaznacza, że istnieje również unikalna wartość dodana wiedzy specjalistów z sektora publicznego. Partnerzy są „krytycznymi przyjaciółmi”, którzy wnoszą rozległą praktyczną wiedzę. Paul Whiston twierdzi, że jako jeden z efektów projektu „nie dostajesz kolejnego raportu, który leży na półce, ale bezstronną, pragmatyczną i sprawdzoną poradę. W odróżnieniu od niektórych prywatnych konsultacji, nasi partnerzy wiedzą o czym mówią. Ostatecznie sami się na tym sparzyli!”

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/UK/000891

Tytuł: Kontrole wzajemne na temat europejskiego zrównoważonego rozwoju na rzecz obszarów miejskich
Beneficjent:

Rada Miasta Newcastle

Całkowity Budżet: 1,456,000 €

Wkład finansowy LIFE: 706,000 €

Czas trwania: Od 1 listopada 2001 r. do 31 października 2004 r.

Strona internetowa:

www.presud.org

Kontakt: Allen Creedy

Email: allen.creedy@newcastle.gov.uk

Metody CLEAR w rachunkowości i sprawozdawczości środowiskowej miast

Pierwszy włoski system rachunkowości i sprawozdawczości środowiskowej na potrzeby władz lokalnych zdobył uznanie wśród miast i prowincji.

W administracji przedsiębiorstw rachunkowość zajmuje centralne miejsce w mierzeniu i raportowaniu wyników finansowych. Podobnie projekt Rachunkowości i Sprawozdawczości Środowiskowej Miast (CLEAR) stworzył instrument wspierający samorządy w mierzeniu i raportowaniu wyników środowiskowych, przyczyniając się w ten sposób do zwiększenia przejrzystości w sprawowaniu władzy przez samorządy.

Pod przewodnictwem miasta Ferrara, 12 gmin i sześć prowincji z całego kraju przetestowało metodykę CLEAR, która może zostać włączona do istniejących samorządowych procesów planowania i rachunkowości. CLEAR przewiduje ustanowienie „budżetu” finansowego i środowiskowego, który do monitorowania, oceny i raportowania o oddziaływaniu na środowisko spowodowanym polityką i działaniami na szczeblu lokalnym wykorzystuje zarówno wskaźniki walutowe jak i fizyczne.

Od projektu do kampanii

Przy wsparciu samorządu z regionu Emilia-Romagna i francuskiego stowarzyszenia władz lokalnych Les Eco-Maires, wyniki projektu zostały szeroko rozpowszechnione we Włoszech i za granicą. Od tego czasu inicjatywa przekształciła się w krajową kampanię „Liczymy się ze środowiskiem”¹, która jednoczy włoskie władze lokalne

oraz krajowe stowarzyszenie lokalnej Agendy 21² we współpracy z włoskim Ministerstwem Środowiska, włoskim komitetem ds. oznakowania ekologicznego i ekoaudytu³, międzynarodową siecią Samorządów Lokalnych na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (ICLEI) oraz biurem europejskiego systemu ekozarządzania i audytu (EMAS).

Kampania oferuje wsparcie techniczne dla miast chcących stosować metodykę CLEAR. Na przykład, kurs na temat wdrażania CLEAR odbył się w Bolonii w listopadzie 2005 r. i dzięki ogromnemu zainteresowaniu planowane są kolejne szkolenia. Byli partnerzy projektu kontynuują wdrażanie systemu raportowania środowiskowego i regularnie się spotykają. Metodyka CLEAR jest obecnie adaptowana przez pięć innych włoskich miast. Jej elastyczna konstrukcja sprawiła, że niektóre miasta zdecydowały o przedłużeniu swoich cykli rachunkowych z 12 miesięcy do trzech lub pięciu lat, ponieważ zmiany środowiskowe są zwykle mierzalne dopiero po dłuższym czasie.

W odróżnieniu od ekoBudżetu (przedstawionego na stronie 53 niniejszej broszury), który odnosi się do wpływu na środowisko na terenie całej gminy, metoda CLEAR skupia się bardziej na wynikach działań prowadzonych przez administrację rad miejskich. Druga różnica polega na tym, że eko-

Budget, w odróżnieniu od CLEAR, nie przypisuje rachunkowości aspektów monitoringu. W końcu, jako że obydwie metody wykorzystują równowagę budżetową ex post jako instrument sprawozdawczości środowiskowej, ekoBudżet przewiduje również propozycje budżetowe ex ante, które wyznaczają cele na początku cyklu rachunkowego jako podstawę do planowania i oceny działań.

W 2005 r. rozpoczęto nowy projekt LIFE, Zintegrowany Rozwój Systemów Zarządzania Środowiskiem (IDEMS)⁴, prowadzony przez miasto Ravenna, byłego partnera CLEAR, w celu zintegrowania metod CLEAR, ekoBudżetu i EMAS.

⁴ LIFE05 ENV/IT/000808 (www.idems.it)

facciamo i conti con
L'AMBIENTE

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/IT/000144

Tytuł: Miejska Rachunkowość

Środowiskowa i Sprawozdawczość

Beneficjent:

Comune di Ferrara, Włochy

Całkowity Budżet: 1,929,000 €

Wkład finansowy LIFE: 964,000 €

Czas trwania: Od 1 października 2001 r. do 1 października 2003 r.

Strona internetowa:

www.comune.fe.it/clear-life/

Kontakt: Luana Gasparini

Email: lgasparini@comune.ra.it

¹ 'Facciamo i conti con l'ambiente'

² Coordinamento Agende 21 Locali

³ Comitato Nazionale Ecolabel e Ecoaudit

Guía-llave: „Podstawowy” przewodnik dla lokalnego zarządzania środowiskiem

Kodeks dobrych praktyk środowiskowych dostarcza władzom lokalnym wspólną metodykę dla usprawnienia zintegrowanego i partycypacyjnego zarządzania zasobami naturalnymi, finansowymi i ludzkimi.

Federacja Gmin i Prowincji¹ (FEMP), reprezentująca ponad 8000 rad miejskich, jest głównym związkiem samorządów w Hiszpanii. W 1998 r. rozpoczęła projekt Guía-llave, mający na celu rozwijanie wdrażania dobrych praktyk ekologicznych w hiszpańskich radach miejskich.

FEMP z entuzjazmem przystąpiła do rozwijania praktycznej metodyki zarządzania środowiskiem, która może być z łatwością stosowana przez małe miasta dysponujące ograniczonymi środkami. Ponadto, rozwijane metody muszą być wystarczająco elastyczne, umożliwiając różnym gminom przystosowanie ich do własnych potrzeb.

FEMP współpracuje z 12 radami miejskimi z całej Hiszpanii, reprezentującymi różnicowany charakter i potrzeby: Aranjuez, grupa gmin Alto Valle del Aragón, Cuellar, Gijón,

¹ Federación Española de Municipios y Provincias

Mataró, Murcia, Puertollano, San Fernando de Henares, Sueca, Talavera de la Reina, Vall d'Uixó i Vitoria.

Kodeks Dobrych Praktyk Środowiskowych

Podręcznik opracowany w ramach projektu – „Kodeks Dobrych Praktyk Środowiskowych” (CBPA)² – był jednym z pierwszych tego rodzaju w Europie i dostarcza gminom praktyczne i uniwersalne narzędzia zarządzania środowiskiem. Obejmuje dwa instrumenty, które mają kluczowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym: udział zainteresowanych podmiotów i standardy zarządzania. Pierwsze dwa rozdziały obejmują lokalną Agendę 21 i oferują usystematyzowanie dobrych praktyk z Hiszpanii i z Europy. Trzeci rozdział kodeksu skupia się na systemach zarządza-

² Código de Buenas Prácticas Ambientales

Numer Projektu:

LIFE98 ENV/E/000445

Tytuł: Przewodnik dobrych praktyk środowiskowych dla zarządzania środowiskiem przez lokalną administrację

Beneficjent: Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP)

Całkowity Budżet: 520,000 €

Wkład finansowy LIFE: 254,000 €

Czas trwania: Od 1 listopada 1998 r. do 1 listopada 2000 r.

Strona internetowa:

www.femp.es/life/

Kontakt:

Luis Enrique Mecati Granada

Email: comitra@femp.es

nia środowiskiem ISO 14000 i EMAS³ oraz zawiera innowacyjne podejście do dostosowywania przepisów dotyczących zarządzania do indywidualnych kontekstów władz lokalnych.

Ważnym aspektem projektu było stworzenie wskaźników umożliwiających bardziej obiektywną kontrolę jakości środowiska przez rady miejskie oraz ułatwienie komunikacji ze społeczeństwem i innymi miastami.

Podręcznik najlepszych praktyk jest dostępny w Internecie wraz z „Podstawowym Przewodnikiem” – przyjaznym dla użytkownika interfejsem ułatwiającym korzystanie z kodeksu. Podręcznik opublikowany w październiku 2000 r. był szeroko rozpowszechniany i jest dobrze znany władzom lokalnym w Hiszpanii. Trzecie, uaktualnione wydanie podręcznika zostało opublikowane w 2004 r., a tego samego roku FEMP otrzymała nagrodę Krajowego Związku Weryfikatorów Środowiskowych i Audytorów⁴ za promowanie zrównoważonego rozwoju w administracjach lokalnych.

³ The European Commission's Eco-management and Audit Scheme

⁴ Asociación Nacional de Verificadores y Auditores Medioambientales (ANAVAM)

ECO-LUP: Zastosowanie EMAS w planowaniu przestrzennym przez władze lokalne

Projekt ECO-LUP zobrazował zastosowanie systemu zarządzania środowiskiem w planowaniu przestrzennym w czterech gminach leżących nad jeziorem Constance w południowych Niemczech i Austrii.

Europejski system ek zarządzania i audytu (EMAS) jest narzędziem zarządzania wspomagającym organizacje w przeprowadzaniu ocen, raportowaniu i zwiększaniu efektywności środowiskowej. Początkowo skierowany do przedsiębiorstw z sektora przemysłowego, EMAS został udostępniony wszystkim sektorom gospodarki, a od 2001 r. również prywatnym usługodawcom i władzom lokalnym.

W ramach projektu ECO-LUP, który uznano za jeden z najlepszych projektów środowiskowych LIFE w latach 2004-2005, zaprezentowano zastosowanie EMAS w procesie planowania przestrzennego w miastach, poprzez rozwijanie i stosowanie systemu w gminach Dornbirn i Wolfurt (Austria) oraz Constance i Überlingen (Niemcy). W czterech gminach powstały zespoły środowiskowe zajmujące się oceną i ustalaniem procedur dotyczących zrównoważonego planowania gospodarki przestrzennej. Procesy planowania gospodarki przestrzennej są często pełne sprzeczności. Dlatego władze lokalne rozważały zintegrowane i partycypacyjne podejście niezbędne w celu poradzenia sobie z kwestiami przekrojowymi takimi jak ochrona wody i gleby, jakość powietrza, lokalna zmiana klimatu, zapotrzebowania transportowe, gospodarka odpadami oraz ochrona naturalnych siedlisk.

Zrównoważone zarządzanie gospodarką przestrzenną

ECO-LUP był koordynowany przez Fundację Jeziora Constance (Bodensee-Stiftung) przy wsparciu Instytutu Badań Stosowanych Uniwersytetu

Nürtingen w Niemczech. W ramach projektu skutecznie zaprezentowano

ECOLUP
Ecological Land Use Planning

włączenie zarządzania środowiskiem w procesy planowania rozwoju gmin. Przewiduje się, że w dłuższej perspektywie stosowanie EMAS w planowaniu przestrzennym przyniesie wyniki w postaci stałej poprawy standardów jakości środowiska w planowaniu rozwoju gmin, prowadząc do zmniejszenia przeciętnego wykorzystania gruntów o 5% na gminę. Spodziewane są również kolejne korzyści ekologiczne, np. zrównoważone zarządzanie miejskimi zielonymi strefami, zmniejszenie zużycia energii poprzez promowanie budownictwa efektywnego energetycznie oraz poprawa ochrony przeciwpowodziowej. Wcześniejsze przygotowanie szczegółowej analizy SWOT (mocne strony, słabe strony, szanse, zagrożenia) dla każdej gminy było niezbędne dla pomyślnego wdrożenia systemu zarządzania środowi-

skiem dla czterech gmin w ramach projektu EMAS. Dokonano tego w czasie lokalnych i regionalnych warsztatów dotyczących planowania, ściśle związanych z istniejącymi procesami Agendy 21 i mających znaczenie dla gmin i regionów. Następnie zespół przeprowadził próbną certyfikację odpowiednich procesów dotyczących planów rozwoju gmin na podstawie aktualnych standardów EMAS, a w październiku 2004 r., miasto Überlingen zostało uznane za pierwszą gminę posiadającą certyfikat EMAS dla gminnego planowania przestrzennego. Podręcznik „Zarządzanie Środowiskiem dla Planowania Rozwoju Gmin”¹ został opublikowany w ramach projektu w języku angielskim i niemieckim i rozpowszechniony wśród gmin w całej Europie. Lokalne władze mogą obecnie włączyć EMAS do procesu planowania rozwoju na podstawie pomyślnych prób przeprowadzonych w ramach projektu LIFE.

¹http://europa.eu.int/comm/environment/emas/local/pdf/ecolup_en.pdf

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/D/000326

Tytuł: Zarządzania środowiskiem na potrzeby lokalnego planowania przestrzennego

Beneficjent:

Bodensee-Stiftung, Niemcy

Całkowity Budżet: 695,000 €

Wkład finansowy LIFE: 347,000 €

Czas trwania: Od 1 lipca 2001 r. do 31 marca 2004 r.

Strona internetowa:

www.ecolup.info

Kontakt: Marion Hammerl

E-mail:

m.hammerl@bodensee-stiftung.org

Fot. Eric Sarvan

Zrównoważony transport miejski

Zrównoważony transport miejski musi uwzględniać szeroki wachlarz często sprzecznych problemów, takich jak dostęp do towarów i usług, bezpieczeństwo, zużycie energii, zanieczyszczenie powietrza, hałas, emisja gazów cieplarnianych oraz użytkowanie gruntów. Powyższe można osiągnąć jedynie poprzez integrację założeń różnych polityk i współpracę pomiędzy różnymi szczeblami organów administracyjnych, tym samym zapewniając realizację poszczególnych działań zgodnie – a nie w sprzeczności – z wysiłkami podejmowanymi na tym polu przez inne sektory lub szczeble administracji.

Strategia tematyczna w sprawie środowiska miejskiego zdecydowanie zaleca organom władz lokalnych opracowanie i realizację planów dotyczących zrównoważonego transportu miejskiego. W oparciu o konsultacje z zainteresowanymi stronami plany te zapewnią długoterminową wizję mobilności w miastach oraz posłużą do określania założeń politycznych i wyznaczania celów. Plany te powinny być zintegrowane z planami zagospodarowania przestrzennego i środowiskowego miasta oraz powinny obejmować dostosowane lokalnie cele i wskaźniki oraz przejrzyste systemy monitorowania i sprawozdawczości.

W mieście bez mojego samochodu: ogóźnieuropejski ruch na rzecz zrównoważonego transportu

Dnia 22 września 1999 r. w ramach projektu LIFE pod nazwą „W mieście bez mojego samochodu!” (ang. *In town, without my car!*) ogłoszono pierwszy ogóźnieuropejski dzień bez samochodu. Dziś, jako część Europejskiego Tygodnia Mobilności, setki miast w całej Europie świętują dni bez samochodu. Ta inicjatywa uświadamiająca dotarła już do milionów obywateli i obecnie jest rozpowszechniana w kolejnych miastach Europy i świata.

Transport odpowiada obecnie za prawie jedną czwartą światowej emisji gazów cieplarnianych i do 2010 r. stanie się największą przyczyną zmiany klimatu. Korzystanie z prywatnych pojazdów silnikowych jest również jedną z głównych przyczyn zanieczyszczenia powietrza i powstawania hałasu, wyczerpywania zasobów nieodnawialnych, zużycia gruntów i zagrożenia siedlisk przyrodniczych. Migracja ludności z centralnych części miast na przedmieścia w całej Europie prowadzi do coraz bardziej rozproszonej struktury osadniczej o niskiej gęstości zaludnienia i dużych odległościach do podróżowania. Wyżej opisane zjawisko, znane pod nazwą niekontrolowanego rozwoju miast, idzie w parze ze wzrostem liczby posiadaczy samochodów i ruchem osób dojeżdżających do pracy. Dlatego też europejskie organy władzy lokalnej stają w obliczu istotnych i coraz bardziej powszechnych problemów związanych z transportem. Biała księga pt. „Europejska polityka transportowa na rok 2010: czas na decyzje”¹ jasno stwierdza, że „poważnym problemem jaki władze miejskie będą musiały rozwiązać wcześniej niż się tego spodziewano, jest problem zarządzania ruchem, a w szczególności rola jaką odgrywają pojazdy prywatne w centralnych częściach dużych miast”.

W latach 90. dwudziestego wieku niewielka liczba gmin zaczęła organizować dni bez samochodu, aby pokazać, że możliwe są inne formy mobilności. Gminy te zamykały centrum miasta dla prywatnego ruchu samochodowego i otwierały je dla szeroko pojętych wydarzeń związanych z mobilnością. W 1997 r. francuskie Ministerstwo Środowiska zdecydowało się na zor-

Powód do świętowania: ludzie odkrywają na nowo swoje miasto w dniu „W mieście bez mojego samochodu!”

ganizowanie ogólnokrajowego dnia bez samochodu, aby zjednoczyć te rozproszone, odizolowane i jednorazowe imprezy. W 1998 r. razem z francuską Agencją ds. Zarządzania Środowiskiem i Energią (ADEME)² Ministerstwo zjednoczyło 35 miast, aby zorganizować pierwszy francuski „Dzień bez samochodu”.

Dzień ten okazał się wielkim sukcesem, a w następnym roku do inicjatywy dołączył się szereg miast włoskich i szwajcarskich. Zgodnie z opinią personelu ADEME „niektóre

doświadczenia są tak dobre i tak niesamowite, że chcemy się nimi dzielić” i, postępując według tej zasady razem z EUROCITIES, Sojuszem klimatycznym (Climate Alliance) i Energie-Cités, personel ADEME zapewnił fundusze w ramach programu LIFE na przygotowanie ogóźnieuropejskiego „Dnia bez samochodu!”.

Impreza pilotażowa odbyła się 22 września 1999 r. w kilku miastach w ramach przygotowania do kampanii na pełną skalę, która miała odbyć się rok później. Dwieście sześćdziesiąt cztery francuskie, włoskie i szwajcarskie gminy zamknęły swoje wewnętrzne miasta dla wszelkiego ruchu poza transpor-

¹ COM(2001)370 wersja ostateczna

² Agence de l'Environnement et de la Maîtrise de l'Energie

Zrównoważony transport miejski

tem publicznym, rowerami, pojazdami poruszającymi się na alternatywnych paliwach (takich jak skroplony gaz ropopochodny lub gaz ziemny) oraz oczywiście poza pieszymi.

Kampania miała trzy główne cele:

- Zwiększenie świadomości społecznej na temat tego jaką szkodę zarówno środowisku jak i zdrowiu publicznemu czyni duża liczba prywatnych pojazdów silnikowych w miastach.
- Zachęcanie ludzi do korzystania z transportu publicznego, rowerowego lub do odbywania częstszych spacerów, lub przynajmniej do korzystania z połączenia transportu samochodami prywatnymi z różnymi innymi formami transportu („intermodalność”). Istotne jest, aby w tym celu obywatele odkryli alternatywne środki transportu bez konieczności narażania na szwank ich wygody i mobilności.
- Pokazanie centrum miasta w innym świetle poprzez umożliwienie mieszkańcom odkrycia ich własnych miast na nowo, w dużo mniej zanieczyszczonych, hałaśliwych i zatłoczonych warunkach. Umocnienie pozycji pieszych, rowerzystów i osób zależnych od transportu publicznego wobec osób korzystających z prywatnych pojazdów. Kampania naprawdę przyczyniła się do poprawy jakości życia w miastach dla wszystkich obywateli.

22 września 2000 r. europejski dzień pod hasłem „W mieście bez mojego samochodu!” został zorganizowany na pełną skalę. W projekcie uczestniczyło 10 krajów, 1 262 gminy zarówno w małych miastach jak i w stolicach, a projekt dotarł do około 70 milionów obywateli. W samej Hiszpanii w projekcie wzięło udział 215 miast

Inteligentna mobilność w miastach. Niestety, nowe państwa członkowskie nadal w znacznym stopniu odchodzą od transportu publicznego

reprezentujących 45% ludności kraju, natomiast w Irlandii w projekcie uczestniczyło jedynie pięć miast, które stanowiły 40% mieszkańców kraju.

Odkrywanie miasta na nowo

Akcja pod nazwą „Dzień bez samochodu!” dostarczyła zarówno gminom jak i organizacjom pozarządowym i stowarzyszeniom z całej Europy platformę, na której mogli podkreślić swoje zaangażowanie na rzecz zrównoważonego transportu miejskiego poprzez skonsolidowanie już istniejących oraz uruchomienie nowych inicjatyw i polityk. Prawie wszystkie miasta uczestniczące w tym dniu wykorzystały go jako okazję do wprowadzenia trwałych działań, takich jak nowe trasy autobusowe, ścieżki dla rowerzystów, deptaki dla pieszych, parki dla rowerów, projekty dotyczące wspólnego użytkownika samochodu (ang. car-sharing) oraz grupy doradzające zainteresowanym stronom w sprawie mobilności.

Akcja pod hasłem „Dzień bez samochodu!” dała mieszkańcom miast możliwość odkrycia miasta na nowo i odzyskiwania swoich ulic. Większość miast organizowała tego dnia imprezy kulturalne lub sportowe aby nadać mu świąteczny charakter. Liczne organizacje podejmujące kwestie mobilności prowadziły stanowiska informacyjne, wystawy i dyskusje. Inicjatywa była skierowana do grup ludności, które są szczególnie zależne od transportu publicznego oraz często cierpią z powodu braku dostępu do mobilności, takie jak młodzież, osoby starsze i niepełnosprawne.

Aby upewnić się, że przedsiębiorstwa działające w centrach miast również skorzystają na tym wydarzeniu wiele miast organizowało specjalne imprezy komercyjne w celu zachęcenia klientów, a tym samym uzyskania poparcia (często sceptycznie nastawionych) sprzedawców detalicznych i właścicieli restauracji. W ramach kampanii opracowano nawet dostępny

Powszechnie rozpoznawalny sukces: logo i grafika „W mieście bez samochodu / Europejski Tydzień Mobilności”

na stronie internetowej projektu poradnik dobrych praktyk dla sklepów i restauracji w sprawie sposobów prezentacji towarów poza sklepami i organizowania stolików z jedzeniem i piciem na chodnikach gdzie samochody nie miały dostępu.

Wyniki monitoringu wykazały, że poziom zanieczyszczenia zmniejszył się jedynie nieznacznie, ponieważ ruch i emisje spalin na przyległych obszarach miejskich pozostały równie duże, a na obszarach zabudowanych duże zanieczyszczenia atmosferyczne rozpraszają się stopniowo. Ograniczenie ruchu drogowego w centralnych częściach miast niemal natychmiast przyniosło redukcję hałasu. Poziom hałasu otoczenia, jaki został odnotowany w dniu bez samochodu nie był wynikiem wysokiego natężenia ruchu, ale wesołego gwaru i zgłasku na ulicach!

Zmierzono również zadowolenie obywateli związane z organizacją tego wydarzenia. Ankieta przeprowadzona w czterech miastach biorących w nim udział pokazała, że ponad 80% respondentów uznało tę inicjatywę za dobry pomysł i ma nadzieję, że impreza odbywać się będzie regularnie.

Partnerstwa i uczestnictwo

Czynnikami, które przyczyniły się do sukcesu powyższej inicjatywy w poszczególnych miastach były między

Transport obecnie odpowiada za prawie 24% światowej emisji gazów cieplarnianych i do 2010 r. stanie się największą pojedynczą przyczyną zmiany klimatu

innymi: ścisła współpraca pomiędzy lokalnymi organami władzy, spółkami transportu publicznego, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorstwami i innymi odpowiednimi podmiotami lokalnymi; zaangażowanie zarówno wybranych urzędników miejskich jak i personelu technicznego; oraz kolorowy i świąteczny charakter wydarzenia. Ivo Cré, osoba do kontaktu w sprawie kampanii z organizacji

EUROCITIES zapewnia, że „jeżeli istnieje wola polityczna i jeżeli w akcję » Dzień bez samochodu!« angażują się podmioty lokalne, akcja prawie zawsze odnosi sukces”.

Sukces rozszerzenia kampanii na skalę międzynarodową jest w znacznym stopniu spowodowany realizacją wielopoziomowej strategii. Po pierwsze, projekt ukierunkowany jest bezpośrednio na lokalne organy władzy. Jego celem jest zachęcanie gmin do ustanawiania własnych dni bez samochodu. Po drugie, inicjatywę podjęto w poszczególnych państwach członkowskich wzywając krajowe organy władzy do wyznaczenia krajowych koordynatorów, często ministrów właściwych ds. środowiska, aby mogli oni promować kampanię na szczeblu krajowym, udzielać gminom wsparcia technicznego i pomagać w nawiązywaniu współpracy z innymi miastami w kraju biorącymi udział w kampanii. Po trzecie, na poziomie europejskim wiele stowarzyszeń partnerskich i organizatorów pomogło w rozwoju kampanii poprzez udzielanie pomocy technicznej i zachęcanie swoich członków do dołączenia się do kampanii. W końcu, w 2000 r. obecna komisarz UE ds. środowiska

Nareszcie spokój: rowerzyści odważyli się wyruszyć na ulice (zwróć uwagę na przestrzeń, którą można wykorzystać na rozwój roślinności)

Zrównoważony transport miejski

– Margot Wallström, podjęła rozstrzygającą decyzję o ustanowieniu inicjatywy pod hasłem „Dzień bez samochodu!” jako oficjalnej, regularnej i trwałej inicjatywy europejskiej.

Europejski Tydzień Zrównoważonego Transportu

Po sukcesie projektu pod nazwą „W mieście bez mojego samochodu!” kampania została rozszerzona na cały tydzień działań w tym zakresie, tak aby dać miastom czas na odniesienie się do kwestii zrównoważonej mobilności w sposób bardziej odpowiedni oraz aby udowodnić, że miasta naprawdę mają długoterminowe zobowiązania w tym zakresie. Wiarygodność władz lokalnych została jeszcze bardziej wzmocniona dzięki włączeniu do karty kampanii, jako wymagania obowiązkowego, realizacji przynajmniej jednego rozwiązania praktycznego o charakterze stałym promującego zrównoważony transport. Miasta, które chciały dołączyć się do akcji, ale z jakichkolwiek przyczyn nie mogły podpisać karty lub w pełni sprostać określonym w niej warunkom, mogły uczestniczyć w kampanii jako „miasta wspierające”. Pierwsza karta Europejskiego Tygodnia Zrównoważonego Transportu została podpisana przez 316 organów władz lokalnych z 21 krajów z całej Europy, a dalsze 422 organy władz lokalnych wspierały wydarzenia, które odbywały się od

SMILE zestawiał wyniki działań o charakterze trwałym, które zostały przyjęte przez organy władzy lokalnej, aby promować zrównoważoną mobilność

Przyłączając się do kampanii

Europejski Tydzień Mobilności, wraz z dniem „W mieście, bez samochodu!” w piątek, 22 września 2006 r., skupił się na jednym z największych wyzwań, przed którymi stoi świat: zmianom klimatu. Władze lokalne, które chcą przystąpić do kolejnych kampanii powinny:

- zarejestrować organizowane przez siebie wydarzenia online, potwierdzając ich zgodność z ogólnym zarysem i wytycznymi inicjatywy;
- oficjalnie podpisać Kartę Europejskiego Tygodnia Mobilności.

Europejska koordynacja kampanii zapewni uczestnikom podręcznik na temat praktycznej organizacji imprezy oraz zestaw rozpowszechniania zawierający kilka narzędzi komunikacyjnych.

W celu uzyskania dalszych informacji i porad, miasta proszone są o kontakt z krajowym koordynatorem lub odwiedzenie strony www.mobilityweek-europe.org.

16 do 22 września 2002 r. Wydarzeniem kończącym był piąty „Dzień bez samochodu!”.

Obecnie każdego roku kampania skupia się na innym zakresie tematyce, umożliwiając dokładniejsze ujęcie wybranych zagadnień oraz zapewniając świeże spojrzenie co roku. W 2003 r. jako temat wybrano „Dostępność” (Accessibility), który stanowił wkład w Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych. W 2004 r. skupiono się na temacie „Bezpieczne ulice dla dzieci” (Safe Streets for Children), natomiast w 2005 r. nacisk położono na temat „Ekologiczny dojazd do pracy” (Clever Commuting).

W 2004 r. w ramach projektu LIFE „Inicjatywa zrównoważonej mobilności na rzecz środowiska lokalnego” (SMILE), realizowanego przez tę samą grupę partnerów we współpracy z wieloma agencjami energetycznymi i agencjami ochrony środowiska, przedstawiono badanie dotyczące wyników wielu środków o charakterze trwałym wdrożonych jako część Europejskiego Tygodnia Mobilności. Opublikowano również internetową bazę danych zawierającą przykłady dobrych praktyk na rzecz zrównoważonego rozwoju, oraz szereg dogłębnych rekomendacji i wytycznych dla urbanistów i przedstawicieli miast odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji³. Wszystkie wymienione powyżej dane są dostępne na stronie internetowej projektu.

³LIFE00 ENV/F/000640. www.smile-europe.org lub, aby zapoznać się z pełną wersją sprawozdania zobacz: „Najlepsze projekty LIFE na rzecz ochrony środowiska w latach 2004-2005” (Best LIFE-Environment projects 2004-2005), Komisja Europejska, 2005 r.

Program w ramach instrumentu LIFE pomógł przekształcić kampanię pod nazwą „Dzień bez samochodu!” z jednodniowej inicjatywy organizowanej w jednym mieście w całotygodniową ogólnoeuropejską kampanię. Ponad 950 miast i miasteczek zaangażowało się w Europejski Tydzień Mobilności w 2005 r., a ponad 1 450 uczestniczyło w jej finale, czyli w akcji pod nazwą „Dzień bez samochodu!”, która dotarła do około 170 milionów obywateli w ponad 30 krajach.

Kampania obecnie cieszy się coraz większą popularnością poza Europą, a liczne miasta z Argentyny, Brazylii, Kanady, Kolumbii, Indonezji, Japonii, Tajwanu, USA i Wenezueli organizują wydarzenia zgodnie z wytycznymi określonymi w europejskiej karcie. Według Valérie Bénard, przedstawicielki punktu kontaktowego ds. kampanii w EUROCITIES, głównym wyzwaniem kampanii na dzień dzisiejszy jest jej globalizacja.

Numer projektu:

LIFE99 ENV/F/000459

Tytuł projektu: europejski dzień pod hasłem „W mieście bez mojego samochodu!”

Beneficjent: Agence de l'Environnement et de la Maitrise de l'Energie, Francja

Całkowity budżet: 2 046 000 €

Wkład finansowy LIFE: 1 023 000 €

Czas trwania: od 1 kwietnia 1999 r. do 15 kwietnia 2001 r.

Strona internetowa:

www.22september.org lub www.mobilityweek-europe.org

Osoba ds. kontaktu:

Valérie Bénard

IMMACULATE: Pilotażowe zastosowanie technologii ekologicznie czystych pojazdów

Poprzez zintegrowane i wielopoziomowe zastosowanie technologii ekologicznie czystych pojazdów oraz innych innowacji w transporcie miejskim projekt IMMACULATE przedstawił opłacalny sposób na poprawę jakości powietrza i redukcję poziomu hałasu.

Grecja jest czwartym z kolei największym wytwórcą emisji CO₂ w Europie¹, a znaczną jej część generuje transport drogowy. Saloniki z prawie milionem mieszkańców są metropolitalnym centrum północnej Grecji. W okresie od 1990 r. do 2001 r. to finansowe i transportowe centrum obserwowało uderzający (rzędu 76%) wzrost liczby pojazdów. W rezultacie Saloniki są mocno zakorkowane, a poziom zanieczyszczenia powietrza i hałasu przekracza wszelkie dopuszczalne normy, w szczególności w centrum miasta. Stosownie do powyższego, głównym celem projektu IMMACULATE w ramach LIFE było przyczynienie się do poprawy jakości powietrza i zmniejszenia poziomu hałasu w Salonikach. Cel ten miał być osiągnięty poprzez połączenie technologii ekologicznie czystych pojazdów (takich jak rowery z elektrycznym wspomaganiem, skutery elektryczne i samochody hybrydowe) z innymi innowacjami w transporcie miejskim (w tym rozszerzonymi usługami informacyjnymi dla kierowców, systemami telematycznymi dla pojazdów i technologii karty inteligentnej). Konsorcjum, któremu przewodził grecki ośrodek badań naukowych i technologii (Hellas Centre for Research and Technology), składało się z Instytutu na rzecz przyspieszania systemów i aplikacji (Institute of Accelerating Systems and Applications), Samorządu Miasta Saloniki, Europejskiego Stowarzyszenia pojazdów drogowych o napędzie elektrycznym (European Electric Road Vehicle Association) oraz Jednostki ds. konsultacji transeuropejskich w Salonikach (Trans-European Consulting Unit of Thessalonica).

Telematyka transportu

W ramach projektu podjęto szereg wzajemnie powiązanych działań uzupełniających, w tym:

- Analizę konkretnych potrzeb w zakresie mobilności różnych grup użytkowników oraz odpowiednich scenariuszy wykorzystania transportu.
- Definicję funkcjonalnych i technicznych specyfikacji pojazdów i najnowszych aplikacji telematycznych, które mają być stosowane (na przykład do lokalizacji pojazdów lub monitoringu poziomu paliwa lub zarządzania ruchem), w tym wskaźników odniesienia opartych na analizie obecnej sytuacji w zakresie transportu i zanieczyszczenia powietrza w miastach.
- Badanie pojazdów i technologii telematycznych w prawdziwych warunkach miejskich.
- Przeprowadzenie oceny wykonalności technologicznej, społecznej i finansowej, analizy kosztów i korzyści w zakresie ochrony środowiska i analizy ryzyka.
- Przegląd greckich i europejskich ram prawnych dotyczących ekologicznie czystych pojazdów, w tym ocena odpowiedniej polityki lokalnej, krajowej i europejskiej w zakresie zarządzania mobilnością oraz identyfikacja, wyjaśnienie i dokumentacja kwestii organizacyjnych i ubezpieczeniowych.
- Opracowanie wskazówek dotyczących składania wniosków i zaleceń do polityk, oraz ich rozpowszechnianie.

Strona internetowa projektu IMMACULATE zawiera informacje dotyczące technologii ekologicznie czystych pojazdów oraz innych innowacji w transporcie miejskim

nianie na szczeblu krajowym oraz europejskim poprzez Europejskie stowarzyszenie pojazdów drogowych o napędzie elektrycznym.

Numer projektu:

LIFE02 ENV/GR/000359

Tytuł projektu: Poprawa jakości środowiska miejskiego poprzez zintegrowane zastosowanie technologii ekologicznie czystych pojazdów

Beneficjent: Grecki ośrodek badań naukowych i technologii / Grecki Instytut Transportu (Hellenic Institute of Transport), Grecja

Całkowity Budżet: 1 273 000 €

Wkład finansowy LIFE: 570 000 €

Czas trwania: od 1 września 2002 r. do 28 lutego 2005 r.

Strona internetowa: <http://immaculate.ece.ntua.gr>

Osoba ds. kontaktu:

Evangelos Bekiaris

E-mail: abek@certh.gr

¹ Mechanizm sprawozdawczy na tematy transportu i środowiska (TERM) sprawozdanie za rok 2001: <http://reports.eea.eu.int/term2001/en>

CATCH: Zintegrowane strategie na rzecz ekologicznego transportu

Na podstawie projektu CATCH (Ekologiczny i dostępny transport na rzecz zdrowia publicznego) zademonstrowano skuteczność zintegrowanego pakietu praktycznych działań ukierunkowanych na bardziej zrównoważone przemieszczanie się.

Projekt ma na celu zmniejszenie wpływu transportu na środowisko poprzez opracowanie i wdrożenie zintegrowanego podejścia do polityki w zakresie ochrony środowiska, która wiąże się z transportem w Liverpoolu (Wielka Brytania). Dzięki udziałowi partnerów z Suczawy (Rumunia) i Potenzy (Włochy) nastąpił transfer wiedzy i doświadczenia do krajów przystępujących do Wspólnoty Europejskiej oraz do krajów południowej Europy.

Projekt CATCH dążył do poprawy jakości powietrza zarówno w sposób bezpośredni, na przykład poprzez zastosowanie ekologicznych paliw i zmniejszenie ruchu, oraz w sposób pośredni poprzez częstsze korzystanie z transportu publicznego, rowerów czy wybieranie pieszego przemieszczania się na krótsze dystanse. Wśród lokalnych społeczności dążono do zwiększenia świadomości dotyczącej wpływu jaki mają nasze indywidualne decyzje transportowe na jakość powietrza, zdrowia oraz jakość życia w mieście.

Projekt promował interdyscyplinarną współpracę pomiędzy urbanistami zajmującymi się transportem i planowaniem przestrzennym, urzędnikami ds. zdrowia uwarunkowanego środowiskowo oraz innymi organizacjami z sektora publicznego i prywatnego. W ramach projektu ustanowiono nowe agencje, których celem jest promowanie wprowadzania na szeroką skalę ekologicznych paliw, wdrożenia ekologicznych planów podróży, a także promocja ochrony środowiska w ramach planów rewitalizacji.

Zestaw działań uzupełniających

Przyjęto i przedstawiono szereg twardej i miękkiej działań. W centrum Liverpoolu ustanowiono strefę zarządzania jakością powietrza i stosowny do niej plan działania. Na 104 autobusach miejskich zostały zainstalowane filtry cząstek stałych. 16 autobusów zostało dodatkowo wyposażonych w sprzęt do recyrkulacji spalin aby zmniejszyć emisję NOx. Był to największy test tego rodzaju technologii w całej Wielkiej Brytanii. Uruchomiono wahadłową linię do centrum miasta, którą obsługuje sześć spalinowo-elektrycznych autobusów hybrydowych – pierwsza flota takich pojazdów w Wielkiej Brytanii – której celem jest zachęcanie do zmieniania środków transportu i wspieranie zrównoważonego podróżowania przy jednoczesnym wsparciu dla rewitalizacji centralnych części miast.

Liczne działania realizowane w Liverpoolu obejmowały: przyjęcie innowacyjnych technik monitorowania zanieczyszczeń, opracowanie we współpracy z lokalnymi zainteresowanymi stronami sześciu planów mobilności publicznej obejmujących zrównoważone środki transportu, ustanowienie społecznego programu szkoleniowego dla rowerzystów, funkcjonowanie punktów informacyjnych dotyczących zrównoważonej mobilności oraz testowanie zaawansowanych technik monitorowania zanieczyszczeń w celu stworzenia narzędzia do odwzorowywania cząstek stałych w czasie rzeczywistym z wykorzystaniem systemów telewizji przemysłowej (CCTV).

Numer projektu:

LIFE02 ENV/UK/000136

Tytuł projektu:

CATCH
(Ekologiczny i dostępny transport na rzecz zdrowia publicznego)

Beneficjent: Zarząd ds. Transportu Pasażerskiego Hrabstwa Merseyside (Merseyside Passenger Transport Executive), Wielka Brytania

Całkowity budżet: 3 945 000 €

Wkład finansowy LIFE: 1 494 000 €
Czas trwania: od 1 września 2002 r. do 31 sierpnia 2005 r.

Strona internetowa:

www.cleanaccessibletransport.com

Osoba ds. kontaktu:

Alan Lewis, Karen Booth

E-mail: alan.lewis@trr-ltd.com

karen.booth@merseytravel.gov.uk

Przenoszenie rozwiązań do miast partnerskich stanowiło jeden z głównych celów projektu. Niestety w ramach projektu zidentyfikowano szereg potencjalnych barier we wdrażaniu działań w miastach partnerskich. Działania zostały sklasyfikowane w sześć tematów: działania polityczne, instytucjonalne, finansowe, działania związane ze zwiększaniem świadomości, działania techniczne i prawne/legislacyjne. Na przykład, w mieście Potenza nie można wprowadzić autobusów hybrydowych z powodu topografii terenu. Z drugiej strony w Suczawie brak analiz technicznych dotyczących pojazdów hybrydowych sprawia, że wprowadzenie pojazdów na skroplony gaz ropy pochodny (LPG) jest bardziej realne jako pierwszy krok w kierunku zastosowania paliw ekologicznych. Wiele z czynników mających wpływ na możliwości w zakresie przenoszenia rozwiązań zależy od kontekstu i dlatego różnią się one w poszczególnych miastach, a krajowe rozwiązania polityczne i legislacyjne mają wyjątkowo silny wpływ na wybór metody, a tym samym na osiągnięte rezultaty.

Analiza możliwości przenoszenia rozwiązań zastosowanych w Liverpoolu do miast partnerskich takich jak Potenza i Suczawa

Działanie	Potenza (Włochy)			Suczawa (Rumunia)		
	Technicznie nadający się do zastosowania?	Stosowany?	Planowany?	Technicznie nadający się do zastosowania?	Stosowany?	Planowany?
Wychwytywanie drobnych cząstek zanieczyszczeń	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK	TAK
Recyrkulacja gazów wydechowych	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE	NIE
Autobusy hybrydowe	NIE	n/a	n/a	TAK	NIE	NIE
Miejski transport wahadłowy	TAK	NIE	(TAK)	TAK	NIE	NIE
Plan poprawy jakości powietrza	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE	NIE
Zaplecze infrastrukturalne	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK	TAK
Agencja informacyjna	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK
Promocja zdrowego podróżowania	TAK	NIE	TAK	TAK	NIE	NIE
Monitoring zanieczyszczeń	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE	NIE

GOAL: Zmniejszenie poziomu hałasu przy jednoczesnej promocji zdrowego trybu życia

Spójna strategia poprawy warunków prowadzenia zdrowszego stylu życia łączy redukcję poziomu hałasu z promocją aktywności fizycznej poprawiającej zdrowie.

Na ponad 120 milionów ludzi w Unii Europejskiej negatywnie oddziałuje poziom hałasu, który na fasadach ich budynków przekracza 55 dB. W ankiecie przeprowadzonej w 1999 r. w miejscowości Graz w Austrii wpływ ruchu ulicznego na środowisko sklasyfikowano jako jeden z najpoważniejszych problemów miasta.

W rezultacie miejska agencja ds. ochrony środowiska zainicjowała innowacyjny projekt GOAL (Zdrowi bez samochodu i hałasu¹), łączący techniczne aspekty zarządzania hałasem z dobrą kondycją osobistą. Zrealizowano szereg inicjatyw, obejmujących między innymi:

- mobilne „laboratorium świadomości zagrożenia hałasem” stworzone w miejskim autobusie, które było wyposażone w komputer podający informacje i porady dotyczące redukcji hałasu, oraz program symulacji hałasu, dostępny również na stronie internetowej projektu;
- przeszkolenie ponad 550 kierowców autobusów i taksówek w zakresie „cichego” stylu jazdy. Obecnie kurs ten stanowi integralną część programu szkoleniowego realizowanego przez związek transportu miasta Graz oraz firmy Radio Taxi 878;
- zainicjowanie we współpracy z firmą ubezpieczeniową „programu działania na rzecz mobilności”, w ramach którego uczestnikom programu oferuje się kontrole medyczne mierzące poprawę stanu zdrowia osiągniętą dzięki zmianom w sposobie przemieszczania się;
- rozpowszechnianie koncentrujące się na lokalnych szkołach i przedszkolach, tak aby dzieci i nauczyciele powieliли wskazane rozwiązania. Powyższe

działanie dało ponad 20% wzrost w liczbie dzieci, które same chodzą lub są odprowadzane do szkoły;

- przeszkolenie w ramach projektu 14 lokalnych kierowników programu w wybranych obszarach mieszkalnych w celu ułatwienia obszarom sąsiadującym udziału w opracowywaniu i realizacji działań związanych z hałasem, takich jak zmniejszenie limitów prędkości.

Kilka kolejnych projektów

Beneficjenci projektu podają, że inicjatywy podjęte w ramach projektu pomogły łącznie zaoszczędzić równowartość 861 000 km podróży samochodem, co odpowiada zaoszczędzeniu emisji 120 ton CO₂, 0,5 tony tlenków azotu (NOx) oraz 0,4 tony lotnych związków organicznych (LZO).

Projekt, który w 2003 r. otrzymał nagrodę od austriackiego związku transportu (Austrian Transport Association)², został zaprezentowany na wielu imprezach międzynarodowych, w tym na konferencji w sprawie prędkości w miastach (Velo City Conference), która odbyła się w Paryżu oraz w trakcie unijnego Zielonego Tygodnia (Green Week) w 2005 r. Projekt GOAL również wniósł swój wkład do europejskiego portalu informacji o transporcie

Numer projektu:

LIFE00 ENV/A/000240

Tytuł projektu: Graz: Redukcja hałasu i emisji poprzez promocję alternatywnych środków transportu

Beneficjent:

Stadt Graz – Umweltamt, Austria

Całkowity budżet: 1 013 000 €

Wkład finansowy LIFE: 504 000 €

Czas trwania: 1 stycznia 2001 r. do 30 czerwca 2003 r.

Strona internetowa:

www.goal-graz.at

Osoba ds. kontaktu:

Rudolf Ruthofer, Wolfgang Thiel

E-mail: umweltinfo@stadt.graz.at

lokalnym (ELTIS), europejskiej sieci wpływającej pozytywnie na zdrowie aktywności fizycznej (HEPA) Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i kompanii CULTURA³. Szereg projektów w Austrii, Francji, Liechtensteinie, Holandii, Szwecji i Wielkiej Brytanii opracowano zgodnie z podejściem projektu GOAL do integracji mobilności i zdrowia. Metody opracowane w ramach projektu GOAL są obecnie stosowane w projekcie LIFE KAPA GS⁴, który ma na celu zmniejszenie emisji pyłu zawieszonego pochodzących z ruchu w miastach takich jak Graz, Klagenfurt (Austria) i Bolzano (Włochy).

³ www.mobility-cultura.net

⁴ LIFE04 ENV/AT/000006: www.feinstaubfrei.at

¹ *Gesund Ohne Auto und Lärm*

Przeszkolono ponad 550 kierowców autobusów i taksówek w zakresie „cichego” stylu jazdy

Fot. Eric Sarvan

Zmiana klimatu

Obszary miejskie odgrywają istotną rolę zarówno w ograniczaniu zmian klimatu jak i w przystosowywaniu się do niej. Samo ogrzewanie i oświetlenie budynków generuje około jednej trzeciej emisji gazów cieplarnianych, a miejski ruch uliczny odpowiada za ponad jedną trzecią emisji CO₂ związanej z transportem. Jednocześnie obszary miejskie są podatne na skutki zmiany klimatu, a samorządy lokalne muszą być przygotowane na zwiększenie częstotliwości intensywnych opadów, burz, fal upałów oraz braku wody.

Według strategii tematycznej w sprawie środowiska miejskiego, plany zarządzania miejskiego będą wspomagać samorządy lokalne w działaniach na rzecz ochrony klimatu poprzez wytyczenie celów w zakresie zarządzania energią oraz emisją gazów cieplarnianych w miastach oraz wprowadzenie kwestii efektywności energetycznej i ograniczenia emisji gazów cieplarnianych do polityki samorządów, planowania oraz procedur lokalnych.

PRIVILEGES: Udana redukcja lokalnej emisji CO₂

WWF oraz miejscowość Chalon-sur-Saône pokazują, w jaki sposób gminy europejskie mogą skutecznie przyczynić się do obniżenia emisji gazów cieplarnianych, uwzględniając działania na rzecz ochrony klimatu w polityce lokalnej, planowaniu oraz procedurach.

Hasło „myśl globalnie, działaj lokalnie” jest rzadziej realizowane w sprawach związanych ze zmianami klimatu. Podczas gdy ograniczenie emisji gazów cieplarnianych jest największym wyzwaniem, z jakim musimy się zmierzyć, większość ludzi i gmin czuje się bezradna ze względu na tzw. przytłaczające kwestie globalne i polityczne. Niemniej jednak, niezbędne jest podjęcie rzetelnych działań na poziomie krajowym oraz na szczęblu UE. Wypełnienie zobowiązań z Kioto zależy również w dużym stopniu od skutecznych i rozpowszechnionych działań lokalnych.

Od połowy lat 90. WWF zachęca władze lokalne do wzięcia udziału w działaniach na rzecz ochrony klimatu. Jednak przedstawiciele gmin najczęściej odpowiadali na taki apel zadając pytanie: „Jasne, ale jak mamy to zrobić?”. Jean-Stéphane Devisse z francuskiego WWF miał dość sytuacji, w której nie umiał udzielić właściwej odpowiedzi na to pytanie. Projekt PRIVILEGES¹ powstał po to, aby można było szybko znaleźć odpowiedź na pytania jak to powyższe.

Do momentu rozpoczęcia projektu z ograniczania emisji gazów cieplarnianych słynęło już kilka większych miast. Niewiele natomiast było dobrych przykładów na takie działania w małych miejscowościach. Powstało pytanie, czy małe samorządy lokalne mają możliwości i środki finansowe na rozpoczęcie działań na rzecz ochrony klimatu. Projekt PRIVILEGES miał podać konkretne i proste rozwiązania możliwe do wprowadzenia przez władze lokalne niezależnie od ich wielkości czy budżetu.

Odpowiedni obszar badawczy

Mając podstawowe wyobrażenie o „lokalnym planie klimatycznym”, WWF opublikowało w Internecie

¹ *Projet d'Initiative des villes pour la réduction des gaz à effet de serre (Projekt Inicjatywy dla miast zmierzającej do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych)*

prośbę o zgłaszanie się miast zainteresowanych rolą „obszaru badawczego”. Ze względu na doświadczenie w prowadzeniu inicjatyw środowiskowych oraz przemysł wytwórczy emitujący gazy cieplarniane wybrano miasto Chalon-sur-Saône w Burgundii, zamieszkałe przez 52 000 osób. Innym ważnym czynnikiem, który wpłynął na decyzję oceniających było *Maison de l'Environnement* utworzone przez gminę na początku lat 90. To stowarzyszenie przedsiębiorców działające na rzecz poprawy wpływu przedsiębiorstw na środowisko ułatwiło dotarcie projektu do sektora prywatnego.

W ramach projektu PRIVILEGES zebrano się nietypowe dla Francji konsorcjum składające się z: międzynarodowej organizacji pozarządowej WWF, gminy Chalon-sur-Saône, lokalnego stowarzyszenia *Maison de l'Environnement* oraz rządowej agencji ADEME (*Agence de l'Environnement et de la Maîtrise de l'Energie*).

Ze względu na brak podobnych inicjatyw, na których można by się wzorować, ani WWF ani ADEME nie umiały określić realistycznej zamierzonej redukcji emisji CO₂. Pomimo tego, burmistrz miasta Michel Alex poparł inicjatywę i zgodził się podpisać umowę w ramach programu LIFE, w którym zobowiązał się do zmniejszenia emisji CO₂ o 5,2%. W związku z tym Chalon-sur-Saône postawiło wszystko na jedną kartę. Nie trzeba dodawać, że projekt ten cieszył się w trakcie realizacji silnym poparciem politycznym.

Aby opracować *know-how* dotyczące działań, jakie mogą podjąć małe miejscowości w celu ograniczenia emisji CO₂, ustalono zasób informacji o istniejących już dobrych praktykach. To opracowanie było ważne również ze względów taktycznych. Na całym

Wybór Chalon-sur-Saône był spowodowany doświadczeniem tej miejscowości w prowadzeniu inicjatyw środowiskowych

**Programme
PRIVILEGES**
*le défi contre
l'effet de serre*
➤ 2002-2005

świecie łatwiej przekonać – lub zmusić – ludzi do czegośkolwiek, podając im dobre przykłady z ich kraju a nie z innych miejsc. Dlatego też internetowa baza danych, zaktualizowana latem 2005 r., składa się ze 100 konkretnych i godnych naśladowania dobrych praktyk z różnej wielkości miast we Francji. Przy wszystkich wpisach widnieją numery telefonu do zarejestrowanych placówek. Dzięki temu prawdopodobieństwo tego, że urzędnik sięgnie po telefon i zadzwoni bezpośrednio do swojego odpowiednika w innej gminie jest większe.

Wspieranie ducha sportowego

„Początkowo zespół przygotowujący plan działania nie wiedział do końca, jak osiągnąć wyznaczony cel” mówi Gilles Manière, kierujący programem PRIVILEGES w Chalon-sur-Saône. Podobnie jak większość gmin Chalon-sur-Saône nie posiadała środków na poważne inwestycje. Co więcej, dodatkowe wydatki związane z ograniczeniem emisji musiały być uzasadniane przed wyborcami. W związku z tym gmina zdecydowała się na wprowadzenie drobnych działań, np. zakup nowego sprzętu, jedynie w przypadku, gdy stary musi zostać wymieniony. Głównym zamierzeniem było zapewnienie, że ograniczenie emisji CO₂ stanie się jednym z najważniejszych zagadnień dotyczących polityki, planowania infrastruktury, operacji oraz procedur udzielania zamówień.

Dzięki działaniom związanym z podnoszeniem świadomości społecznej

Inwestycje w energooszczędną sygnalizację świetlną oraz oświetlenie uliczne zwróciły się odpowiednio w półtora roku oraz w pięć i pół roku

Ciężka praca: otwarto 17 km nowych ścieżek rowerowych

nej, urzędnicy przywiązywali dużą wagę do realizacji wyznaczonego celu. Charakter przedsięwzięcia oraz wsparcie polityczne, jakim cieszyła się ta inicjatywa, sprzyjały rozwojowi ducha współzawodnictwa, a liczne drobne rozwiązania znajdowały zastosowanie na wszystkich poziomach administracji.

Inwestycja w energooszczędne oświetlenie uliczne zwróciła się po 18 miesiącach i spowodowała ograniczenie zużycia energii o 20% oraz zwiększenie jasności żarówek o 59%. Okres amortyzacji podobnych inwestycji dotyczących sygnalizacji świetlnej wynosił pięć i pół roku. 15% miejskiej floty pojazdów lekkich jeździ teraz na gazie płynnym

(LPG), a innym pojazdom miejskim zmodyfikowano silniki, zmniejszając w ten sposób emisję CO₂ o 8%. Do ograniczenia emisji gazów oraz zmniejszenia kosztów operacyjnych znacznie przyczyniło się także zwiększenie efektywności energetycznej w zabudowaniach miejskich po zainstalowaniu automatycznych termoregulatorów, a z czasem także poprawa izolacji budynków.

Największe ograniczenia emisji gazów uzyskano dzięki dwóm elektrowniom kogeneracyjnym, w tym jednej z boilerem opalanym drewnem. Były one niezbędne do ogrzewania okolicy Saint-Jean-des-Vignes, która z założenia miała spełniać ostre kryteria ekowydajności. Dzięki nowym elektrowniom miastu udało się zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych o 11,1% w ciągu dwóch lat.

Rachunek za oświetlenie i ogrzewanie miasta stał się głównym dokumentem ewidencji finansowej i środowiskowej samorządu lokalnego. Tylko w 2004 r. zaoszczędzono 5 220 ton CO₂ – równowartość ok. 150 000 euro na unijnym rynku emisji CO₂. Zaledwie dwa lata po rozpoczęciu projektu władze lokalne Chalon-sur-Saône przekroczyły wyznaczone 5,2% osiągając imponujący wynik 5,8% redukcji emisji gazów cieplarnianych pochodzących z zabudowań, oświetlenia miejskiego i floty pojazdów.

Niewielki udział sektora prywatnego

Ogólnie rzecz ujmując, władze lokalne odpowiadają bezpośrednio jedynie za niewielką część emisji CO₂ na danym obszarze. W związku z tym władze lokalne, przy pomocy WWF, próbowały także zaangażować sektor przemysłowy Chalon-sur-Saône w przywracanie porządku na własnym terenie. W projekcie PRIVILEGES przedstawiono szacunkowy przepływ energii i materiałów w zakładach przemysłowych na terenie Chalon-sur-Saône metodą opracowaną przez ADEME. Następnie miał zostać wprowadzony „ekoprzemysłowy” plan działania skupiający się w szczególności na ograniczeniu zużycia energii. Zaplanowano, że wspólnie z gminą lokalne przedsiębiorstwa wprowadzą ten plan w życie, a następnie będą nadzorować jego funkcjonowanie. Jednak starania o zaangażowanie w projekt sektora prywatnego spęłżyły na niczym. Pomimo, że analiza była w 80% finansowana przez projekt, tylko 30 ze 100 zaproszonych do współpracy przedsiębiorstw wykażało zainteresowanie przeprowadzeniem wewnętrznej oceny, a jedynie 18 z nich (łącznie 100 pracowników) wzięło udział w projekcie.

Jean-Stéphane Devisse twierdzi, że przedsiębiorstwa traktują dane doty-

czące metod produkcji oraz zużycia energii jako tajemnicę przedsiębiorstwa, w wyniku czego nie chcą ich ujawniać. Co więcej, na czele władz lokalnych Chalon-sur-Saône stoi jedna decyzyjna osoba – burmistrz miasta, a w sektorze prywatnym jest ponad 450 dyrektorów generalnych, których trzeba było przekonać. Jednak najpoważniejszą barierą dla sektora prywatnego był całkowity okres amortyzacji dla ekowydajnych inwestycji dotyczących budynków i sprzętu. Miał on trwać od 10 do 15 lat, co zdecydowanie przekracza perspektywę finansową przedsiębiorstwa, która zazwyczaj jest określana na 2 do 5 lat.

Gdyby wszystkie 18 przedsiębiorstw zastosowało się do zaleceń projektu, w ciągu pięciu lat ograniczonoby emisję gazów o 10%. Jak dotąd redukcja wyniosła 1,5%. Najważniejszym czynnikiem motywującym przedsiębiorstwa do poprawy wydajności energetycznej byłby wzrost opłat za energię.

Porozumienie ze społecznością

Starając się o poprawę działań gminy i przedsiębiorstw, władze Chalon-sur-Saône próbowały równocześnie zaangażować w projekt społeczność miejską. Działania przewidy-

wały bodźce finansowe, np. premię w wysokości 100 euro za każdy metr kwadratowy paneli słonecznych założonych na prywatnych domach oraz 17 km nowych tras rowerowych. WWF podaje, że można by ograniczyć zużycie energii elektrycznej we Francji o 10 do 20%, jednocześnie nie obniżając w żaden sposób poziomu życia, gdyby mieszkańcy i pracownicy gasili światło, gdy go nie potrzebują oraz wyłączali sprzęt biurowy, gdy go nie używają. Dlatego podnoszenie ogólnej świadomości społecznej odgrywało kluczową rolę w tym projekcie. W ramach realizacji tego założenia udostępniono mieszkańcom internetową bazę dobrych praktyk do stosowania w domu, w pracy i podczas podróży, stworzono dwie ruchome wystawy podejmujące zagadnienie zmiany klimatu i oszczędności energetycznej oraz przygotowano zestaw do nauki w szkołach „One More Degree” (patrz następna strona).

W Chalon-sur-Saône spodziewana redukcja miejskiej emisji gazów cieplarnianych w 2005 r.² ma wynieść 10%, więc całkowita redukcja od momentu wdrożenia projektu PRIVILEGES sięgnie 20%. Obecnie miasto chce rozszerzyć

² Ostateczne dane dotyczące 2005 r. będą dostępne w 2006 r.

Podnoszenie świadomości społecznej w pracy, w domu i w szkole odgrywało główną rolę w projekcie

Gra o wysoką stawkę

Zestaw do nauki „One More Degree” został opracowany na podstawie pomysłu Georges Emblanca¹ we współpracy z Association Française des Petits Débrouillards oraz ADEME. Dzieci są ciekawą grupą docelową, ponieważ można dzięki nim dotrzeć do rodziców, a poza tym dzieci same wkrótce staną się dorosłymi.

Pierwsza część zestawu do nauki zawiera 30 eksperymentów naukowych mających na celu wywołanie dyskusji na takie tematy jak: atmosfera, klimat, działalność człowieka oraz jej skutki. Podobnie do wielu polityków i urzędników, nauczyciele również często wykazują początkową niechęć do wzięcia udziału w projekcie. W obu przypadkach głównym powodem takiej sytuacji jest brak odpowiedniej wiedzy. Dlatego do zestawu dołączono dokładny przewodnik dla nauczycieli. Drugą, bardziej rozrywkową część zestawu stanowi gra planszowa dotycząca trzech wyżej wymienionych tematów oraz tego, w jaki sposób można się przyczynić do ochrony klimatu na co dzień.

Gra zachęca dzieci do wymyślania własnych pytań i odpowiedzi dotyczących ochrony klimatu, dzięki czemu buduje wśród nich świadomość konieczności działania oraz wskazuje możliwe rozwiązania i mnogość ich zastosowań. Uczniowie mogą zastosować zdobytą wiedzę w domu i w szkole.

Szwajcarska Fundacja Edukacji Ekologicznej oceniła tę grę jako „wspaniałą”.² W ramach projektu PRIVILEGES sfinansowano wykonanie 300 zestawów, na łączną liczbę 3 000 wyprodukowanych. Jak dotąd dziesiątki tysięcy uczniów, którzy zagraли w tę grę, wiele się z niej nauczyło.

¹ gemblanc@wwf.fr

² <http://www.educ-envir.ch/fr/documentation/detail.asp?RecId=932>

Grę planszową/ zestaw do nauki „One More Degree” oceniono jako „wspaniałą”

realizację działań na ok. 100 gmin, które, wspólnie z Chalon-sur-Saône, tworzą Pays du Chalonnais.

W 2003 r. Chalon-sur-Saône otrzymało nagrodę Territoria w kategorii środowisko za prowadzenie najbardziej innowacyjnej kampanii, a w 2004 r. miejski projekt redukcji emisji gazów cieplarnianych został uhonorowany nagrodą Ruban za zrównoważony rozwój. W okresie od marca do września 2005 r. Chalon-sur-Saône wraz z projektem PRIVILEGES było jednym z francuskich wystawców podczas EXPO w Aichi w Japonii. W czerwcu 2005 r. miasto zaprezentowało swoje osiągnięcia byłemu wiceprezydentowi Stanów Zjednoczonych Alowi Gore'owi podczas obchodów Światowego Dnia Środowiska ONZ w San Francisco.

Projekt PRIVILEGES jest dowodem na to, że istnieją skuteczne i opłacalne rozwiązania dla władz lokalnych dotyczące ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, a niektóre z nich działają nawet szybciej niż zobowiązania Europy podjęte w protokole z Kioto. Ze względu na metodyczne zastosowanie prostych rozwiązań w sprawie znaczących zmian Jean-Stéphane Devisse nazywa ten projekt „paradoksalną innowacją”. Można go z łatwością powtarzać w innych państwach członkowskich.

Jean-Stéphane Devisse żartuje, że we Francji jest „tyle gmin ile kościołów” – w sumie ponad 36 000. Projekt PRIVILEGES miał za zadanie udowodnić mieszkańcom tych w większości bardzo małych miejscowości, że oni też mogą przyczynić

Władze lokalne Chalon-sur-Saône osiągnęły imponujący wynik 5,8% redukcji emisji gazów cieplarnianych

się do ograniczenia skutków zmiany klimatu. Łączny efekt przyłączenia się do projektu wielu francuskich gmin oraz innych państw członkowskich miałby ogromne znaczenie w wymiarze europejskim. 74% francuskiej energii elektrycznej pochodzi z elektrowni jądrowych. Dlatego zastosowanie podobnych działań w krajach, które w większości korzystają z paliw kopalnych wywołałoby nawet większą redukcję emisji gazów cieplarnianych.

Duże miasta zaczynają powoli dojrzywać do podjęcia ekologicznego wyzwania, odwiedzając takie miejsca inicjatyw jak Chalon-sur-Saône, londyńskie osiedle BedZed, osiedle Vauban we Freiburgu (Niemcy) czy nowe osiedle Hammarby-Sjöstad w Sztokholmie. Z kolei WWF, proszone dzisiaj przez gminy o pomoc, posiada wiedzę, doświadczenie i wiarygodność niezbędną do wspierania europejskich miast i miasteczek w inicjatywach dotyczących ochrony klimatu.

Numer Projektu:

LIFE02 ENV/F/000289

Tytuł:

Miejski program redukcji gazów cieplarnianych Chalon-sur-Saône

Beneficjent:

WWF, Francja

Całkowity Budżet:

712 000 €

Wkład finansowy LIFE:

356 000 €

Czas trwania:

1 września 2002

Strona internetowa:

www.programme-privileges.org

Kontakt:

Isabelle Laudon (WWF) / Gilles Manière (Ville de Chalon)

E-mail:

ilaudon@wwf.fr

gilles.maniere@chalonsursaone.fr

maisonenv@aol.com

CARRA: Połączenie redukcji CO₂ z rewitalizacją obszarów miejskich

Project CARRA (Ocena i Redukcja Węglowa na Obszarach Rewitalizowanych) miał na celu połączenie ochrony klimatu z rewitalizacją obszarów miejskich w najmniej uprzywilejowanej części Londynu.

Islington, najmniejsza gmina Londynu, znajduje się w północnej części miasta. Teren ten, zamieszkały przez 179 000 osób, z czego ok. 20% to przedstawiciele mniejszości etnicznych, jest pełen istotnych kontrastów społecznych. Mieszczą się tutaj drogie domy, ale 55% ludności mieszka w budynkach komunalnych.

Projekt CARRA, kierowany przez gminę Islington we współpracy z funduszem Peabody Trust, Islington Energy Advice Centre oraz London Metropolitan University, dotyczył zmiany klimatu na poziomie lokalnym oraz miał na celu znalezienie sposobów na zaangażowanie w ochronę klimatu mieszkańców szczególnie biednej części dzielnicy. Była to pełna wyzwań grupa docelowa, ponieważ większość z tych mieszkańców była nieświadoma kwestii klimatycznych oraz własnych możliwości w działaniach zapobiegających zmianom klimatu.

Budżet węglowy

Celem inicjatywy było opracowanie „budżetu węglowego” na lokalną emisję CO₂, a następnie ustalenie, czy taki planowany budżet w połączeniu z inicjatywami na rzecz ograniczenia emisji CO₂ będzie odpowiedni dla zainteresowanych stron z danego miejskiego obszaru rewitalizacji i czy będzie w stanie ich zainteresować.

Projekt podzielono na trzy etapy. Najpierw przeprowadzono „węglowy pomiar wyjściowy” określający zużycie energii oraz emisję CO₂ na danym obszarze. Zebrano odpowiednie informacje dotyczące zużycia energii, na podstawie których można było oszacować wartość emisji CO₂. W związku z tym, że czasami trudno było uzyskać dane, opracowano alternatywne metody pomiaru wyjściowego. Okazało się, że w momencie wdrażania projektu lokalna emisja CO₂ wynosiła 112 356 ton rocznie.

Turnpike House - jeden z obszarów objętych projektem

W ramach drugiego etapu wprowadzono pięć projektów „działania w zakresie energii” mających na celu zaangażowanie różnych sektorów społecznych (szkoły, mieszkańcy osiedli, małe i średnie przedsiębiorstwa - MŚP) w ograniczenie zużycia energii oraz emisji CO₂. W ten sposób połączono kwestię zmiany klimatu ze zużyciem energii oraz odnawianiem terenu w strategiach rozwoju. Do każdego projektu działania wprowadzono ewaluację osiągnięcia wyników w stosunku do założonych celów.

Na ostatnim etapie przeprowadzono kontrolę oceniającą końcowy wynik planów działania w porównaniu do pomiaru wyjściowego. London Metropolitan University oszacowało stopień, w jakim osiągnięto założenia projektu CARRA dotyczące zaangażowania mieszkańców i beneficjentów oraz wprowadzenia kwestii klimatycznych do polityki, programów i działań lokalnych. Po wprowadzeniu pięciu planów działania i całkowitym zrealizowaniu projektu CARRA wartość lokalnej emisji CO₂ spadła do 110 095 ton rocznie, czyli o 2,1%.

„Budżet węglowy” nie okazał się tak skuteczny w zwiększeniu udziału mieszkańców w działaniach na rzecz redukcji emisji CO₂ jak się tego spodziewano. Jednak poszczególne projekty działania CARRA oraz starania na rzecz podnoszenia świadomości społecznej zaangażowały różne sektory społeczne w działania lokalne dotyczące zmiany klimatu.

Numer Projektu:

LIFE02 ENV/UK/000147

Tytuł: Carbon Assessment and Reduction in Regeneration Areas

Beneficjent: Islington, gmina Londynu, Wielka Brytania

Całkowity Budżet: 422 000 €

Wkład finansowy LIFE: 270 000 €
Czas trwania: 1 listopada 2002 do 31 grudnia 2004

Strona internetowa:

www.islington.gov.uk/Environment/Planning/PlanningPolicy/GreenPlanning/CARRA/

Kontakt: Miles Duckworth

E-mail:

miles.duckworth@islington.gov.uk

Zrównoważone doposażenie: Pakiety usług i standardy jakości

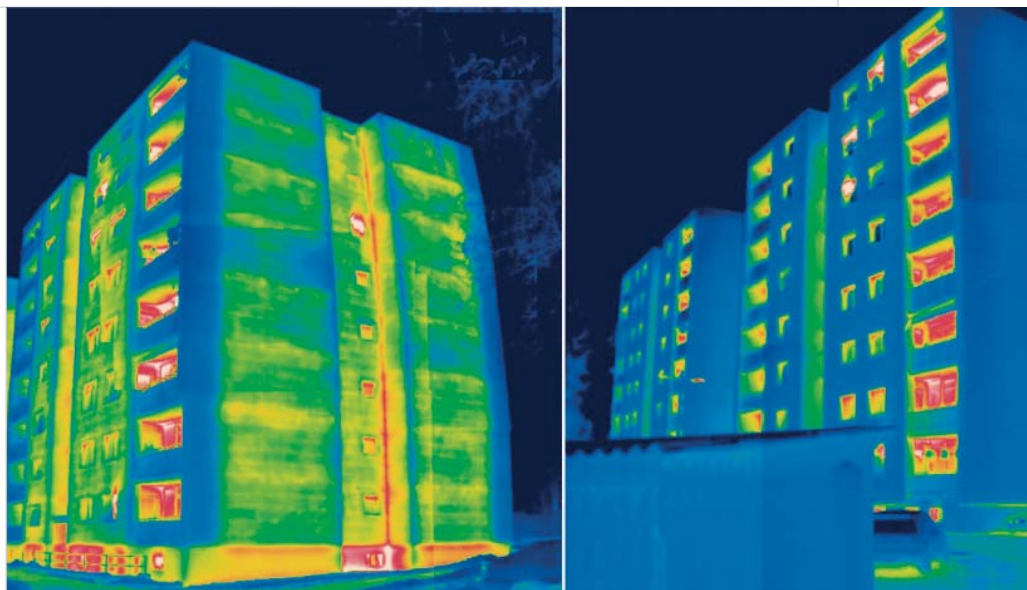
Sieć usługodawców oferuje certyfikowanej jakości produkty oraz alternatywne rozwiązania dotyczące finansowania przyjaznej środowisku modernizacji budynków niewydajnych energetycznie.

Ogrzewanie i oświetlenie gospodarstw domowych przekłada się na 40% całkowitego europejskiego zużycia energii. Doposażenie miejskich i prywatnych budynków mieszkalnych często generuje pokaźne koszty i stanowi przeszkodę dla podjęcia działań, które byłyby rozsądne pod względem finansowym i energetycznym w perspektywie długoterminowej. Co więcej, ze względu na koszty, energia odnawialna oraz materiały przyjazne środowisku bardzo rzadko znajdują zastosowanie podczas modernizacji, a odpady z budowy i rozbiórki stanowią ok. 34% wszystkich odpadów wytwarzanych w Europie.

Graz Energy Agency dążył do rozwoju rynku usług modernizacji budynków, które byłyby przyjazne dla środowiska. Podjęto serię następujących działań:

- W ramach inicjatyw pokazowych odnowiono miejskie bloki mieszkalne w celu wypróbowania różnych możliwości modernizacyjnych, przygotowania ogłoszeń o procedurze przetargowej oraz oceny złożonych ofert. Do końca trwania projektu 20 budynków mieszkalnych (Denggenhofsiedlung) poddano wydajnej ekologicznie renowacji, a kolejne 74 doposażono. W wyniku wdrożenia projektu modernizacja trzech osiedli (Daungasse, Asperngasse, oraz Wagner-Biro-Strasse) w miejscowości Graz otrzymała od austriackiego Ministra Środowiska oraz Austriackiego Stowarzyszenia Środowiska i Technologii (OGUT)¹ nagrodę Energieprofi 2001.

- 21 przedsiębiorstw przemysłu budowlanego – od biur inżynierskich po przedsiębiorstwa świadczące usługi budowlane – odegrało aktywną rolę w zakładaniu sieci „przyjaznej środowisku modernizacji budynków”. Sieć miała utworzyć nowy rynek dla regionalnych przedsiębiorstw oferujących wysokiej jakości produkty i usługi na rzecz zrównoważonej modernizacji, energetyczną i środowiskową ocenę

Monitorowanie efektywności energetycznej budynku przed i po doposażeniu

możliwości doposażenia, kompletne przyjazne środowisku pakiety renowacyjne oraz alternatywne rozwiązania dotyczące finansowania, np. finansowanie przez dowolną stronę trzecią oraz kontraktowanie usług.

- W celu zwiększenia popytu wprowadzono program informacyjno-marketingowy skierowany do kas mieszkaniowych, właścicieli bloków mieszkalnych oraz do gmin. Opracowano standardy jakościowe i wprowadzono dwa znaki towarowe dla pakietów usługowych („Grüne Wärme”² oraz „Thermoprofit Plus”), aby zapewnić potencjalnym klientom gwarancję jakości.

- W ramach projektu przeprowadzono kompleksową analizę rynku obejmującą rozmowy z właścicielami nieruchomości oraz z przedstawicielami ponad 200 przedsiębiorstw z całej branży budowlanej. Przygotowano katalog przyjaznych środowisku materiałów budowlanych w ramach materiałów pomocniczych dla planistów oraz władz, przydatnych podczas przygotowywania postępowań przetargowych. Co więcej, przygo-

towano system oceny przyjaznego środowisku doposażenia budynków w formie listy kontrolnej na podstawie światowego programu GBC („Green Building Challenge”).

Zakończony sukcesem projekt LIFE utworzył drogę dla większej kampanii promującej przyjazną środowisku modernizację budynków. Od tamtej pory wdrożono w Graz kilka projektów dodatkowych, między innymi doposażenie dwóch bloków mieszkalnych (łącznie 60 mieszkań) oraz dużego budynku administracyjnego.

Numer Projektu:

LIFE99 ENV/A/000392

Tytuł: New services for the sustainable retrofitting of buildings

Beneficjent: Grazer Energieagentur GmbH, Austria

Całkowity Budżet: 494 000 €

Wkład LIFE: 247 000 €

Czas trwania: 15 października 1999 do 14 kwietnia 2002

Strona internetowa:

www.grazer-ea.at/cms/idcatart_188-lang_1-client_1-content.html

Kontakt: Boris Papousek

E-mail: office@grazer-ea.at

¹ Österreichische Gesellschaft für Umwelt und Technik

² „Zielone Ciepło”

S-House: Efektywne wykorzystanie materiałów i energii

S-House jest dowodem na to, że biurowce mogą być nie tylko projektowane według najwyższych standardów efektywności energetycznej, ale mogą być także budowane według tych standardów przy użyciu odnawialnych i podlegających recyklingowi materiałów.

„Dom pasywny” to budynek, w którym utrzymuje się komfortową temperaturę przy minimalnym wykorzystaniu systemów czynnego ogrzewania i chłodzenia - stąd nazwa „pasywny”. Najwięcej domów pasywnych – ponad 1 000 – znajduje się w Austrii¹. W zgodzie z podejściem opartym na cyklu życia projekt S-House miał na celu udowodnić, że domy pasywne można budować przy użyciu jedynie odnawialnych i nadających się do recyklingu surowców oraz przy dużej redukcji zużycia energii na etapie budowy.

Sektor budowlany charakteryzuje się nadzwyczaj wysokim zużyciem surowców i energii. Co więcej, odpady z budowy i rozbiórki stanowią ok. 34% wszystkich odpadów wytwarzanych w Europie, przez co znacząco niekorzystnie wpływają na środowisko oraz generują pokaźne koszty utylizacji odpadów.

W Centre for Appropriate Technology (GrAT)² na Uniwersytecie Technicznym w Wiedniu opracowano i skonstruowano dom pokazowy S-House w oparciu o wyniki badań przeprowadzonych w ramach programu „Building of Tomorrow” kierowanego przez austriackie Ministerstwo Transportu, Innowacji i Technologii.

Powstał budynek, zużywający zaledwie 6 kWh/m² energii, nie tylko spełnia najwyższe standardy domu pasywnego³, ale jest również dowodem na skuteczne wykorzystanie materiałów budowlanych otrzymanych z odnawialnych i podlegających recyklingowi źródeł naturalnych. Przy budowie budynku usytuowanego w Böheimkirchen, 50 km od Wied-

Odnawialny i nadający się do recyklingu: w całym budynku nie użyto żadnych metalowych ani syntetycznych materiałów

nia, w miarę możliwości wykorzystywano lokalne materiały, zmniejszając tym samym odległości transportu. Co więcej, zastosowano wiele rozwiązań, dzięki którym materiały budowlane będą mogły zostać ponownie użyte pod koniec okresu użytkowania budynku.

Słomiane okrycie

Wszystkie elementy konstrukcyjne oraz elewacja budynku są drewniane. Cały budynek jest „opatulony” słomą ze względu na jej wyjątkowe właściwości izolacyjne. Okazało się, że tradycyjne betonowe ściany wymagają zużycia 10 razy więcej surowców naturalnych niż ściany zbudowane z drewna i ze słomy.

W całym budynku nie użyto żadnych metalowych ani syntetycznych materiałów. Opracowano na przykład specjalne „słomiane śruby” zapewniające maksymalną wytrzymałość podczas przymocowywania drewnianych desek do kostek słomy używanych w zewnętrznej izolacji ścian. Wspomniane śruby, służące jako dobry przykład filozofii projektu, są zrobione z biosyntetycznego surowca Tree-

plast®, który łączy zalety surowców odnawialnych z atutami nowoczesnego przetwarzania materiałów syntetycznych, takich jak forma wtryskowa.

Niniejszy projekt, prezentujący szeroki zakres zrównoważonych technik i materiałów budowlanych, cieszył się olbrzymim uznaniem w kraju i zagranicą, co potwierdzają liczne wyróżnienia, w tym austriacka nagroda Energy Globe 2005 oraz Global 100 Eco-Tech Award podczas EXPO 2005 w Japonii.

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/A/000243

Tytuł: Innovative use of renewable resources demonstrated by means of an office and exhibition building

Beneficjent: GrAT (Gruppe Angepasste Technologie), TU Wien, Austria

Całkowity Budżet: 1 507 000 €

Wkład finansowy LIFE: 752 000 €

Czas trwania: 1 czerwca 2001 do 31 maja 2005

Strona internetowa: www.s-house.at

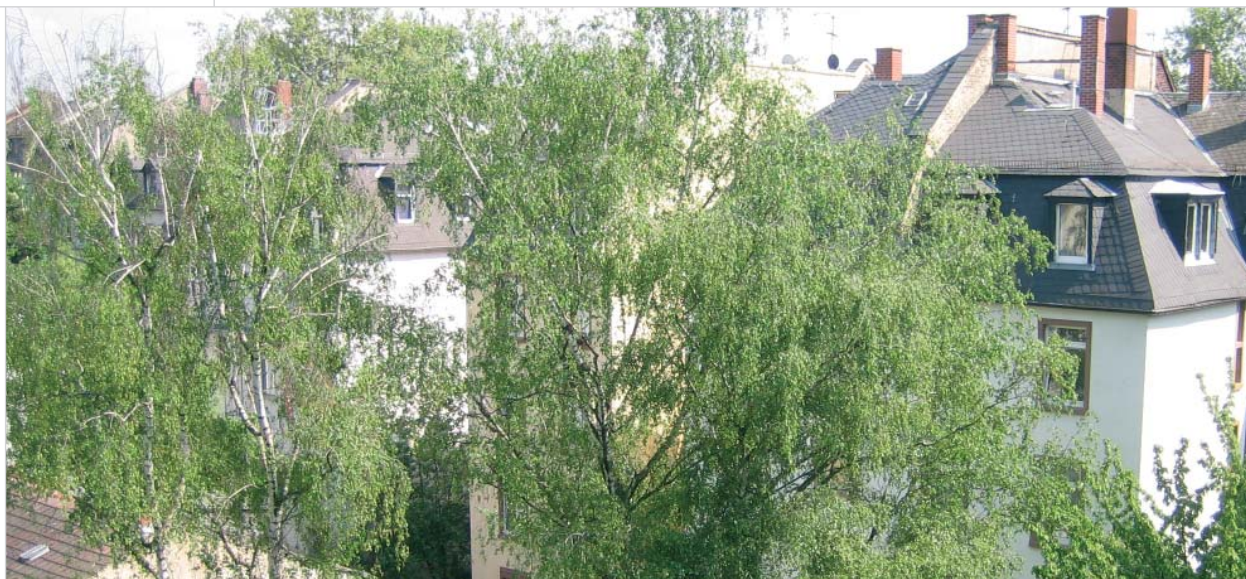
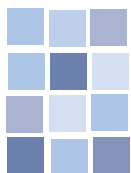
Kontakt: Robert Wimmer

E-mail: contact@grat.at

¹ Zob. np. projekt *BBM passiv* (LIFE02 ENV/A/000285), wybrany do pierwszej piątki najlepszych projektów środowiskowych LIFE 2004-5 („Top Five” LIFE-Environment projects 2004-5).

² Gruppe Angepasste Technologie

³ Aby otrzymać świadectwo akredytacji agencji Passivhaus Dienstleistung GmbH (Darmstadt, Niemcy), roczne zużycie energii na ogrzewanie w budynku musi wynosić mniej niż 15 kWh/m².

Przyroda i różnorodność biologiczna

Miejskie tereny zielone znacząco przyczyniają się do podniesienia jakości życia mieszkańców miast i są często wysoko cenione przez lokalne społeczności. W niektórych z nich można nawet spotkać zagrożone gatunki zwierząt i roślin. Dzikie tereny miejskie są jednak przedmiotem rosnącej i złożonej presji urbanizacyjnej wywieranej przez różne zainteresowane strony.

Zgodnie ze strategią tematyczną w sprawie środowiska miejskiego zrównoważone planowanie urbanistyczne odgrywa kluczową rolę w ograniczaniu niekontrolowanego rozwoju miast, zapobieganiu „zabetonowaniu” gleby oraz niszczenia naturalnych siedlisk. Tereny zielone powinny być zarządzane w szerokim kontekście ogólnej strategii miejskiej, która łączy sprzeczne wymogi polityki miejskiej. Strategia uwzględniająca szerszy udział obywateli w procesach planowania może pomóc pogodzić stojące często w sprzeczności potrzeby oraz uzmysłwić mieszkańcom, jakie korzyści płyną z różnorodności biologicznej na terenach miejskich, zarówno dla dzikiej fauny i flory, jak i dla społeczności.

SUN: Zwiększanie dostępu do różnorodności biologicznej na terenach miejskich poprzez zaangażowanie zainteresowanych stron

Projekt w ramach komponentu LIFE-Środowisko dotyczący różnorodności biologicznej pokazuje, jak gminy miejskie mogą rozwijać skuteczne oraz integrujące narzędzia umożliwiające zaangażowanie społeczności, w celu zaplanowania i podjęcia działań zmierzających do wzmocnienia wartości środowiskowej terenów zielonych.

Międzynarodowa Konwencja o Różnorodności Biologicznej uchwalona podczas Szczytu Ziemi w 1992 roku zakłada rozwój krajowych strategii ochrony oraz zrównoważonego wykorzystywania różnorodności biologicznej. Podczas gdy pozostałe państwa członkowskie posiadają jedynie krajowe plany dotyczące różnorodności biologicznej, Wielka Brytania promuje pomysł rozbięcia strategii na lokalne plany działania na rzecz różnorodności biologicznej (BAP, ang. biodiversity action plan), co ma w większym stopniu uwzględnić fakt, iż wiele istotnych decyzji podejmuje się oraz wdraża na szczeblu lokalnym. W związku z powyższym Wielka Brytania pełni kluczową rolę w procesie decentralizacji zarządzania różnorodnością biologiczną.

Borough of Sutton, gmina położona na południu Londynu, z około 180 000 mieszkańcami, jest jedną z kilku gmin londyńskich o największych rozbieżnościach pod względem dochodu.

Podczas gdy zabudowa południowych części tej gminy usytuowanych w pobliżu londyńskiego pasa zieleni to duże domy oraz rozległe tereny zielone, jej północna część obejmuje trzy najbardziej niebezpieczne okręgi (ward) Wielkiej Brytanii. Sutton od dawna dąży do tego, by stać się „czystsza oraz bardziej zieloną gminą”, a pierwszy dokument dotyczący polityki ochrony środowiska dla tej gminy został opublikowany 20 lat temu. Gmina ta jest pierwszym przykładem władzy lokalnej w Wielkiej Brytanii, która uzyskała certyfikat Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS), zaś od 2000 roku jej wszystkie 123 departamenty posiadają akredytację EMAS.

Poziom różnorodności biologicznej na terenach miejskich może być czasami niski, choć obszar Sutton zamieszkuje wiele gatunków o znaczeniu krajowym, w tym modraszek malczyk oraz mazurek – ptak z rodziny wróbl. Dla wielu mieszkańców miasta – a zwłaszcza dla

Projekt dąży do poszerzenia grupy osób zaangażowanych w działania związane z różnorodnością biologiczną

grup o niższym dochodzie – takie tereny stanowią jedyną okazję do kontaktu z przyrodą i dlatego są one niezwykle istotne dla lokalnej społeczności. Sutton współpracowało już wcześniej z innymi londyńskimi gminami, które połączyły siły w celu stworzenia projektu SUN, w ramach programu Partnerstwa na rzecz Różnorodności Biologicznej dla Londynu. Projekt Sieci Zrównoważonego Planowania Urbanistycznego w zakresie Terenów Zielonych (ang. Sustainable Urban Planning Networks for Green Spaces – SUN) ma na celu podniesienie świadomości społeczności odnośnie różnorodności biologicznej oraz zwiększenie dostępu do niej za pomocą zaangażowania zainteresowanych stron. Do gmin londyńskich – Sutton, Bromley, Redbridge, Richmond upon Thames oraz Hounslow (reprezentowanych przez Program Partnerstwa w ramach Inicjatyw Wspólnotowych – PPIW) dołączyła gmina Rzym (reprezentowana przez stowarzyszenie non-profit Legambiente) oraz stowarzyszenie o charakterze doradczym Global to Local (G2L).

Uczestnictwo w procesie decyzyjnym oraz realizacji projektów pomaga budować poczucie „współodpowiedzialności”

Przyroda i różnorodność biologiczna

Wszystkie gminy Londynu biorące udział w projekcie znajdują się na obrzeżach miasta i graniczą z hrabstwami o charakterze wiejskim. Ze względu na zmieniający się styl życia oraz wewnętrzną migrację z innych części kraju, miejskie tereny zielone na południowym wschodzie Anglii podlegają złożonym wymogom związanym z ich użytkowaniem, nałożonym przez różne zainteresowane strony oraz są przedmiotem rosnącej presji urbanizacyjnej. Podejście uwzględniające szerszy udział obywateli w procesie planowania oraz realizacji polityki może ułatwić dalszą integrację różnorodności biologicznej na terenach miejskich z potrzebami związanymi z planowaniem i rozwojem urbanistycznym.

Udział w procesie podejmowania decyzji oraz w realizacji projektów może stworzyć poczucie „współodpowiedzialności” wśród społeczności. „Jeśli pewna grupa ludzi jest odpowiedzialna za przygotowanie planu zarządzania dla konkretnego miejsca, istnieje większe prawdopodobieństwo, że jej członkowie będą zaangażowani w projekt w dłuższej perspektywie oraz będą starali się przeciwdziałać presji urbanistycznej” mówi koordynator projektu SUN, Helen Woolston. Na zasady planowania w dużym stopniu oddziałuje opinia publiczna, a strony zainteresowane z danej społeczności mogą wpływać na decyzje podejmowane przez radnych, co również stanowi istotny element ochrony różnorodności biologicznej na terenach miejskich.

W początkowej fazie projektu Bromley i Hounslow były jedynymi gminami posiadającymi plany działania na rzecz różnorodności biologicznej, lecz były to dokumenty otwarte

Na tym cmentarzu widać bogatą różnorodność biologiczną

i wymagały wprowadzenia zmian. Z wyjątkiem G2L, które zapewniało wsparcie techniczne przez cały okres realizacji projektu, wszyscy partnerzy przeszli przez te same etapy projektu. Na początku zidentyfikowano 30 gmin Wielkiej Brytanii z dobrą praktyką w zakresie strategii wobec różnorodności biologicznej. Następnie opracowano strategię wobec różnorodności biologicznej, które opierały się na doświadczeniu tych gmin. Ogólne podejście zakładało skupienie się nie tyle na poszczególnych gatunkach zwierząt i roślin, co na siedliskach, takich jak rzeki i mokradła, ogrody i tereny działkowe, otwarte łąki i lasy.

Aby zrozumieć, co jest istotne dla mieszkańców poszczególnych gmin zorganizowano warsztaty mające na celu podniesienie świadomości oraz przeprowadzono konsultacje. Na przykład w Sutton, rzeka Wandle okazała się jedną z głównych atrakcji gminnych i została wskazana jako najważniejsza dla wszystkich grup.

Po ustaleniu priorytetów dla społeczności, ustanowiono fora dyskusyjne celem opracowania planów działania na rzecz różnorodności biologicznej. Do składania sprawozdań z realizacji planów działań w londyńskich gminach wykorzystany został wprowadzony niedawno w Wielkiej Brytanii System Sprawozdawczy dla Planów Działania na rzecz Różnorodności Biologicznej¹ (ang. *Biodiversity Action Plan Reporting System – BARS*). Ponieważ system ten jest dostępny wyłącznie w Wielkiej Brytanii, Legambiente stworzyło podobny protokół z realizacji planów działania dla Rzymu.

¹ www.ukbap-reporting.org.uk. Internetowy system obejmuje wszystkie plany działania na rzecz różnorodności biologicznej dla Wielkiej Brytanii, tym samym wprowadzając zstandaryzowaną procedurę sprawozdawczości

Zdejmowanie osłonek z drzew na terenach działkowych w Westmead

Wykorzystanie sieci społecznych

Projekt był realizowany za pośrednictwem istniejących grup i osób aktywnie działających na rzecz przyrody.

„Wśród społeczności są osoby, które posiadają rozległą wiedzę oraz chętnie się nią dzielą” mówi Guy Harewood, urzędnik ds. projektu SUN dla gminy Bromley, „należy więc koniecznie sięgnąć po specjalistyczną wiedzę społeczeństwa”.

Partnerów poszukuje się również w celu rozszerzenia grupy osób zaangażowanych w działania na rzecz różnorodności biologicznej, aby grupa ta nie ograniczała się jedynie do stereotypu „Anglika, w średnim wieku, z klasy średniej.” Sieć Współpracy na rzecz Środowiska w Sutton (ang. *Sutton Environment Network*) nadal czerpie korzyści z zaangażowania „etatowych społeczników” oraz wiedzy, jaką zgromadzili oni na przestrzeni lat. Obecnie

jednak reprezentacja społeczności jest o wiele szersza i sieć została wzmocniona o grupy społeczne, które wcześniej miały niewielki bezpośredni kontakt z kwestią różnorodności biologicznej lub nie miały go wcale – na przykład grupy wyznaniowe, grupy niepełnosprawnych oraz uchodźców.

Jedną z najważniejszych lekcji, jakie wyniosły z projektu społeczności lokalne jest stwierdzenie, że zwracanie się do „ogółu społeczeństwa” jest nieskuteczne oraz, iż należy w wyraźny sposób skupiać się na wielu różnych grupach, które tworzą społeczność – na przykład zgromadzenia kościelne, lokalne stowarzyszenia zrzeszające ogrodników i pszczelarzy, członkowie ośrodków działkowych, nauczyciele i osoby wyprowadzające psy.

Bruce Cockrean z G2L zwraca uwagę na fakt, że nie wszystkie grupy społeczne mają równy dostęp do terenów zielonych, a dzieci z obszarów w wysokim stopniu dotkniętych ubóstwem mogą niekiedy w ogóle nie mieć kontaktu z przyrodą. Osoby przebywające w kraju od niedawna często nie mają pojęcia o istnieniu takich terenów, które bywają niewielkie lub są ukryte za budynkami. W szczególności rodziny z radością reagują na informacje o istniejących, otaczających ich terenach zielonych, które są dla nich dostępne, bezpieczne i atrakcyjne. W celu przezwyciężenia bariery językowej oraz dotarcia do członków mniejszości etnicznych, którzy nie posługują się biegle angielskim lub nie znają go w ogóle, opracowane materiały informacyjne oraz kwestionariusze mają możliwie prostą i obrazową formę – na przykład zawierają zdjęcia różnych gatunków owadów lub ptaków występujących na omawianych terenach.

We wszystkich gminach najtrudniejszą do zjednania grupą okazała się młodzież. Kiedy pytano ją o stosunek do kwestii różnorodności biologicznej, większość twierdziła, że „nic ich to nie obchodzi.” Aimee Jones, urzędnik ds. projektu SUN dla gminy Sutton tłumaczy, jak istotne było znalezienie elementu, z którym młodzież poczułaby więź. Choć młodzież pozostawała obojętna na sprawy terenów działkowych, ważną dla nich kwestią okazała się rzeka, ponieważ wielu młodych ludzi spędza nad nią wolny czas. Aimee Jones podkreśla, że nawet osoby, które nie przykładają wagi do różnorodności biologicz-

nej, zauważają, gdy z okolicy znikają poszczególne gatunki. Jednym z głównych przekazów projektu było uświadomienie mieszkańcom, iż wszystkie tereny zielone, nawet te niewielkie i intensywnie eksploatowane, mogą zostać wykorzystane w celu zwiększenia różnorodności biologicznej okolicy, a dokonać tego można bez konieczności sięgania po ekstremalne rozwiązania zamiany wypielegnowanych trawników na „zapuszczone” biotopy. Nawet małe zmiany na „sterylnych” obszarach miejskich mogą sprawić, by gatunki nie opuszczały takich terenów lub zachęcić je do powrotu.

Marketing to podstawa

Warsztaty w ramach projektu łączyły w sobie elementy mające na celu podniesienie świadomości i przeprowadzenie konsultacji społecznych oraz przybierały rozmaite formy w zależności od gminy i grupy docelowej. Bromley, usytuowane w południowowschodniej części miasta jest największą gminą Londynu pod względem powierzchni. Jednym z głównych celów tej gminy jest stworzenie zielonego korytarza, który połączy jej zurbanizowaną część północną z zielonym pasem na południu, aby przeciwdziałać fragmentacji terenów zielonych. Ludność Bromley jest stosunkowo jednolita pod względem społecznym i etnicznym, a z uwagi na realizowany już wcześniej w tej gminie plan działania na rzecz różnorodności biologicznej, tutejsi mieszkańcy byli lepiej zaznajomieni z tą kwestią niż w niektórych pozostałych gminach. Dlatego też możliwe było bezpośrednie informowanie mieszkańców o tym problemie, np. oferując im „przykładowe spotkania” na temat sposobów, w jaki mogą zaangażować się w praktyczną stronę realizacji planu działania na rzecz różnorodności biologicznej. Sprawdzało się to w szczególności, jeśli mieszkańcy już identyfikowali się z pewnymi miejscami, na przykład zgromadzenie kościelne z terenem przykościelnym lub uczniowie z terenami przyszkolnymi. Ogółem ponad 3 000 osób wzięło udział w konsultacjach społecznych oraz działaniach na terenie gminy Bromley.

Tymczasem, samo zaproszenie mieszkańców Sutton na tradycyjne warsztaty nie przyniosłoby wysokiej frekwencji i różnorodnej grupy słucha-

czy, jakich oczekiwano. Odpowiednie wyniki przyniosło zaś wychodzenie naprzeciw grupom docelowym. Partnerzy wykorzystali różnorodne kanały w celu dotarcia do swoich odbiorców, między innymi wywiady w lokalnych stacjach radiowych, interaktywne sesje z „parlamentami młodzieży”, teatr, zajęcia z fotografii oraz wydarzenia sportowe charakterystyczne dla poszczególnych grup etnicznych.

„Najważniejsze jest zarażenie ludzi entuzjazmem” tłumaczy Helen Woolston „czasami trzeba lepiej znać się na marketingu niż na samej różnorodności biologicznej” dodaje. Właściwie czasami lepiej w ogóle unikać terminu „różnorodność biologiczna”, przynajmniej do czasu uzyskania minimalnego zrozumienia pojęcia, do którego termin ten się odnosi. Wybrane podejście nazwano: „różnorodność biologiczna ukradkiem.” Hasło: „Odwiedź nas podczas naszego wieczornego

Kraśnik sześciopłamek; Przelot pospolity; Modraszek malczyk

spotkania miłośników różnorodności biologicznej na temat drzew!” raczej się nie sprzeda. Dlatego Centrum Ekologii zorganizowało festyn pod hasłem „Tree Extravaganza” („Święto drzew”).

I tak, gdy zwiedzający przyglądali się profesjonalistom wspinającym się na drzewa lub czekali w kolejce, by wdrapać się na pochyłą ściankę, przekazywano im informacje o istnieniu Centrum oraz o możliwościach aktywnego uczestnictwa w realizowanych projektach.

W podobny sposób duże zainteresowanie wzbudziły szkolenia dotyczące rosnącego zróżnicowania gatunków w prywatnych ogrodach ogłaszane pod nazwą „warsztatów projektowania ogrodów”, kursy entomologii dla dzieci były reklamowane jako „polowanie na małe bestie”, a zarówno chłopcy, jak i dziewczynki zapragnęli zostać „eko-wojownikami” i pomagać w rewitalizacji ich szkolnego podwórka.

W przeciwieństwie do sytuacji w Wielkiej Brytanii, różnorodnością biologiczną we Włoszech zarządza się na szczeblu regionalnym, a partner projektu, Legambiente, pracował w imieniu gminy Comune di Roma, jednocześnie ściśle z nią współpracując. Swoje działania w Rzymie Legambiente skupiło na rzece Tybr, która przepływa przez centrum miasta. Z powodu złego stanu rzeki miasto odwróciło się od niej, więc celem działań jest zrewitalizowanie obszarów nadrzecznych, zarówno pod względem środowiskowym, jak i gospodarczym. Działania te obejmują atrakcyjne rejsy łodzią, podczas których podejmowane są kwestie różnorodności biologicznej. Inne działania uwzględniają wizyty w szkołach oraz rozdawanie mieszkańcom broszur informacyjnych o taksówkach rzecznych.

Różnorodność biologiczna oraz różnorodność wśród ludzi

Chociaż plany działania na rzecz różnorodności biologicznej nie są dokumentami statutowymi, partnerzy zaangażowani we wdrażanie Planów Działania na rzecz Różnorodności Biologicznej (obejmujące rady gmin) zakładają domniemane zobowiązanie do kontynuowania wspierania zalecanych działań. Realizacja planu działania w ramach projektu SUN jest zaplanowana jako działanie długoterminowe,

Wytoczne oraz dobre praktyki

W ramach projektu SUN sporządzono raporty istotne z punktu widzenia władz lokalnych w całej Europie.

- Dobra praktyka związana z zaangażowaniem zainteresowanych podmiotów w zarządzanie różnorodnością biologiczną na obszarach miejskich.
- Dobra praktyka związana ze strategiami planowania obszarów miejskich pod kątem różnorodności biologicznej.
- Dobre praktyki związane ze sprawozdawczością z realizacji planów działań na rzecz różnorodności biologicznej.
- Protokół z realizacji planu działań na rzecz różnorodności biologicznej: wykorzystanie systemu sprawozdawczego BARS w Wielkiej Brytanii

Publikacja zawierająca praktyczne wytoczne związane z zaangażowaniem stron zainteresowanych w planowanie lokalnej różnorodności biologicznej (ma zostać opublikowana po konferencji kończącej projekt w lipcu 2006 roku).

Powyższe publikacje są dostępne do pobrania pod następującym adresem: <http://www.sutton.gov.uk/environment/sunproject/SUN+Reports.htm>.

a z uwagi na charakter planowania i zarządzania planami działania, oczekuje się, że procesy będące częścią projektu zostaną rozszerzone na sąsiednie gminy, tym samym zapewniając jednolite podejście dla większego obszaru. Ma to duże znaczenie, ponieważ wiele kluczowych dla różnorodności biologicznej miejsc znajduje się na granicy kilku gmin.

Różne metody opracowane i przetestowane w ramach projektu SUN mogą pomóc innym gminom miejskim w planowaniu działań dotyczących różnorodności biologicznej oraz zachęcić obywateli do udziału, bez konieczności zaczynania projektu od podstaw. Powstanie także możliwość przeniesienia takich technik również do sektorów niezwiązanych bezpośrednio z różnorodnością biologiczną oraz ochroną przyrody. Proces realizacji projektu i jego wyniki mogą okazać się przydatne również dla innych działań władz lokalnych – działań które wymagają szerszego zaangażowania obywateli oraz konsultacji społecznych, na przykład w tych gminach, które realizują plany działań w ramach strategii ukierunkowanych na społeczności lokalne lub strategii z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR).

Projekt SUN udowodnił, że nowe metody identyfikacji oraz zaangażowania zainteresowanych stron mogą zbliżyć różne lokalne społeczności oraz organizacje w celu skutecznego zarządzania terenami zielonymi w sposób korzystny dla różnorodności biologicznej, jakości życia mieszkańców oraz integracji mniejszości etnicznych.

Projekt pokazał również, że skuteczne zarządzanie różnorodnością dzięki faunie i flory wymaga także skutecznego zarządzania różnorodnością społeczną, wiekową, sprawnościową i etniczną w takiej gminie.

Czyszczenie stawu w Centrum Ekologicznym (Eco Centre) w Sutton

Numer Projektu:

LIFE03 ENV/UK/000614

Tytuł: Sieci zrównoważonego planowania urbanistycznego w zakresie terenów zielonych

Beneficjent: Gmina Londynu Borough of Sutton, Wielka Brytania

Całkowity Budżet:

1 824 000 GBP (szacunkowy)

Wkład finansowy LIFE:

910 000 GBP (szacunkowy)

Czas trwania: 1 września 2003 do 31 sierpnia 2006

Strona internetowa:

www.sutton.gov.uk/environment/sunproject/

Kontakt: Helen Woolston

E-mail:

helen.woolston@sutton.gov.uk

Rzeka Liesing pełna życia

Zastosowanie inżynierii biologicznej w szeroko zakrojonym projekcie renaturyzacji rzeki w Wiedniu dało pomyślne wyniki.

Rzeka Liesing przed i po rewitalizacji

W ciągu ostatniego półwiecza bieg rzeki Liesing płynącej przez Wiedeń został znacząco zmieniony w wyniku wprowadzenia środków ochrony przeciwpowodziowej. Działania te obejmowały, między innymi, radykalne wyprostowanie i skrócenie biegu rzeki, obniżenie i utwardzenie jej dna, zaprojektowanie stromych nabrzeży oraz powstrzymywanie rozrostu roślinności wzdłuż jej brzegów. Aspekty ekologiczne nie były brane pod uwagę, ponieważ jedynym celem realizowanych działań było zapewnienie sprawnego i bezpiecznego rozładunku przepływu wozbraniowego, w efekcie czego ingerencja w ekosystem rzeki spowodowała dramatyczne osłabienie różnorodności biologicznej.

Celem projektu pilotażowego „Rzeka Liesing pełna życia” (ang. *Living River Liesing*) zarządzanego przez Wydział ds. Inżynierii Rzecznej Miasta Wiednia było zmaksymalizowanie ekologicznego potencjału rzeki. Projekt „Rzeka Liesing pełna życia” objął 5,5 km biegu koryta i był częścią szeroko zakrojonego projektu rewitalizacji całej rzeki oraz stanowił pierwszą tak szeroko zakrojoną inicjatywę przywrócenia naturalnego środowiska rzeki na obszarze miejskim.

Betonowy odcinek rzeki, kanał, przekształcono w półnaturalną rzekę, która nadal spełnia jednak rygorystyczne wymogi ochrony przeciwpowodziowej. Działania rewitalizacyjne obejmowały zabiegi konstrukcyjne mające na celu przywrócenie rzece ciągłości poprzez odbudowanie obniżonej dna rzeczniczego, przywrócenie półnaturalnych

warunków morfologicznych w drodze połączenia zatok i płytkich obszarów, przywrócenie meandrów, zbudowanie półnaturalnego dna rzeczniczego o podłożu żwirowym oraz przywrócenie naturalnego przepływu rzeki. Strome brzegi zostały spłaszczone, częściowo powiększone oraz zabezpieczone środkami inżynierii biologicznej (np. faszynami wierzbowymi oraz wiklinowymi ogrodzeniami). Cenne gatunki mezoserofityczne zostały zachowane poprzez usunięcie ich przed rozpoczęciem prac konstrukcyjnych i ponowne zasadzenie po ich zakończeniu.

Ustanowiono szereg ekosystemów wodnych oraz stworzono nowe siedliska dla szczególnie ważnych gatunków – na przykład bobra europejskiego (*castor fiber*) i ważki świtezianki dziewicy (*calopteryx virgo*). Różnorodne makrozoobentosy oraz charakterystyczne dla rzeki gatunki ryb znów zamieszkują zmodyfikowany odcinek rzeki.

Różnorodność biologiczna a jakość życia

Celem projektu nie było jedynie promowanie różnorodności biologicznej, lecz również poprawa jakości życia mieszkańców miasta, dlatego też wzdłuż brzegu rzeki stworzono ścieżki oraz plac zabaw dla dzieci. Położony niedaleko „wodny plac zabaw” stanowi ważny element edukacji ekologicznej dzieci, które będą chętniej doceniać i chronić to, co jest im znane. Realizację projektu wsparto szeroko zakrojoną kampanią promocyjną. Stworzono centrum informa-

cyjne oferujące różne publikacje oraz odpowiedzialne za udzielanie odpowiedzi na zapytania, prośby, a w razie konieczności również skargi.

Każde z zastosowanych w projekcie rozwiązań można wykorzystać niezależnie lub w sposób skoordynowany także w odniesieniu do innych rzek o podobnej strukturze przepływu oraz o podobnych parametrach środowiskowych, a struktury ochronne z pewnością mogą znaleźć praktyczne zastosowanie w niemal wszystkich europejskich rzekach.

Do roku 2015 cała wiedeńska część Liesing zostanie zmieniona w półnaturalną rzekę. Wiedeń będzie posiadał więc nowy, przebiegający przez miasto zielony korytarz oferujący mieszkańcom idealne miejsce do wypoczynku i korzystania z uroków przyrody.

Numer projektu:

LIFE02 ENV/A/000282

Tytuł: Pokazowa rekonstrukcja ekologiczna znacząco zmodyfikowanego zbiornika

wodnego w środowisku miejskim.

Beneficjent: Stadt Wien, Magistratsabteilung 45, Austria

Całkowity Budżet: 2 005 000 €

Wkład finansowy LIFE: 771 000 €

Czas trwania: 1 października 2002 do 31 stycznia 2006

Strona internetowa:

www.life-liesingbach.at/en/mainframe.htm

Kontakt: Ulrike Goldschmid

E-mail: gol@m45.magwien.gv.at

Zielone dachy: botaniczne ogrody na dachach w Augustenborgu

Przykład botanicznych ogrodów na dachach w Augustenborgu, mieście na obrzeżach Malmö w Szwecji pokazuje, że miliony metrów kwadratowych dachów w Europie można w prosty sposób przekształcić w naturalne tereny zielone.

Rozrost miast wiąże się ze znacznym ograniczeniem liczby i powierzchni terenów zielonych. Rozwiązaniem, które warto wziąć pod uwagę jest sadzenie roślinności na dachach. Takie zielone dachy niosą znaczące korzyści środowiskowe. Jednak budowa takich ogrodów wiąże się z istotnymi kosztami gdyż dach należy zaprojektować tak, aby unieść znaczny dodatkowy ciężar – roślinności ale przede wszystkim gleby. Ponadto ogrody takie wymagają stałego nadzoru i pielęgnacji, co wiąże się z dalszymi, niemałymi kosztami.

Alternatywnym rozwiązaniem dla tradycyjnego zielonego dachu jest tzw. „rozległy zielony dach”, któremu do uprawy łatwych w utrzymaniu roślin wystarcza zaledwie 15 cm lub cieńsza warstwa podłoża. „Zazielenienie” rozległych dachów – na przykład budynków przemysłowych lub obiektów sportowych, staje się możliwe dzięki temu, że cieńsze i lżejsze podłoża uprawowe są coraz szerzej dostępne.

W ramach projektu LIFE zrealizowanego przez miasto Malmö¹ zbadano potencjał zielonych dachów w kontekście szerszego programu odnowy społecznej i ekologicznej dla podmiejskiej dzielnicy Augustenborg. Projekt obejmował zmianę 9500 m² dachów budynków przemysłowych

¹ Malmö Stad Serviceförvaltningen

w ogrody, przy zastosowaniu różnych warstw i rodzajów podłoża uprawowego w celu monitorowania i analizowania różnorodnych rozwiązań.

Naturalne chłodzenie i izolacja – zielone rozwiązania

Zieleń na dachach jest siana, zasadzana lub wykładana w formie prefabrykowanych mat. Stosuje się przede wszystkim mech oraz gatunki z rodzaju Sedum. Rośliny nawadniane są naturalnie dzięki opadom atmosferycznym, dlatego też pielęgnacja roślinności na dachach wymaga niewielkiego nakładu pracy.

Projekt uznano za jeden z najlepszych projektów realizowanych w ramach programu LIFE-Środowisko w latach 2004-2005 i przyniósł wiele inspirujących rezultatów:

- Zielone dachy umożliwiają znaczące zmniejszenie odpływu wody deszczowej. Dach absorbuje 60% rocznych opadów i parując zwraca je do atmosfery.
- Zużycie energii budynków może zostać znacznie ograniczone, a warunki wewnątrz budynków mogą ulec znacznej poprawie dzięki dodatkowej izolacji termicznej zimą, zaś latem parowanie zapewnia dodatkowe chłodzenie.

- Zielone dachy przyczyniają się do zwiększenia różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i sprawiają, że miasta zyskują na atrakcyjności nie tylko na szczeblu lokalnym, ale również regionalnym i krajowym.

- Zielone dachy mogą przyczynić się do zmniejszenia poziomu hałasu w mieście.

- Budowa zielonego dachu może przedłużyć żywotność samego dachu, zmniejszając tym samym wydatki na konserwację i naprawy.

Przeprowadzone badania potwierdziły liczne korzyści środowiskowe z zielonych dachów, pokazały także iż rozwiązanie to przyczynia się do zwiększenia wytrzymałości dachów w surowym skandynawskim klimacie. Realizacja projektu przyczyniła się do popularyzacji zagadnienia zielonych dachów wśród studentów i doktorantów, którzy podjęli temat w swej pracy naukowej.

Ogrody botaniczne zostały udostępnione zwiedzającym w kwietniu 2001 roku i od tamtej pory stanowią unikalną atrakcję Malmö. Uruchomione podczas jednego z etapów programu LIFE centrum dla zwiedzających także funkcjonuje do dziś. Za pielęgnację zielonych dachów odpowiada beneficjent. Przewiduje się, że ogrody będą spełniać swoją funkcję jeszcze przez kilka dziesięcioleci.

Zielone pola: rozległe zielone dachy wymagają cieńszego podłoża uprawowego oraz mniejszych nakładów pracy przy ich utrzymaniu

Numer Projektu:

LIFE98 ENV/S/000482

Nazwa projektu:

Rozległe zielone dachy

Beneficjent:

Malmö Stad

Serviceförvaltningen

Całkowity Budżet:

1 394 000 €

Wkład finansowy LIFE: 484 000 €

Czas trwania:

1 września 1998

do 1 marca 2003

Strona internetowa:

www.greenroof.se

Kontakt:

Peter Lindqvist

E-mail:

peter.lindqvist@malmo.se

Lasy miejskie: Zrównoważone zarządzanie lasami przyjaznymi mieszkańcom

Większość ludności miejskiej w Europie jest odizolowana od terenów leśnych, które niegdyś były jej naturalnym środowiskiem. Szwedzko-francuski projekt ukazuje nowe metody ekologicznego zarządzania miejskimi terenami leśnymi i zwiększania ich wartości rekreacyjnej.

Projekt „Lasy przyjazne ludziom” miał na celu pokazanie nowych możliwości oraz uzyskanie wsparcia organizacji zajmujących się leśnictwem oraz właścicieli lasów, dla idei, by dzięki prawidłowemu planowaniu i pielęgnacji, miejskie tereny leśne mogły stać się bardziej atrakcyjne rekreacyjnie i bezpieczne, przy uwzględnieniu wymogów ochrony przyrody.

W ramach współpracy pomiędzy Regionalną Radą Leśnictwa Mälardalen (Szwecja) a Francuskim Urzędem ds. Lasów¹ do projektu włączono kilka miast, administrację krajową oraz organizacje pozarządowe z obydwu państw. Ustanowiono pilotażowe tereny rekreacyjne w czterech lasach miejskich otaczających Sztokholm i Paryż. Podczas gdy zarządzanie, z uwzględnieniem szerszego zaangażowania mieszkańców, lasami publicznymi koncentruje się zwykle na wyodrębnionych niewielkich terenach, projekt sukcesywnie włączał poszczególne tereny leśne tworząc jednolite duże terytorium. Dzięki realizacji ponad 40 działań – między innymi wycieczek po terenie, prezentacji, szkoleń oraz konferencji poprawiono warunki środowiskowe na terenach objętych projektem oraz zwiększono ich wartość rekreacyjną i dydaktyczną, zwiększając liczbę odwiedzających do 850 000 rocznie.

Grupy specjalne

Szczególnymi grupami docelowymi były dzieci, osoby niepełnosprawne, imigranci oraz osoby starsze. W efekcie ponad 10 000 uczestników – dwukrotnie więcej niż się spodziewano – wzięło udział w wycieczkach z przewodnikiem, podczas których prezentowano okoliczne tereny leśne. Lasy odwiedza więcej mieszkańców niż ma to miejsce w przypadku innych miejskich obiektów rekreacyjnych, takich

jak baseny czy lodowiska, zaś koszt jednego odwiedzającego jest znacznie niższy dla miasta.

Aby skutecznie zarządzać przyrodą położoną w pobliżu terenów miejskich, konieczny jest wysoki poziom zaangażowania obywateli. W Szwecji presja, by tereny prywatne były dostępne do użytku publicznego może stanowić poważny problem dla właścicieli takich obszarów. W ramach projektu opracowano nowe spojrzenie na racje właścicieli, wypracowywano także nowe metody promowania współpracy pomiędzy właścicielami, władzami lokalnymi oraz społeczeństwem.

W Sénart niedaleko Paryża w ramach projektu współpracę rozpoczęło 14 miast oraz 150 organizacji w celu uzgodnienia długoterminowych celów dotyczących rozwoju lasów. Wynikiem około 50 spotkań jest uzgodniony dokument ramowy regulujący wszystkie działania na terenie lasów. Choć proces ten trwał dwa lata, obecnie miasto, zarządcy lasów, organizacje pozarządowe oraz społeczność lokalna są zgodne co do celów rozwojowych, działań w ramach zarządzania oraz akcji rekreacyjnych, które w innych okolicznościach mogłyby stać się powodem konfliktów.

Opracowano wiele innowacyjnych narzędzi i metod wyodrębniania obszarów leśnych, identyfikowania obszarów narażonych na hałas, klasyfikowania szlaków, gospodarki odpadami oraz szerzenia dobrych praktyk i wyciągniętych wniosków. Owocem projektu jest kilka publikacji skierowanych do administratorów, zarządców lasów, urbanistów oraz innych osób, których praca ma związek z przyrodą na obszarach miejskich². Pierwszą taką publikacją

² Publikacje te są dostępne na stronie www.svo.se/urbanwoods, www.svo.se/for-laget lub www.onf.fr

Działania adresowane były do dzieci, osób niepełnosprawnych, imigrantów oraz osób starszych

jest podręcznik proponujący rozwiązania pomagające sprawić, by lasy były bardziej przystępne dla osób niepełnosprawnych. Inną nowością są działania adresowane do młodzieży, które zwróciły uwagę osób zajmujących się zawodowo m.in. kwestiami integracji społecznej.

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/S/000868

Nazwa projektu:

Sposoby na zwiększenie korzyści rekreacyjnych miejskich terenów leśnych

Beneficjent: Regionalna Rada Leśnictwa Mälardalen, Szwecja

Całkowity Budżet: 3 103 000 €

Wkład finansowy LIFE:

1 498 000 €

Czas trwania: 1 kwietnia 2001 do 31 marca 2005

Strona internetowa:

www.svo.se/urbanwoods

Kontakt: Johanna From

E-mail:

johanna.from@skogsstyrelsen.se

¹ Office National des Forêts

Środowisko, zdrowie i jakość życia

Zdrowie i jakość życia stanowią priorytetowe obszary Szóstego Wspólnotowego Programu Działań na rzecz Środowiska. Dla mieszkańców miast, dobra jakość życia uzależniona jest w dużym stopniu od jakości środowiska miejskiego. Jednak prawie połowa obywateli UE mieszka na obszarach miejskich gdzie przekraczane są limity dotyczące jakości powietrza. Wysokie natężenie ruchu i hałasu, zaniedbania w zakresie kształtowania zabudowy i brak otwartych przestrzeni również przyczyniają się do pogorszenia jakości życia, podobnie jak stopniowe osłabianie więzi sąsiedzkich we wspólnotach lokalnych.

Istnieje konieczność wdrażania różnorodnych polityk i planów środowiskowych w kontekście lokalnych ram strategicznych. Umożliwia to zarządzanie środowiskiem w sposób pozwalający na promowanie synergii i unikanie powielania wysiłków (lub rozbieżności w podejmowanych wysiłkach) zmierzających do poprawy jakości zarówno środowiska jak i ogólnej jakości życia na obszarach miejskich.

Śródziemnomorski projekt VerandaWays na rzecz klimatyzowanych otwartych przestrzeni i stworzenia miejsc przyjaznych mieszkańcom

Przyciągająca wzrok konstrukcja, nazywana „el arbolito” (drzewko), ma na celu stworzenie klimatyzowanej przestrzeni publicznej o komfortowym mikroklimacie oraz promowanie społecznych interakcji i zapewnienie anonimowym mieszkańcom poczucia tożsamości.

Korzystanie z wiosennego słońca. W lecie temperatury osiągają tutaj 40 stopni

Rozwój Madrytu w ostatnich latach jest imponujący. Wzrost liczby ludności spowodowany jest głównie migracjami, zarówno na terenie Hiszpanii i Europy, lecz także z krajów spoza UE. Presja na rynku mieszkaniowym została dodatkowo zwiększona przez wzrost poziomu życia, który spowodował wzrost wymagań dotyczących większej przestrzeni życiowej przypadającej na obywatela.

Rozpoczęty w 1999 r. rozwój dzielnicy Vallecas w południowo-wschodniej części miasta doprowadził do tego, że jest to obecnie najlepiej rozwinięty obszar miejski. W ciągu kilku kolejnych lat na obszarze około 1300 hektarów planuje się budowę

26 000 mieszkań dla około 100 000 osób. Publiczne i prywatne inwestycje w Vallecas oraz gospodarka mieszkaniowa będą uwzględniać wszystkie standardy od najprostszych do tych dotyczących bardziej atrakcyjnej zabudowy, w rezultacie przyczyniając się do powstania heterogenicznej populacji.

Znajdujący się w zachodniej części dzielnicy obszar znany jako UE1 zajmuje około jednej piątej rozwijanego terenu. W odróżnieniu od innych sektorów, obszar ten położony jest głównie na gruntach publicznych, a jego rozwój w dużej mierze zależy od władz lokalnych. 5793 mieszkania, które się tam obecnie buduje są w przeważającej

większości własnością rady miejskiej, a ich mieszkańcy będą pochodzić z grup o niskich dochodach. Obawiano się, że charakter okolicy zostanie określony przez przewagę monofunkcyjnych bloków mieszkalnych, ponieważ pierwotne zamierzenie zapewnienia dzielnicom mieszkalcym obiektów sklepowych zostało podporządkowane w dużej mierze interesom nieco bardziej oddalonych dużych centrów handlowych.

Gminny Urząd ds. Mieszkań i Gruntów w Madrycie (EMVS¹) jest jednak zobowiązany do jak najlepszego wykorzystania dostępnych możliwości

¹ Empresa Municipal de la Vivienda y Suelo

Środowisko, zdrowie i jakość życia

jako podmiot bezpośrednio odpowiedzialny za rozwój obszaru o takiej powierzchni. Urząd powierzył swojemu Biuru ds. Innowacji w Projektach Mieszkaniowych (PIR²) rozwój ambitnej strategii „Eco-Valle”, mającej na celu osiągnięcie zrównoważonej urbanizacji sektora UE1 pod kątem środowiskowym i społecznym. Program Eco-Valle składa się z szeregu zintegrowanych i wzajemnie uzupełniających się inicjatyw skupiających się na kwestiach związanych z wydajnością energetyczną i wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, zapewnieniem zielonej przestrzeni w mieście oraz promowaniem alternatywnych środków transportu, w tym dotyczących budynków mieszkalnych i pobliskiego parku³.

Konwencjonalne plany zagospodarowania przestrzennego miasta dla bulwaru tworzącego główną oś UE1 doprowadziłyby do rozwiązania typowego dla wielu nowych dzielnic mieszkalnych na peryferiach Madrytu: długiego na 550 m i szerokiego na 50 m chodnika z ubogą roślinnością ułożonego symetrycznie do jezdni i zatok parkingowych, ograniczonego wysokimi budynkami mieszkalnymi i wystawionego na działanie wiatru, pyłu i temperatur osiągniętych w lecie 40°C.

Jednak EMVS przeciwstawił się takim niekorzystnym warunkom i problemom społecznym związanym z pogorszeniem przestrzeni publicznej spotykającym we wszystkich głównych miastach europejskich. Pod koniec 2002 r. jednostka otrzymała wsparcie finansowe

² *Proyectos de Innovación Residencial*

³ Projekty „Sunrise” i „Water Spirals” współfinansowane odpowiednio przez Piąty Program Ramowy Komisji Europejskiej i Fundusz Spójności

z LIFE dla projektu przewidującego „projekt bioklimatyczny i klimatyzację otwartej przestrzeni” – jednak bez określenia sposobu jego wykonania.

Szczegółowe specyfikacje dla niespotykanych rozwiązań

Carmen Amorós, urzędniczka EMVS odpowiedzialna za nadzorowanie robót budowlanych w tym sektorze pamięta, że nazwa projektu „Śródziemnomorskie VerandaWays” została wybrana by przywołać śródziemnomorską tradycję spędzania czasu na świeżym powietrzu. Celem projektu było przywrócenie takiego miejskiego stylu życia, który był wcześniej możliwy dzięki istnieniu miejsc, w których sąsiedzi, rodziny i przyjaciele mogli się spotykać. „Współczesne standardy planowania przestrzeni miejskiej mogą sprawić, że miasto będzie na tyle nieprzyjemne dla mieszkańców, że pójdą do najbliższego centrum handlowego by poczuć się komfortowo” wyjaśnia Catalina de Miguel Garcia, pracownik PIR⁴. Mimo, że niemożliwe jest osiągnięcie zewnętrznej temperatury porównywalnej z temperaturą we wnętrzu klimatyzowanych budynków, w celu stworzenia bardziej odpowiednich warunków w tradycyjnym projektowaniu przestrzeni miejskiej wykorzystano elementy takie jak pergole lub żagle, woda i roślinność.

Pierwszym krokiem było zatrudnienie przez EMVS Agencji ds. Ekologii Miejskiej z Barcelony (BCN Ecología), publicznej jednostki będącej częścią gminy Barceloneta, w celu dokonania analizy klimatycznej podstawowych warunków, jakie wystąpiłyby na bulwarze gdyby nie podjęto interwencji, oraz przeprowadzenie symulacji umożliwiających oszacowanie wpływu „klimatyzowania” przestrzeni publicznej za pomocą regulowania temperatury, wilgotności, prędkości wiatru i nasłonecznienia. BCN Ecología ustaliła parametry miejskie i środowiskowe, które wraz z serią analiz na temat roślinności miejskiej, przemysłowych materiałów budowlanych, bioklimatycznego projektowania miejskiego i okolic przyjaznych środowisku, zasiały obszerny zestaw specyfikacji tech-

⁴ Co ciekawe, słowo „mall” oznaczające centrum handlowe pierwotnie oznaczało nieciekawą okolicę lub podrzędną uliczkę

Wewnętrzna powierzchnia konstrukcji zostanie obsadzona różnymi gatunkami bluszczu

nicznych. Stworzyły one podstawę dla konkursu na projekt urbanistyczny wykorzystujący najbardziej innowacyjne, skuteczne i realne finansowo sposoby realizacji projektu.

Poproszono dziesięć zespołów młodych architektów o przedstawienie swoich pomysłów i chociaż nie wszystkie zaprezentowały przekonujące i realistyczne projekty, to niektóre z nich były zarówno atrakcyjne jak i wykonalne. Wybrany projekt, wykonalny zarówno pod względem finansowym jak i technicznym, bez przesady można uznać za nadzwyczajny.

Grupa oceniających składająca się z architektów, socjologów i fizyków, wybrała projekt studia Ecosistema Urbano⁵, który przewiduje postawienie pawilonów wzdłuż bulwaru oraz ograniczenie ruchu samochodowego; pawilony spełniałyby rolę powietrznych drzew⁶, zapewniając cień, wentylację i roślinność, a jednocześnie spełniając funkcję „społecznych aktywatorów” na nowo budowanym osiedlu.

Drzewo i rakieta

Prototyp „drzewa” to 17 metrowa cylindryczna konstrukcja w 80% składająca się ze stali pochodzącej z recyklingu, o zewnętrznej średnicy wynoszącej 25 metrów. Wewnętrzna powierzchnia konstrukcji zostanie obsadzona różnymi gatunkami bluszczu w celu stworzenia mikroklimatu zbliżonego do lasu. Podobnie jak drzewa, pawilon oferuje najbardziej skuteczny pasywny system chłodzący podczas iberyjskiego lata: cień. Ale analogia dotycząca drzewa wykracza dużo dalej, ponieważ, podobnie do drzew, konstrukcja ta wykorzystuje zasadę parowania do dalszego ochładzania powietrza. Na szczycie pawilonu znajdują się „pochłaniacze wiatru”, które kierują powietrze do środka. Jeśli czujniki wykryją, że temperatura na zewnątrz przekroczyła 27°C, wentylatory zaczną popychać powietrze w dół, pionowymi „kominami” przez nawilżone panele celulozowe, tworząc sztuczną chmurę pary wodnej i w ten sposób obniżając temperaturę powietrza o 8 do 12°C na pierwszych kilku metrach podczas opadania. Ponieważ system funkcjonuje najlepiej przy wysokich temperaturach i niskiej wilgotności

⁵ www.ecosistemaurbano.com

⁶ „Árboles de aire”

jest idealny dla większości śródziemnomorskich miast.

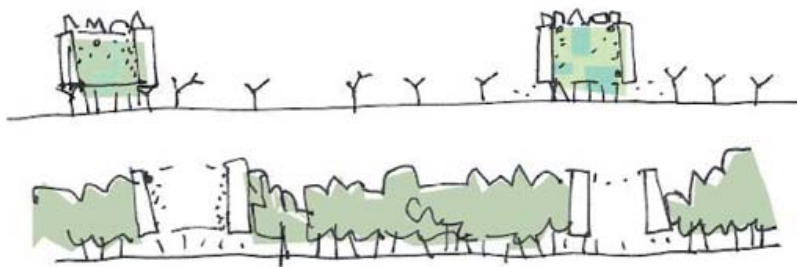
Zabawa w naturalne i sztuczne skojarzenia trwa również na ziemi; podłoże zrobione jest z gumy z odzyskanych opon, jest sprężyste i tworzy rodzaj „wydmy” osłaniającej przed wiatrem. Z drugiej strony, zewnętrzna membrana nadaje wygląd sterowca i rzeczywiście, tak jak w przypadku statków powietrznych, wybrano odblaskowy, srebrny kolor w celu ograniczenia zjawiska pochłaniania ciepła. Oświetlana nocą konstrukcja wygląda równie kosmicznie. Energooszczędne oświetlenie może być kontrolowane przez zegar astronomiczny, który zmienia kolor pawilonu w nocy według pór roku, w ten sposób w nocy bulwar zalany jest ciągle zmieniającym się światłem. W 2005 r. budowla otrzymała jedną z trzech europejskich nagród Holcim⁷.

Chociaż Centrum Badań nad Energią, Środowiskiem i Technologią (CIEMAT), które jest odpowiedzialne za monitoring i analizę warunków otoczenia osiągniętych przez prototyp, będzie dysponować ostatecznymi danymi empirycznymi dopiero po roku badań, pierwsze próby dowiodły, że system chłodzenia jest niezwykle wydajny. W lecie, temperatura pod „drzewem” ma wynosić od 10 do 15°C mniej niż na pozostałej części ulicy.

Prawdopodobnie najlepszym elementem ulepszającym środowisko miejskie jest drzewo, i ktoś mógłby spytać dlaczego po prostu nie zasadzić prawdziwych drzew? Architekci projektu przyznają, że najbardziej przyjaznym środowisku rozwiązaniem byłoby stworzenie gęstego skupiska wystarczająco dużych drzew w celu stworzenia mikroklimatu lasu pod listowiem. Drzewa są sadzone, ale zanim będą na tyle duże by spełniać swoją funkcję minie 15 do 20 lat. Celem było przedstawienie szybkiego rozwiązania dla przestrzeni, która inaczej pozostałaby jałowa, zapewnienie „drzewa”, które działa natychmiast po włączeniu, dopóki nie wyrosną prawdziwe drzewa. W rezultacie, wieża może zostać zdemontowana i zainstalowana w innym miejscu,

⁷ http://www.holcimfoundation.org/awards/eur/ack_eur.html#2

Oświetlenie „rakiety” może zmieniać się w zależności od pory dnia, pory roku lub okazji

Z czasem sztuczne drzewa stworzą polany w lesie

gdy miejsce w którym stoi stanie się polaną wśród drzew.

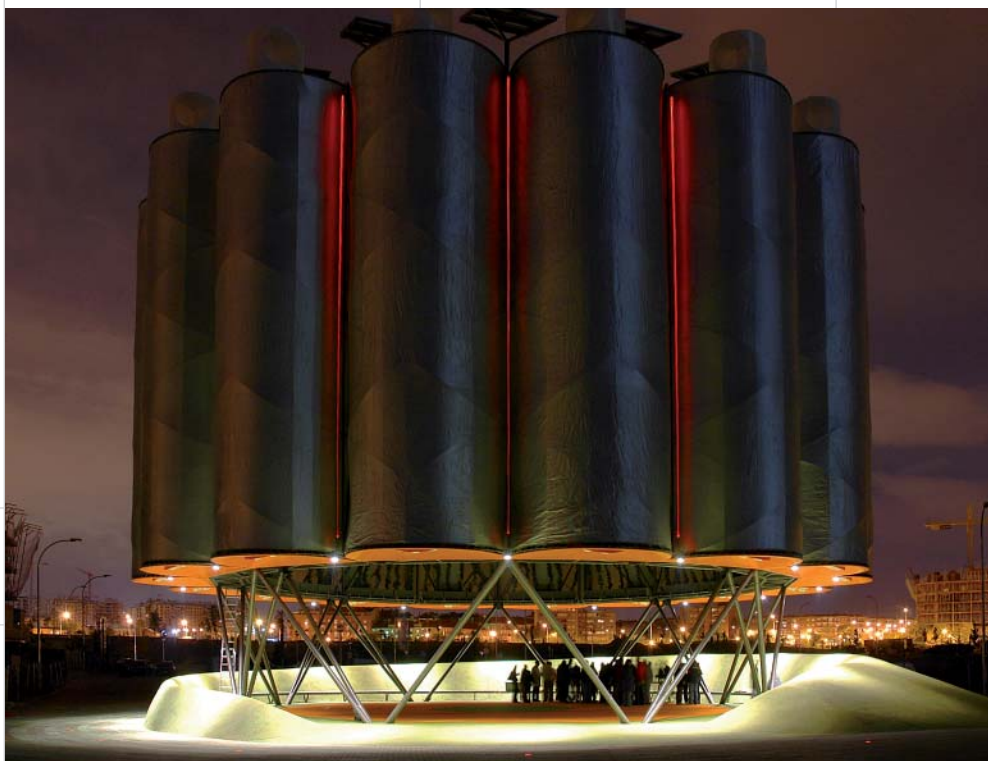
50 metrów na miejsce spotkań

Względy społeczne inicjatywy są równie ważne jak jej aspekt środowiskowy. W anonimowej, nowo stworzonej i głównie mieszkalnej okolicy, pawilon będzie stanowić przyjemne miejsce służące do spotkań i relaksu. Prawdopodobnie najbardziej „namacalnym” elementem prototypu jest 50 metrowa minimalistyczna ławka z odzyskanego PVC. Projektanci nie chcieli określać wszystkiego z góry, lecz pozwolić mieszkańcom zdecydować o sposobie wykorzystania konstrukcji, zwiększając w ten sposób poczucie identyfikacji z nowym obiektem i zmniejszając ryzyko wandalizmu.

„Prawdziwy sukces będzie wtedy, gdy w cieniu drzewa będą się odbywać działania, które nie zostały przewidziane” przyznaje młody architekt sprawiając, że zastanawiamy się, co też mógł mieć na myśli.

Pawilon ma też wartość symboliczną, której nie sposób nie docenić. EMVS próbuje stworzyć punkty orientacyjne we wszystkich nowych dzielnicach na obrzeżach Madrytu, wyznaczając punkty odniesienia na obszarach, które w innym przypadku niczym by się nie wyróżniały. I rzeczywiście, mieszkańcy okolicy podchodzą do ogrodzenia, które otacza plac budowy, by przyjrzeć się postępom budowy „el arbolito”. Staje się oczywiste, że okolica zyskuje własną tożsamość, gdy taksówkarze zaczynają nazywać konstrukcję „rakieta”.

Jednak pomimo jej futurystycznego wyglądu projektanci podkreślają, że technologia użyta do budowy jest standardowa, nawet membrany wykonane są z tkanin używanych zwykle przy produkcji namiotów. Pawilon musi być wytrzymały i łatwy w utrzymaniu a jego części możliwe do zastąpienia tanim kosztem. Technologie takie jak łapanie wiatru i wykorzystanie parowania do chłodzenia są szeroko rozpowszechnione w architekturze śródziemnomorskiej

Jałowy krajobraz: prawdziwe drzewa potrzebują od 15 do 20 lat na osiągnięcie właściwych rozmiarów

i bliskowschodniej oraz w ciepłarniach budowanych w Hiszpanii. Prawdziwie innowacyjne jest natomiast przeniesienie pomysłów i materiałów w całkowicie odmienny kontekst. Mimo, że celowo użyto mało zaawansowanej technologii, jej adaptacja i zastosowanie jest bardzo wyrafinowane.

Ponieważ pawilon był „ręcznie wykonanym” prototypem, do którego wprowadzono wiele poprawek w trakcie budowy, kosztował 980 500 euro (w tym koszty infrastruktury miejskiej wokół budowli). Jednak przyszłe „drzewa” mają kosztować o wiele mniej. Ponadto, „drzewo” wymaga

trzech do czterech dni w roku na konserwację, dodanie nawozu, oczyszczenie paneli słonecznych, a przed zimą, opróżnienia systemu parowania by nie zamarł. Uwieńczone panelami fotowoltaicznymi drzewo będzie wytwarzać 12 230 kW rocznie, z czego połowa zostanie wykorzystana na chłodzenie i oświetlenie, pozostawiając nadwyżkę wartą około 6 000 euro, która pokryje koszty utrzymania.

Ana Iglesias Gonzáles, dyrektorka PIR, której praca wymaga pewnego pragmatyzmu, przyznaje, że nie wiedziała, co myśleć o „drzewie”, gdy obejmowała swoje stanowisko. Jed-

nak środowiskowa, społeczna i symboliczna wartość pawilonu, razem z jego energetyczną i finansową samowystarczalnością zdołały ją przekonać do projektu. Mimo, że projekt nie jest panaceum na wszystkie problemy środowiskowe i społeczne w dzielnicy, pomoże on w zapobieganiu pogorszeniu stanu przestrzeni publicznej, w poprawie lokalnego klimatu i stworzeniu poczucia sąsiedztwa. Z jej poparciem EMVS przygotowuje obecnie plany wzniesienia dwóch kolejnych „drzew” wzdłuż bulwaru przed końcem 2006 r., jedno będzie wyposażone w ekran do wyświetlania filmów, drugie będzie mieć charakter placu zabaw dla dzieci i dorosłych. „Mieszkańcy okolicy powinni zdecydować za 20 lat, czy wieże powinny być przeniesione” mówi Ana Iglesias Gonzáles. W międzyczasie, w ciągu roku lub dwóch lat, we wnętrzu „drzewa” wyrosnie bluszcz a wokół „drzewa” miasto.

Elementy „drzewa”

1. Panele fotowoltaiczne
2. Pochłaniacze wiatru z wbudowanymi wentylatorami
3. Zwilżone panele celulozowe
4. „Wieże powietrzne” z tkaniny
5. Energooszczędne oświetlenie nocne
6. Roślinność
7. Zewnętrzna membrana
8. Metalowa konstrukcja
9. Sztuczna topografia
10. Kompletnie „Drzewo Powietrzne”

Numer Projektu:

LIFE02 ENV/E/000198

Nazwa projektu:

Mediterranean Verandahways

Beneficjent: Empresa Municipal de la Vivienda y Suelo (EMVS), Madryd, Hiszpania

Całkowity Budżet: 1,835,000 €

Wkład finansowy LIFE: 601,000 €

Czas trwania: od 1 września 2002 r. do 31 sierpnia 2005 r.

Strona internetowa:

<http://www.emvs.es/EMVS/ProyectosInnovacionResidencial/WEB/proyectorlife/index.html>

Kontakt: Ana Iglesias Gonzáles

E-mail: dpir@emvs.es

GlpSyNOISE: wykorzystanie GIS do oceny i zarządzania poziomem hałasu

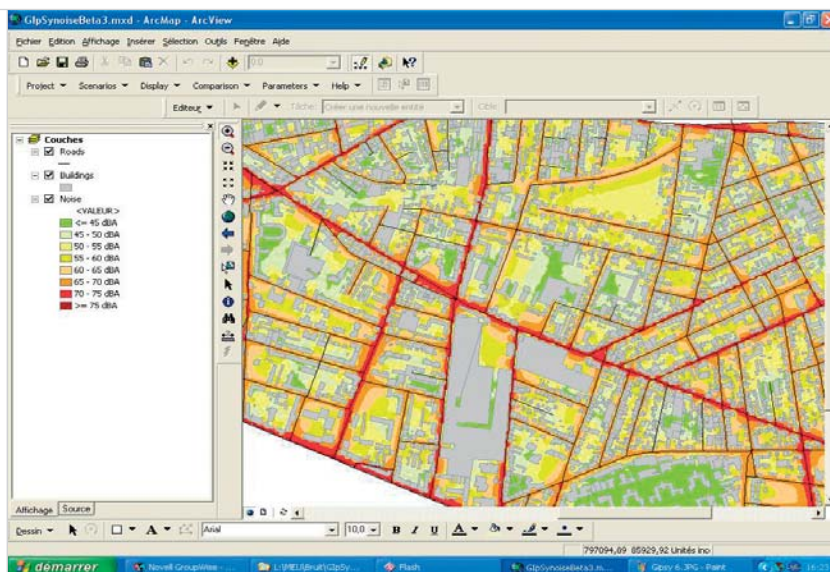
Narzędzie do mapowania i modelowania oparte na GIS wspomaga władze lokalne w podejmowaniu decyzji na temat polityki i planów związanych z kwestią hałasu.

Ponad 25% Europejczyków jest narażonych na nadmierny hałas, który może mieć szkodliwy wpływ na zdrowie i jakość życia, powodując stres, bezsenność, zmniejszenie zdolności uczenia się wśród dzieci a nawet trudności ze słuchem. Całkowity koszt społeczny związany z kwestią hałasu w Europie szacowany jest na 20 do 40 miliardów euro rocznie, ponoszonych np. w związku z utratą wartości mienia, kosztami medycznymi i utratą dni roboczych. Europejska dyrektywa odnosząca się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku¹ wymaga by wszystkie miasta powyżej 100 000 mieszkańców sporządziły plany działania dotyczące zarządzania poziomem hałasu i przyjęły polityki mające na celu zmniejszenie poziomu hałasu, na jaki narażeni są ich mieszkańcy. Projekt GlpSyNOISE miał na celu stworzenie narzędzia, które umożliwiłoby lokalnym planistom i osobom odpowiedzialnym za podejmowanie decyzji ustosunkowanie się do wymagań ustalonych w dyrektywie 2002/49/WE dotyczącej pomiarów i zarządzania poziomem hałasu otoczenia. Projekt zaproponowała i poprowadziła gmina Lyon (Francja). Miasta partnerskie, Barcelona i Huelva (Hiszpania), Rzym (Włochy), Porto (Portugalia), Praga (Republika Czeska) i Szeged (Węgry) miały otrzymać pierwszą wersję oprogramowania do testów.

Oprogramowanie opracowane w ramach projektu GlpSyNOISE wspomaga lokalnych planistów w kluczowych aspektach podejmowania decyzji, takich jak:

- Przedstawienie standardowych modeli do oceny poziomu hałasu emitowanego przez transport drogowy, kolejowy i lotniczy oraz przez przemysł.
- Analiza i korelacja danych na temat poziomu hałasu i danych georeferencyjnych dotyczących zarządzania miastem.

¹Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/49/WE

Oprogramowanie GlpSyNOISE pomaga mierzyć i symulować natężenie hałasu w mieście

- Wybór odpowiednich wskaźników do oceny zarządzania poziomem hałasu i planowanie rozwiązań.

Poziom hałasu a dane społeczno-ekonomiczne

Powstałe oprogramowanie wielofunkcyjne w połączeniu z dobrze zaprojektowanym podręcznikiem użytkownika, w pełni spełnia oczekiwania. Instrument ten oferuje wsparcie w podejmowaniu decyzji związanych z wdrażaniem dyrektywy 2002/49/WE, np. w obszarach opracowywania strategii, projektowania planów działania i komunikacji. Narzędzie oparte na systemie informacji geograficznej (GIS), które działa na wspólnej platformie programistycznej, służy osobom odpowiedzialnym za podejmowanie decyzji do oceny status quo oraz do symulacji przyszłego rozwoju. Ponadto, poprzez porównywanie danych na temat poziomu hałasu i danych społeczno-ekonomicznych, narzędzie to może wspomagać integrację czynników związanych z zagrożeniem hałasem z nowymi projektami urbanistycznymi. Oprogramowanie umożliwia np. przewidywanie deprecjacji ekonomicznej i społecznej na obszarach miejskich

z powodu wzrostu poziomu hałasu. Umożliwia to wszechstronną i dokładną ocenę obecnych i potencjalnych polityk oraz zastosowanie środków wpływających na zagrożenie hałasem i łagodzących to zagrożenie. Elastyczna struktura oprogramowania zapewnia przyszłą kompatybilność i integrację z narzędziami do zarządzania ruchem ulicznym i zanieczyszczeniem powietrza, jak również adaptację do możliwych zmian w ustawodawstwie, np. dotyczących harmonizacji metod obliczeniowych na poziomie europejskim.

Numer Projektu:

LIFE02 ENV/F/000295

Nazwa projektu: Efektywne narzędzie GIS do oceny i zarządzania poziomem hałasu

Beneficjent: Communauté Urbaine de Lyon, Francja

Całkowity Budżet: 1,382,000 €
Wkład finansowy LIFE: 617,000 €

Czas trwania: od 1 października 2002 r. do 1 października 2005 r.

Strona internetowa:

www.gipsynoise.org

Kontakt: Jean Villien

E-mail: jvillien@grandlyon.org

IMOS: Zarządzanie kanalizacją miejską w czasie opadów

Miasto Genua ustanowiło system zarządzania, który łączy w sobie instrumenty nadzorujące, modelowanie komputerowe i zbiorniki retencyjne, by umożliwić zdalną kontrolę przepływu wody deszczowej w miejskiej sieci kanalizacyjnej w czasie rzeczywistym.

Dla wielu miast zarządzanie systemem kanalizacji deszczowej przedstawia dwa podstawowe wyzwania. Po pierwsze, w normalnych warunkach opadów, pierwsza woda docierająca do systemu kanalizacji (tzw. „pierwszy dopływ”) jest zwykle zanieczyszczona metalami ciężkimi, olejami, smarami i składnikami pokarmowymi. Po drugie, w przypadku silnych opadów, operatorzy muszą unikać przeciążenia kanalizacji i oczyszczalni, ponieważ przepięnienie może spowodować znaczne uszkodzenie materiału oraz wymieszanie się ścieków z wodą deszczową. Może to doprowadzić do nagłego wzrostu ilości wody wymagającej oczyszczenia przed jej odprowadzeniem.

Projekt IMOS (Zintegrowany System Wielozadaniowy do optymalnego zarządzania kanalizacją miejską) ma na celu zademonstrowanie zintegrowanego systemu zarządzania, który umożliwi efektywne regulowanie kanalizacji deszczowej zarówno w normalnych warunkach (tzn. oczyszczanie pierwszego dopływu) jak i w krytycznych (tzn. unikanie przeciążenia).

Pierwszy dopływ i zalanie

Główne elementy systemu można podzielić na trzy kategorie: aparat monitorujący, składający się z serii czujników i taniego radaru meteorologicznego, oprogramowania i instalacji hydraulicznych. Innowacyjność projektu polega na połączeniu różnych elementów w zintegrowany system. W skrócie, IMOS działa następująco: dane o opadach są zbierane przez mierniki opadów i radar, a następnie wykorzystywane w komputerowej symulacji przewidującej ilość opadów i obszary na których są spodziewane w najbliższej przyszłości - metoda

Radar meteorologiczny do monitorowania opadów atmosferycznych jest jednym z elementów składowych IMOS

znana jako „przyporządkowanie”. Informacje są przesyłane do jednostki centralnej, która symuluje konsekwencje dla systemu kanalizacji i proponuje możliwe działania, np. aktywację podziemnego zbiornika retencyjnego.

W normalnych warunkach, czujniki zanieczyszczenia umożliwiają operatorom podjęcie decyzji o tym, czy woda przepływająca przez odcinek końcowy sieci kanalizacyjnej może być skierowana bezpośrednio do morza, czy też wymaga wcześniejszego oczyszczenia (zwykle w przypadku pierwszego dopływu); w takim przypadku śluza kieruje wodę do oczyszczalni. W sytuacjach krytycznych woda kierowana jest do zbiornika retencyjnego połączonego z siecią kanalizacyjną, zmniejszając w ten sposób szczytowy poziom wody w systemie oraz poziom wody dostarczanej do oczyszczalni. Czujniki poziomu wody w całej sieci rejestrują przepływ i dostarczają informacji o podjęciu dodatkowych środków w czasie rzeczywistym.

Szacuje się, że dzięki IMOS częstotliwość zalewania w wyniku nadmiaru wody w kanalizacji zmniejszy się

z jednego przypadku na rok – dwa lata do jednego przypadku raz na 5–10 lat. Ponadto, efektywne wykorzystanie oczyszczalni, do której kierowana jest zanieczyszczona woda i dzięki której udaje się uniknąć przeciążenia systemu, doprowadziło do zmniejszenia zanieczyszczeń odprowadzanych do morza o 40%. Projekt został wybrany jednym z pięciu najlepszych projektów w ramach komponentu LIFE-Środowisko w latach 2004-2005.

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/IT/000080

Nazwa projektu:

Zintegrowany System Wielozadaniowy do optymalnego zarządzania miejską kanalizacją

Beneficjent: Comune di Genoa, Włochy

Całkowity Budżet: 1,075,000 €

Wkład finansowy LIFE: 469,000 €

Czas trwania: 1 września 2001

– 31 sierpnia 2004

Strona internetowa:

www.life-imos.com/

Kontakt: Stefano Pinasco

E-mail: spinasco@comune.genova.it

AIRforALL: Prognozowanie skrajnych poziomów lokalnego zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego

System wczesnego ostrzegania zawiera dane meteorologiczne i dane na temat zanieczyszczeń pomagające przewidywać skrajne poziomy zanieczyszczeń lokalnych, umożliwiając w ten sposób władzom i zakładom zanieczyszczającym środowisko informowanie obywateli i podejmowanie środków zaradczych.

Ze względu na swoją topografię i obecność dwóch dużych hut, miasto Baia Mare charakteryzuje się wysokim poziomem zanieczyszczenia substancjami toksycznymi takimi jak dwutlenek siarki i sproszkowany ołów. Okręg Maramures, gdzie mieści się Baia Mare, jest jednym z 20 najbardziej zaludnionych obszarów w kraju, a śmiertelność z powodu chorób związanych z zanieczyszczeniem powietrza jest wyższa o 15% od średniej krajowej w miastach.

Niektóre warunki pogodowe dodatkowo zwiększają ryzyko wysokiego stężenia zanieczyszczeń gromadzących się blisko powierzchni ziemi. Krajowy Urząd Meteorologii (NAM) jest odpowiedzialny za wydawanie ostrzeżeń o niekorzystnych warunkach pogodowych i zanieczyszczeniu atmosfery. Jednak na początku projektu, prognozowanie jakości powietrza nie było możliwe w Rumunii a NAM nie dysponowało metodą prognozowania wyjątkowo wysokich poziomów zanieczyszczeń.

Celem projektu AIRforALL (System prognozowania jakości powietrza i ostrzegania o zanieczyszczeniach) było rozwinięcie systemu zdolnego prognozować jakość powietrza na obszarach miejskich i innych obszarach wrażliwych z wyprzedzeniem wynoszącym 24 do 48 godzin, w celu ostrzeżenia lokalnych władz, zakładów zanieczyszczających i ludności. Władze i zakłady zanieczyszczające mogą następnie podjąć niezbędne działania w celu przeciwdziałania prognozowanym poziomom zanieczyszczenia. Projekt ma również na celu promowanie współpracy między NAM, władzami centralnymi i lokalnymi oraz zakładami zanieczyszczającymi, w celu osiągnięcia porozumienia i podejmowania skoordynowanych działań w okresie zwiększonego ryzyka.

Dokładne prognozowanie zanieczyszczeń

Projekt odniósł sukces budując system, który zdolny jest prognozować jakość powietrza z dużą dokładnością, z 24-godinnym wyprzedzeniem, w oparciu o zdalnie przetwarzane, lokalne dane meteorologiczne i dane na temat zanieczyszczenia powietrza. Jednym z głównych czynników, który przyczynił się do sukcesu projektu była bliska współpraca z innym projektem w ramach LIFE, ASSURE¹, który rozwijał system planowania wykorzystania gruntów w oparciu o System Informacji Geograficznej (GIS), w celu dokonania oceny i prognozy wpływu działalności antropogenicznej na środowisko.

Sukces systemu prognozowania zanieczyszczeń zachęcił do dalszej współpracy między agencjami zajmującymi się ochroną środowiska oraz innymi instytucjami technicznymi, mającej na celu dostarczenie zakładom zanieczyszczającym solidnych podstaw naukowych do wprowadzenia technologii zmniejszających ryzyko nadmiernego zanieczyszczenia. System oparty na GIS jest również cennym instrumentem dla rozwoju polityk strefowych i planów przemysłowych, a NAM wdraża obecnie kolejny projekt LIFE, AIR-AWARE², który ma wspierać planowanie przestrzenne, zarządzanie ruchem ulicznym i kontrolę zanie-

¹ LIFE ENV 99/RO/6746

² LIFE05 ENV/RO/000106: Obserwacja oddziaływania zanieczyszczenia powietrza oraz system ostrzegawczy dla środowiska miejskiego

System prognozowania zdalnie przetwarza lokalne dane meteorologiczne i dane dotyczące zanieczyszczeń

czyszczeń w Bukareszcie. Uwzględniając działający system wczesnego ostrzegania i jego możliwe zastosowanie w innych obszarach wysokiego ryzyka, najważniejszym długoterminowym kryterium sukcesu projektu będzie liczba ostrzeżeń związanych z zanieczyszczeniami, na podstawie których zakłady przemysłowe odpowiedzialne za emisje podejmą stosowne działania.

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/RO/000987

Nazwa projektu:

System prognozowania jakości powietrza i ostrzegania o zanieczyszczeniach

Beneficjent:

Krajowy Urząd

Meteorologiczny, Rumunia

Całkowity budżet:

462,000 €

Wkład finansowy LIFE:

201,000 €

Czas trwania:

od 1 listopada 2001 r.

do 30 kwietnia 2005 r.

Strona internetowa:

<http://life-airforall.inmh.ro>

Kontakt:

Mihaela Caian

E-mail: mihaela_caian@yahoo.com

Zrównoważone zużycie zasobów naturalnych

Strategia tematyczna w sprawie środowiska miejskiego podkreśla, jak ważne jest oszczędne korzystanie z odnawialnych i nieodnawialnych zasobów (energii, materiałów, gruntów i wody) w celu ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko oraz zagwarantowania, że poziom ich zużycia nie przekroczy możliwości środowiska.

Zrównoważone zarządzanie środowiskiem miejskim zakłada oddziaływanie na organizacje i pojedyncze osoby w celu promowania większej oszczędności zasobów, bardziej zrównoważonego zużycia, ograniczenia produkcji odpadów oraz zwiększenia recyklingu i ponownego wykorzystywania odpadów. Zmiany w nastawieniu mieszkańców, decydentów, administracji i przedsiębiorstw są równie istotne w osiągnięciu bardziej odpowiedzialnego wykorzystywania zasobów naturalnych, jak planowanie, ustawodawstwo oraz zachęty finansowe.

ekoBudget: System zarządzania lokalnym budżetem środowiskowym

Budżet środowiskowy, prawdopodobnie pierwszy system zarządzania środowiskowego opracowany specjalnie na potrzeby władz lokalnych, jako organizacji realizujących i kształtujących polityki. Pomaga gminom w zabezpieczeniu jakości życia mieszkańców jednocześnie gospodarując ich ograniczonymi zasobami naturalnymi w zgodzie z założeniami zrównoważonego rozwoju.

Od czasu pierwszej Europejskiej Konferencji na rzecz Ekorozwoju Miast i Gmin, która odbyła się w Aalborgu w Danii w 1994 r. ponad 2000 europejskich miast i gmin podpisało Kartę Europejskich Miast i Gmin na rzecz Ekorozwoju. Sygnatariusze Karty Aalborskiej zobowiązują się do opracowania „nowych systemów 'księgowości środowiskowej', dzięki którym będziemy mogli zarządzać naszymi zasobami naturalnymi równie sprawnie jak naszym sztucznie stworzonym środkiem, pieniędzmi”¹. Koncepcja ekoBudgetu jest bezpośrednią odpowiedzią na to zobowiązanie.

Za ekoBudgetem stoi podstawowe pytanie. Skoro miasto potrafi zarządzać sztucznie stworzonymi zasobami – pieniędzmi – w budżecie gminy, to dlaczego nie miałoby zarządzać swoimi zasobami naturalnymi? Miasta zarządzają zasobami finansowymi za pomocą budżetu, a zasobami ludzkimi za pomocą założeń zarządzania personelem. Dlatego ekoBudget został opracowany w celu zarządzania bogactwami naturalnymi gminy.

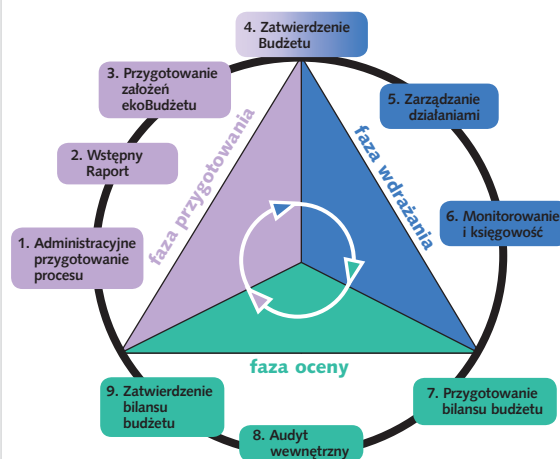
Budżet finansowy to powszechnie akceptowane ramy zarządzania fiskalnego. EkoBudget jest zgodny z logiką i terminologią budżetu finansowego znaną i zrozumiałą dla administracji, polityków oraz w pewnym stopniu, mieszkańców. Jednak, w przeciwieństwie do budżetu finansowego „księgowości środowiskowej”, nie przypisuje wartości pieniężnych. W zamian za to ekoBudget (oparty na dbaniu o zasoby) przewiduje osobny, ale analogiczny budżet środowiskowy dla gminy. Ma on na celu zapewnienie gminom podobnego wsparcia dla planowania, kontroli wdrażania, przejrzystości oraz odpowiedzialności za zarządzanie środowiskowe, jakie towarzyszą im w przypadku budżetu finansowego.

Podobnie do budżetów finansowych ekoBudget zakłada roczny cykl

zgodny ze zwyczajowymi procedurami budżetowymi władz lokalnych. Cykl ekoBudgetowy, stosujący się do zasady ciągłego doskonalenia, jest podzielony na trzy etapy. Na etapie przygotowawczym określa się procedury administracyjne oraz przygotowuje się wstępne sprawozdanie dotyczące wyjściowego stanu środowiska. Będzie stanowiło podstawę dla „głównego budżetu”, który wyznaczy cele dla poprawienia wydajności środowiskowej gminy. Na etapie wdrażania, po uroczystym zatwierdzeniu budżetu głównego przez radę miasta, przygotowuje się plan działania oraz monitoruje się proces jego wdrażania. Podczas ostatniego etapu – ewaluacji – odbywa się kontrola wewnętrzna oraz pod koniec roku prezentacja „bilansu budżetu” wraz z wynikami do oceny rady miasta.

Budżet i polityka

Holger Robrecht, dyrektor ICLEI-Europe oraz jeden z głównych pomysłodawców niniejszego systemu, opowiada, jak system ekoBudgetu został wprowadzony jako „ekoBudget” i przetestowany podczas niemieckiego projektu pilotażowego w latach 1996-2000. LIFE współfinansował europejski projekt ekoBudgetu nastawiony na dalszy rozwój oraz dostosowanie mające na celu dowiedzenie przydatności oraz elastyczności zastosowania systemu dla władz lokalnych różnej wielkości miast i wsi we wszystkich krajach członkowskich. Projekt koordynowała szwedzka gmina Växjö przy technicznym wsparciu ICLEI oraz miast Drezna

Podobnie do budżetów finansowych, ekoBudget zakłada roczny cykl oraz wymaga uroczystego zatwierdzenia rady miasta

i Heidelberg z niemieckiego projektu pilotażowego oraz włoski obserwator ARPA Emilia Romagna². Gminy, które wdrożyły projekt to Amaroussion i Kalithea (Grecja), Bolonia i Ferrara (Włochy), Lewes (Wielka Brytania) oraz samo Växjö.

Sześć partnerskich gmin wyznaczyło lokalne zespoły wdrażające przeszkolone w założeniach „głównego budżetu” ekoBudgetu ICLEI, zawierającego 7 do 20 wskaźników środowiskowych wraz z krótko- i długoterminowymi założeniami. Sześć głównych budżetów zostało zatwierdzonych przez rady władz lokalnych wszystkich uczestniczących gmin wraz z bilansami budżetu pod koniec roku³.

W przeciwieństwie do większości systemów zarządzania środowiskowego (EMAS) stosowanych przez lokalne władze, ekoBudget ma na celu

² Agenzia Regionale Protezione Ambiente dell'Emilia-Romagna (Agencja Ochrony Środowiska, Region Emilia Romagna)

³ Pełna metodyka jest opisana w przewodniku „ecoBUDGET Guide” dostępnym w wersji wydrukowanej lub na stronie internetowej <http://www.vaxjo.se/vaxjowww/uppskickadefiler/3199.pdf>

¹ Karta Aalborska, Część 1.14

Zrównoważone zużycie zasobów naturalnych

nie tylko objęcie administracji gminy lub jej funkcji czy infrastruktury, ale także całej społeczności oraz terenu gminy. Dla przykładu emisja CO₂ władz średniej gminy, włącznie z ich działaniami, biurami, pojazdami, basenami, itd. wynosi zazwyczaj ok. 1-3% całkowitej emisji całego terytorium gminy. W związku z tym, jeśli gmina nie chce być wyłącznie wzorem do naśladowania, musi starać się o zaangażowanie w zarządzanie środowiskowe sektora prywatnego oraz społeczności lokalnej. W rezultacie wskaźnik ekoBudgetu nie mierzyłby na przykład zużycia energii w „kilowatogodzinach na pracownika gminy”, ale w „kilowatogodzinach na mieszkańca”.

Jednak największą różnicą pomiędzy ekoBudgetem a innymi systemami EMAS jest systematyczne i okresowe zaangażowanie na poziomie politycznym poprzez zatwierdzanie głównego budżetu przez radę miasta. Dzięki temu istnieje zasadność polityczna oraz wsparcie niezbędne dla sukcesu projektu. Istnieje wyraźne rozróżnienie

między zatwierdzeniem przez radę miasta ekoBudgetu jako systemu EMAS a uchwaleniem budżetu na rok bieżący. W Bolonii, na przykład, rada głosowała za wprowadzeniem systemu przy poparciu opozycji. Z kolei główny budżet na pierwszy rok nie został zatwierdzony w drodze konsensusu, ale większością głosów. Opozycja była przeciwna budżetowi, ponieważ uważała jego założenia za niewystarczająco ambitne. Andrea Burzacchini, specjalista ICLEI asystujący miastu partnerskiemu Bolonii, twierdzi, że jest to dobry przykład demokracji przedstawicielskiej zastosowanej w zarządzaniu zasobami środowiskowymi.

Integracja narzędzi zarządzania

Niniejszy projekt stał się dowodem na to, że ekoBudget może zostać uchwalony w specyficznym dla danej gminy kontekście ekologicznym, politycznym i gospodarczym oraz że jest wystarczająco elastyczny, aby integrować różne istniejące instru-

menty środowiskowe. Dla przykładu gmina Växjö połączyła ekoBudget z budżetem finansowym, a Bolonia powiązała go ze strategiczną oceną środowiskową VALSAT (*Valutazione di Sostenibilità Territoriale ed Ambientale*), która jest obowiązkowa dla włoskich gmin. Gmina Amaroussion zdecydowała się na wprowadzenie obu systemów: politycznego ekoBudgetu dotyczącego całej społeczności oraz Wspólnotowego Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS), który jest bardziej techniczny i introspektywny w zastosowaniu.

Poprzez odrębną inicjatywę, miasto Kaiserslautern (Niemcy) wprowadza ekoBudget w połączeniu z Lokalną Agendą 21 (LA21), aby uzyskać okresową odnowę LA21 i przez to nadać temu procesowi stałe tempo. EkoBudget, jako polityczny system EMAS dotyczący całego obszaru geograficznego gminy oraz otwarty na zaangażowanie stron zainteresowanych, może być także skuteczny dla miast, które podpisały Zobowiązania z Aalborgu.

Wzór bilansu ekoBudgetu na przykładzie jednego wskaźnika dla każdego uczestnika projektu

Miasto	Zasób	Wskaźnik	Wartość roku odniesienia	Wartość w roku 2001	Wartość w roku 2003	Krótkoterminowy cel (2003)	Długoterminowy cel	Ocena krótkoterminowego celu	Uwagi
Amaroussion	Surowiec	Całkowita ilość odpadów poddanych recyklingowi (tony/rok)	2174 (2001)	2174	2500	2283	3000 (2005)		
		Dystans do osiągnięcia długoterminowego celu	0%	0%	39%	13%	100%		
Kalithea	Woda	Biochemiczne Zapotrzebowanie Tlenu w wodzie morskiej (bakterie coli/100 ml)	31 (2001)	31	11	28	20 (2005)		Średnie pomiary w 7 miejscach w pełni sezonu
		Dystans do osiągnięcia długoterminowego celu	0%	0%	182%	27%	100%		
Lewes	Różnorodność biologiczna	Obszary dzikiej przyrody na terenie szkoły (% szkół)	5 (2000/1)	5	18	10	25 (2010)		Definicja wskaźnika uległa zmianie w celu odzwierciedlenia stabilności obszarów dzikiej przyrody. Cel został przekroczony.
		Dystans do osiągnięcia długoterminowego celu	0%	0%	65%	25%	100%		
Ferrara	Hałas	Długość ulic, których poziom hałasu przekracza 70 dB (km)	99,7 (1997)	99,7	99,7	99,7	69,7 (2010)		Przewiduje się, że Ogólny Plan Redukcji Hałasu zostanie wdrożony w roku 2004
		Dystans do osiągnięcia długoterminowego celu	0%	0%	0%	0%	100%		
Bologna	Jakość powietrza	Koncentracja cząstek PM10 (µg/m³)	64 (2000)	53	45	45	40 (2005)		Koncentracja cząstek PM10 była zakłócona przez nadzwyczajne zjawiska meteorologiczne
		Dystans do osiągnięcia długoterminowego celu	0%	46%	79%	79%	100%		
Växjö	Dobrze zaplanowane (zielone) środowisko	Liczba drzew	3183 (1997)	3849	4023	4023	5400 (2010)		
		Dystans do osiągnięcia długoterminowego celu	0%	30%	38%	38%	100%		

Na końcowym spotkaniu uczestników projektu (dodatkowym posiedzeniu Konferencji Aalborg+10 w czerwcu 2004 r.) Anders Franzén i Torun Israelsson, koordynatorzy projektu z Wydziału Planowania miasta Växjö, podkreślili potencjał eko-Budgetu we wspieraniu lokalnych władz w dążeniu do bardziej zrównoważonego rozwoju oraz przedstawili elementy jakich brakuje systemowi: dalszego działania, dalszej wymiany oraz dalszych starań miast o większą integrację stron zainteresowanych. Władze lokalne sześciu gmin uczestniczących w projekcie będą zatem dalej „dostrajać” system w trakcie jego wdrażania.

Projekt LIFE pokazał potencjał eko-Budgetu europejskim władzom lokalnym z różnych pod względem finansowym, organizacyjnym oraz środowiskowym gmin. Metodyka projektu jest już gotowa do zastosowania w Europie i nie tylko. W ramach projektu EuropeAid sponsorowanego przez program Asia Urbs, miasta Växjö oraz Bolonia wspierają obecnie przekazanie oraz dalszy rozwój metodyki w dwóch lokalnych jednostkach administracyjnych w Azji: Guntur Municipal Corporation (Indie) oraz w prowincji Bohol (Filipiny). Celem tych działań jest dostosowanie eko-Budgetu do potrzeb władz lokalnych

w regionie oraz opracowanie modelowego systemu EMAS dla miast azjatyckich do 2007 r.

Wszystkie gminy partnerskie wykazały zmiany w kierunku zmniejszenia zużycia zasobów naturalnych. Sprawozdawczość ekoBudgetu znacznie poprawiła odpowiedzialność oraz przejrzystość sprawowania władzy. Dzięki temu uwydatniły się niezrealizowane cele, umożliwiając polityczną i publiczną debatę nad konieczną poprawą konkretnych wyników. Skuteczne inicjatywy mogą być pomnażane, a te mniej skuteczne mogą zostać modyfikowane bądź zaniechane, dzięki czemu będzie możliwe bardziej wydajne dysponowanie zasobami ludzkimi oraz finansowymi.

Ocena oddziaływania dołączona do strategii tematycznej w sprawie środowiska miejskiego⁴ wymienia ekoBudget, obok systemów EMAS oraz standardu ISO 14001, jako jeden z systemów zarządzania, które mogą na szerszą skalę poprawić wydajność środowiskową obszarów miejskich. Nie trzeba jednak nadmieniać, że to ludzie określają politykę, wyznaczają cele oraz realizują działania. Jak w przypadku każdego systemu, który wymaga jednocześnie woli politycznej

⁴KOM(2005) 718 wersja ostateczna

oraz zdolności technicznych, potencjalnie osiągalne wyniki zależą zasadniczo od ludzi, którzy tym systemem zarządzają.

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/S/000852

Nazwa projektu: Europejski projekt pilotażowy ekoBudgetu dla władz lokalnych prowadzący do lokalnego rozwoju zrównoważonego

Beneficjent: Växjö Kommun (gmina Växjö), Szwecja

Całkowity Budżet: 2 331 000 €

Wkład finansowy LIFE: 1 023 000 €

Czas trwania: 1 września 2001

– 31 sierpnia 2004

Strona internetowa:

<http://www.iclei-europe.org/index.php?id=683>

Kontakt: Torun Israelsson

E-mail:

torun.israelsson@kommun.vaxjo.se

„EkoBudżetowcy” podczas europejskiej końcowej konferencji ekoBudżetowej w trakcie Konferencji Aalborg+10 w 2004 r.

GPPnet: Sieci promujące zielone zamówienia publiczne (ZZP)

Projekt GPPnet promuje zielone zamówienia publiczne wśród włoskich władz lokalnych, zapewniając im podręcznik integrujący wymagania ekologiczne z procedurami przetargowymi.

Władze publiczne wydają ok. 16% produktu krajowego brutto UE. Dzięki temu mają potencjał poprawy swoich własnych osiągnięć w zakresie ochrony środowiska. Ponadto mają również wpływ na rynek i mogą stymulować dostawców do oferowania bardziej „zielonych” produktów i usług. Zielone zamówienia publiczne mogą obejmować obszary takie jak: energooszczędne komputery, materiały papiernicze i meble biurowe wykonane z surowców odnawialnych lub wtórnych, urządzenia certyfikowane etykietą ekologiczną, ekologiczna żywność dla stołówek, energia elektryczna z odnawialnych źródeł energii, pojazdy miejskie na alternatywne paliwo od certyfikowanych ekologicznych dostawców.

Niestety, istnieje niewiele podmiotów publicznych, które systematycznie biorą pod uwagę kryteria środowiskowe przy wyborze dostawców produktów i usług oraz kontrahentów. Główne ograniczenie dla wdrażania zielonych zamówień publicznych stanowi brak umiejętności i informacji wśród odpowiedzialnych za zamówienia publiczne urzędników w kwestii włączania wymogów ochrony środowiska do procedur przetargowych. Projekt GPPnet powstał więc aby zademonstrować przedstawicielom lokalnej administracji proste reguły przydatne w podejmowaniu decyzji i w procesach związanych z wdrażaniem prośrodowiskowych zamówień publicznych.

Krajowa sieć ZZP

Inicjatywa zakładała między innymi utworzenie sieci zielonych zamówień publicznych we współpracy z przedstawicielami administracji regionu Cremona oraz 13 proekologicznymi gminami.

W ramach projektu opublikowano 300-stronicowy podręcznik zawierający podstawowe informacje o systemie zielonych zamówień publicznych oraz opis - krok po kroku - procedur dla administracji publicznej. Publikacja zawiera

zestaw kryteriów środowiskowych do uwzględnienia w dokumentach przetargowych, wraz z odpowiednimi instrukcjami proceduralnymi i szczegółowymi formularzami. Określono również wymogi środowiskowe dla 189 produktów i usług na podstawie 14 etykiet ekologicznych oraz wskaźników ustanowionych przez takie organy narodowe jak agencje środowiskowe ze Stanów Zjednoczonych i Danii.

Podręcznik został formalnie przyjęty przez władze lokalne zaangażowane w projekt i jest doskonałym narzędziem dla przedstawicieli administracji, którzy chcą wprowadzić zielone zamówienia publiczne.

Pracownicy odpowiedzialni za zamówienia publiczne zostali przeszkoleni w rozpoznawaniu produktów i usług o mniejszym oddziaływaniu na środowisko oraz przygotowani do wdrożenia systemu zielonych zamówień publicznych przy jednoczesnym poszanowaniu obowiązujących przepisów prawa.

Dostawcy towarów i usług byli również informowani o postępach prac, aby mogli dostosować się do przyszłych wymogów w zakresie zawierania umów. Wszystkie zaangażowane w projekt organy administracji publicznej przygotowały dokumenty przetargowe w sektorach: meblowym, papierniczym, sprzętu biurowego, usługowym i prac publicznych, zgodnie z zaleceniami podręcznika zielonych zamówień publicznych.

Realizowane w ramach projektu działania doczekały się kontynuacji. W Bolonii na podstawie rezultatów projektu utworzono grupę roboczą do spraw zielonych zamówień publicznych.

Podręcznik GPP w formie CD można zamówić na stronie internetowej projektu

Grupa ta została zaproszona przez Ministerstwo Środowiska do uczestnictwa w konsultacjach przy opracowaniu Krajowego Planu Zielonych Zamówień Publicznych. Oczekuje się, że pod patronatem włoskiej agencji do spraw Koordynacji Agendy 21¹ rezultaty projektu GPPnet zostaną szeroko rozpowszechnione na poziomie prowincjonalnych i lokalnych władz we Włoszech.

¹ Coordinamento Nazionale Agende 21 Locali

Numer Projektu:

LIFE02 ENV/IT/000023

Nazwa projektu: GPPnet Sieć Zielonych Zamówień Publicznych

Beneficjent: Amministrazione Provinciale di Cremona, Włochy

Całkowity Budżet: 850 000 €

Wkład finansowy LIFE: 398 000 €

Czas trwania: 1 grudnia 2002 – 30 listopada 2004

Strona internetowa:

www.compraverde.it

Kontakt: Pesaro Mara

E-mail:

ambiente@provincia.cremona.it

Partnerstwo w ramach recyklingu odpadów gospodarczych na Cyprze

Projekt dotyczący recyklingu w formie partnerstwa publiczno-prywatnego, wzbogacony o pomyślną kampanię na rzecz podnoszenia świadomości społecznej, pokazuje potencjał dla zintegrowanej gospodarki odpadami na Cyprze.

Zarządzanie odpadami gospodarczymi stanowi na Cyprze istotny problem ze względu na wiele czynników, m.in.: liczne niewielkie społeczności o małym zagęszczeniu powodujące dysekonomię skali; do niedawna brak regulacji prawnych oraz zachęt finansowych dotyczących recyklingu; brak know-how dotyczącego roli lokalnych, regionalnych i krajowych władz oraz niska świadomość ekologiczna. W związku z tym działalność recyklingowa na Cyprze jest mało rozwinięta, a niewiele przedsiębiorstw przywiązuje uwagę do gospodarki odpadami przemysłowymi. Niniejszy projekt, kierowany przez cypryjskie Ministerstwo Rolnictwa, Zasobów Naturalnych i Środowiska (MANRE), miał pokazać potrzebę stosowania recyklingu oraz jego potencjał poprzez podnoszenie świadomości, obliczanie wpływów i kosztów oraz stworzenie pilotażowej sieci recyklingu w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego. W ciągu ośmiu miesięcy w czterech gminach wprowadzono pilotażowy projekt, zorientowany na pozyskiwanie do recyklingu papieru, szkła, aluminium oraz plastiku. Punkty zbiórki odpadów umieszczono w dziesięciu miejscach – głównie w pobliżu szkół – i rozreklamowano. Gminy organizowały zbiórkę odpadów oraz ich dostawę do przedsiębiorstw będących członkami Cypryjskiego Stowarzyszenia Recyklingu (ang. Cyprus Recycling Association). Dzięki dobrej współpracy większości partnerów projektu zebrano i dostarczono do przedsiębiorstw recyklingowych 400 m³ odpadów, zapobiegając tym samym wyrzuceniu wielu z nich na wysypiska. Po zakończeniu okresu finansowania z programu LIFE dwie gminy rozszerzyły działalność w ramach projektu, kupując dodatkowe pojemniki na odpady oraz kontynuując segregację śmieci.

Edukacja i podnoszenie świadomości

Ważniejsze jednak były skutki działań prowadzonych w ramach projektu na rzecz edukacji i podnoszenia świadomości. Wiele z nich skutkowało

Gotowe do działania: kontenery do segregacji w oczekiwaniu na przydział

aktywnym udziałem w projekcie dzieci w wieku szkolnym oraz ich rodziców. We współpracy z Cypryjskim Instytutem Pedagogiki (ang. Cyprus Pedagogical Institute) opracowano kompleksowy pakiet edukacyjny, a następnie rozprowadzono materiały szkoleniowe do szkół w całym kraju. Beneficjent zaprezentował projekt na targach krajowych. Segregacja śmieci, na przykład, została zaprezentowana w ramach projektu podczas międzynarodowych targów Cyprus International Fair w 2000 r. i w 2001 r., które odwiedziło ok. 120 000 osób. Dzięki temu recykling został ogłoszony „Innowacją roku” w 2001 r., a stoisko dotyczące projektu cieszyło się ogromną popularnością. Nowa inicjatywa wpłynęła także na politykę krajową oraz na kształt ram prawnych. Dane i doświadczenie uzyskane podczas realizacji projektu zostały wykorzystane do opracowania Krajowego programu strategicznego na rzecz recyklingu wartego 3,5 miliona euro.

Chociaż w ramach projektu udało się zaprezentować potencjał zintegrowanej gospodarki odpadami na Cyprze, pozostało jeszcze wiele pracy, aby przygotować infrastrukturę, krajowe prawodawstwo oraz zwiększyć świadomość społeczną, co jest niezbędne do osiągnięcia postępu w branży recyklingowej.

Numer Projektu:

LIFE99 TCY/CY/041

Nazwa projektu: Partnerstwo w ramach recyklingu odpadów gospodarczych

Beneficjent: Ministerstwo Rolnictwa, Zasobów Naturalnych i Środowiska, Republika Cypryjska

Całkowity budżet: 261 000 €

Wkład finansowy LIFE: 236 000 €

Czas trwania: 1 stycznia 2000 – 31 grudnia 2001

Kontakt: Costas Papastavros

E-mail:

cpapastavros@environment.moa.gov.cy

PlusPunten: Karta lojalnościowa promująca zrównoważoną konsumpcję

W ramach pilotażowego projektu PlusPunten gmina Rotterdam wprowadziła „zieloną” kartę klienta – pierwszy system lojalnościowy promujący zrównoważoną konsumpcję.

Projekt PlusPunten pokazał skuteczność karty motywacyjnej, mającej na celu ograniczenie oddziaływania zachowań konsumpcyjnych na środowisko oraz zmianę powszechnego nastawienia do zakupów i sprzedaży odpowiedzialnych względem środowiska. Celem wprowadzenia karty NU-Spaar-pas Card (NU card) było zwiększenie popytu na ekologiczne towary i usługi oraz poprawienie ich wizerunku.

Uczestnicy pilotażowego projektu otrzymali karty NU Card, dzięki którym zbierali punkty w zamian za zakup zrównoważonych produktów oraz segregowanie odpadów. Do zrównoważonych produktów należały: produkty organiczne, energooszczędne, fair trade, rowery, ekologiczne produkty finansowe, energia odnawialna oraz produkty wynajmowane, naprawiane i z drugiej ręki. Uczestnicy projektu mogli wymieniać zebrane punkty na zrównoważone produkty, usługi transportu publicznego oraz różne formy rozrywki w mieście i okolicach, np. wyjście do kina.

Technologia kart elektronicznych

W systemie zastosowano technologię kart elektronicznych. Punkty usługowe zostały wyposażone w terminale z czytnikami kodów kreskowych, a każda karta NU Card w kod kreskowy oraz chip. Przewidywano, że system NU będzie samowystarczalny ze względu na opłatę przyłączeniową wnoszoną przez przedsiębiorstwa uczestniczące w projekcie oraz dochód ze sprzedaży krzyżowej. System został zaprojektowany, stworzony i przetestowany podczas pierwszego etapu projektu pokazowego przed początkiem maja 2002 r. Rzeczywista próba rozpoczęła się 21 maja 2002 r., gdy system zaczął funkcjonować. Zespół pracujący nad projektem rozpoczął intensywne i nieprzerwane działania marketingowe, mające na celu zwiększenie liczby

posiadaczy kart oraz sklepów i przedsiębiorstw biorących udział w projekcie.

Początkowo przyznawano punkty tylko za zakup zrównoważonych produktów – jeden punkt za jedno wydane euro. Jednakże tylko 5% tych towarów było oznaczone oficjalną etykietą zrównoważonego produktu, w związku z czym niewiele sklepów było zainteresowanych przyłączeniem się do projektu. Dlatego zdecydowano o poszerzeniu oferty poprzez przyznawanie jednego punktu za każde euro wydane na większość produktów sprzedawanych w sklepach uczestniczących w projekcie oraz czterech punktów za każde euro wydane na ekologiczne produkty. W wyniku wprowadzonej zmiany liczba gospodarstw domowych i przedsiębiorstw uczestniczących w projekcie wzrosła, jednocześnie spełniając początkowe oczekiwania.

Najwięcej punktów można było zdobyć za recykling odpadów – 200 punktów za wywiezienie na wysypisko odpadów chemicznych oraz 300 punktów za oddanie nienadających się do ponownego wykorzystania sprzętów (mebli czy sprzętu gospodarstwa domowego). Okazało się, że 86% punktów pochodziło z segregacji odpadów, a posiadacze karty NU częściej korzystali z wysypiska.

Powyższy projekt pilotażowy uznano za sukces, chociaż – ze względu na powolny start – nie osiągnięto jego pełnej samowystarczalności przed końcem okresu finansowania z programu LIFE. Mimo wszystko,

„Kiedy zaczniesz czerpać podwójne korzyści?”

projekt stał się dowodem na to, że innowacyjny system nagradzania może się sprawdzić w praktyce. Jako pierwszy na świecie zaawansowany projekt lojalnościowy skupiający się na ochronie środowiska, PlusPunten okazuje się być bardzo użyteczny. Dzięki temu został wybrany jako jeden z najlepszych projektów LIFE-Środowisko 2004-2005.

Numer Projektu:

LIFE00 ENV/NL/000809

Nazwa projektu: Projekt pokazowy PlusPunten, Rotterdam

Beneficjent: Gmina Rotterdam, Holandia

Całkowity Budżet: 1 786 000 €

Wkład finansowy LIFE: 411 000 €

Czas trwania: 1 lutego 2001

– 30 września 2003

Strona internetowa:

www.nuspaarpas.nl

Kontakt: Paul van Sambeek

(c/o Stichting Points, Amsterdam)

E-mail: info@points-online.nl

Kolejne udane i obiecujące projekty

Poniższa tabela przedstawia niektóre z wielu byłych i obecnych projektów LIFE dotyczących środowiska miejskiego. Szczegóły na temat poszczególnych projektów można znaleźć w internetowej bazie projektów LIFE pod adresem: <http://ec.europa.eu/life>. w zakładce „Project database”.

Data rozpoczęcia projektu	Kraj	Numer projektu	Nazwa projektu	Dodatkowe informacje
1. Zintegrowane zarządzanie środowiskiem				
2005	Włochy	LIFE05 ENV/IT/000808	IDEMS: Integracja i rozwój systemów zarządzania środowiskowego	
2004	Dania	LIFE04 ENV/DK/000071	Dogme 2000: Model zarządzania środowiskowego na poziomie gminy	
2004	Włochy	LIFE04 ENV/IT/000526	SENOI: Zrównoważony system EMAS Północny Mediolan	
2004	Łotwa	LIFE04 ENV/LV/000631	EMAS4NoweKraje: Innowacyjne podejście do wdrożenia systemu EMAS II w nowych krajach członkowskich	
2004	Rosja	LIFE04 TCY/ROS/000051	InfoCoSM: Technologie informacyjne i komunikacyjne wzmacniające zrównoważone zarządzanie miastem	
2003	Cypr	LIFE03 TCY/CY/000019	URBANGUARD: Umożliwienie włączenia parametrów miejskiego rozwoju zrównoważonego do rozwoju przestrzennego miasta	
2003	Rosja	LIFE03 TCY/ROS/000068	MEEMAS: Budowanie zdolności instytucjonalnych w zakresie środowiska w przedsiębiorstwach gminnych poprzez wprowadzanie systemów EMAS	
2002	Hiszpania	LIFE02 ENV/E/000176	DIVERS: Informacja, konkurencyjność i rozwój zrównoważony w systemie miejskim	
2000	Włochy	LIFE00 ENV/IT/000192	TANDEM: Promowanie systemów EMAS wśród organów lokalnych w TANDEMIE z Lokalną Agendą 21	Nagroda dla najlepszego projektu LIFE-Środowisko 2004-2005
2000	Włochy	LIFE00 ENV/IT/000167	MED-COASTS S-T: Strategie i narzędzia dotyczące zrównoważonej turystyki na śródziemnomorskich obszarach przybrzeżnych	
2. Zrównoważony transport miejski				
2005	Włochy	LIFE05 ENV/IT/000870	CEDM: Centrum przyjaznej dla środowiska miejskiej dystrybucji towarów	
2004	Albania	LIFE04 TCY/AL/000018	SUSTRAFFIA: Zrównoważony rozwój transportu w Tiranie	
2004	Włochy	LIFE04 ENV/IT/000547	FREEWAY: Redukcja gazów cieplarnianych i zanieczyszczenia powietrza poprzez planowanie mobilności homeostatycznej	
2003	Hiszpania	LIFE03 ENV/E/000160	URBANBAT: Integralny model zarządzania odpadami w infrastrukturze transportu miejskiego	
2003	Włochy	LIFE03 ENV/IT/000319	SIDDHARTA: Innowacyjny projekt dotyczący wprowadzenia usług transportowych na żądanie	
2002	Hiszpania	LIFE02 ENV/E/000253	ECOBUS: Zbieranie zużytego oleju kuchennego do recyklingu jako biopaliwa do silników diesla	Nagroda dla najlepszego projektu LIFE-Środowisko 2004-2005
2000	Francja	LIFE00 ENV/F/000640	SMILE: Inicjatywa zrównoważonej mobilności dla środowiska lokalnego	Nagroda dla najlepszego projektu LIFE-Środowisko 2004-2005
3. Zmiana klimatu				
2005	Grecja	LIFE05 ENV/GR/000235	SUSCON: Zrównoważone budownictwo publiczne i prywatne w zgodzie ze Zintegrowaną Polityką Produktową	
2005	Hiszpania	LIFE05 ENV/E/000333	HYDRO SOLAR 21: Projekt pokazowy dotyczący pozyskiwania energii odnawialnej za pomocą chłodzenia słonecznego oraz technologii wodorowej	

Data rozpoczęcia projektu	Kraj	Numer projektu	Nazwa projektu	Dodatkowe informacje
2005	Wielka Brytania	LIFE05 ENV/UK/000998	Zintegrowana technologia utylizacji gazów cieplarnianych – zrównoważony projekt, interpretacja oraz zastosowanie	
2004	Francja	LIFE04 ENV/FR/000331	Instalacja ogniwa paliwowego w Paryżu	
2004	Włochy	LIFE04 ENV/IT/000594	S & W: Słońce i wiatr	
2004	Włochy	LIFE04 ENV/IT/000453	ROMAPERKYOTO: Realizacja rzymskiego planu działania w celu osiągnięcia założeń protokołu z Kioto	
2004	Słowacja	LIFE04 ENV/SK/000797	UrbEco Footprint: Zrównoważony rozwój miast oraz złagodzenie wpływu zmiany klimatu na jakość życia	
2002	Grecja	LIFE02 ENV/GR/000362	MedClima: Sojusz Klimatyczny Miast Śródziemnomorskich	
2002	Austria	LIFE02 ENV/A/000285	BBMpassiv: Wielofunkcyjne budynki administracyjne w standardzie domów pasywnych zbudowanych ze zrównoważonych materiałów	Nagroda dla najlepszego projektu LIFE-Środowisko 2004-2005
2002	Łotwa	LIFE02 ENV/LV/000478	ENERLAB: Etykietowanie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych	Nagroda dla najlepszego projektu LIFE-Środowisko 2004-2005
2000		LIFE00 ENV/NL/000808	EQUATION: Pokazowy projekt zachęcający architektów i władze lokalne do zrównoważonego budownictwa	Nagroda dla najlepszego projektu LIFE-Środowisko 2004-2005
4. Przyroda i różnicowanie biologiczne				
2005	Włochy	LIFE05 NAT/IT/000009	RAPACI LUCANI: Ochrona zagrożonych ptaków drapieżnych na terenie prowincji Matera	
2002	Finlandia	LIFE02 NAT/FIN/008468	Urban Natura 2000: Zarządzanie obszarami miejskimi Natura 2000 w południowo-zachodniej Finlandii	
2002	Włochy	LIFE02 ENV/IT/000017	PATTERN: Park i miasto: Sieć ekologicznych zasobów	
2002	Hiszpania	LIFE02 ENV/E/000200	GALLECS: Wykorzystanie terenu oraz zarządzanie środowiskowe w zagospodarowaniu przestrzennym Gallecs	
2002	Wielka Brytania	LIFE02 ENV/UK/000144	SMURF: Zrównoważone zarządzanie miejskimi rzekami i obszarami zalewowymi	
2000	Hiszpania	LIFE00 ENV/E/000415	ANELLA VERDA: Propozycja zrównoważonego planowania terytorialnego	
1999	Belgia	LIFE99 ENV/B/000650	Urban Forest: Model dla władz lokalnych dotyczący wprowadzenia polityki zrównoważonego planowania środowiskowego na terenach zurbanizowanych	
1999	Rumunia	LIFE99 ENV/RO/006746	ASSURE: Pilotażowy system oceny oddziaływania środowiska miejskiego w związku z planowaniem miejskim	
5. Środowisko naturalne, zdrowie i jakość życia				
2005	Finlandia	LIFE05 ENV/FIN/000539	WASTEPrevKit: Zestaw przeciwdziałania powstawaniu odpadów w przedsiębiorstwach, oświacie i w gospodarstwach domowych	
2005	Francja	LIFE05 ENV/F/000063	IDEAL 79: Ideal Deux-Sèvres: Zrównoważone inicjatywy i lokalne alternatywy mające na celu przeciwdziałanie powstawaniu odpadów	
2005	Włochy	LIFE05 ENV/IT/000894	ESTRUS: Udoskonalone i zrównoważone oczyszczanie odpływów burzowych	
2005	Rumunia	LIFE05 ENV/RO/000106	AIR-AWARE: Obserwacja oddziaływania zanieczyszczenia powietrza oraz system ostrzegawczy dla środowiska miejskiego	
2004	Austria	LIFE04 ENV/AT/000006	KAPA GS: Program działań Klagenfurtu przeciwko PM 10	
2004	Niemcy	LIFE04 ENV/DE/000054	UFIPOLNET: Monitorowanie przemieszczania się ultra drobnych cząsteczek w zanieczyszczonym powietrzu	
2002	Niemcy	LIFE02 ENV/D/000399	HydroStyx: Zoptymalizowane systemy zarządzania środowiskowego wodą deszczową w zakresie inżynierii środowiskowej	
2002	Włochy	LIFE02 ENV/IT/000018	VISP: Ocena skutków zdrowotnych jako zintegrowane narzędzie planowania przestrzennego	

Data rozpoczęcia projektu	Kraj	Numer projektu	Nazwa projektu	Dodatkowe informacje
2000	Węgry	LIFE00 ENV/H/000936	EHBN: Stworzenie oraz działanie regionalnej sieci biomonitorowania służącej do oceny jakości powietrza	
2000	Włochy	LIFE00 ENV/IT/000005	ARTEMIDE: Wysoka rozdzielczość monitorowania benzenu, 1,3-butadienu, eteru tert-butyloowo-metylowego oraz innych LZO.	
1999	Austria	LIFE99 ENV/A/000394	SYLVIE: Systematyczne zmniejszenie poziomu hałasu w miejskich dzielnicach mieszkaniowych	
1999	Niemcy	LIFE99 ENV/D/000453	EuroBionet: Europejska sieć oceny jakości powietrza za pomocą roślin jako biowskaźników	
1999	Włochy	LIFE99 ENV/IT/000131	ECOEXPLORER: Obserwatorium kontroli środowiska: Badanie poziomów zanieczyszczenia na drodze	
1999	Włochy	LIFE99 ENV/IT/000081	RESOLUTION: Stworzenie modelu monitorowania atmosfery o wysokiej rozdzielczości przestrzennej w celu kontroli rzeczywistej emisji	
6. Zrównoważone zużycie zasobów naturalnych				
2005	Portugalia	LIFE05 ENV/P/000369	OIL PRODIESEL: Zintegrowany system gminnej gospodarki odpadami dotyczący ponownego wykorzystania oleju do smażenia jako biodiesla	
2004	Hiszpania	LIFE04 ENV/ES/000263	BIOSOIL: Technologia kompostowej biorekultywacji mająca na celu regenerację oraz zrównoważone zarządzanie miejskimi terenami poprzemysłowymi	
2002	Hiszpania	LIFE02 ENV/E/000183	DROPAWATER: Redukcja zużycia wody na obszarach peryferyjnych	
2002	Wielka Brytania	LIFE00 ENV/UK/000908	REALISE: Inicjatywy na poziomie lokalnych społeczności oraz przedsiębiorstw na rzecz ponownego użytkowania w ramach zrównoważonego rozwoju	
2000		LIFE00 ENV/NL/000787	DROP-WISE: Oddzielające dachy, miejsca i ulice miejskich dzielnic	
1999	Finlandia	LIFE99 ENV/FIN/000216	VITAL VAASA: Pilotażowe ramy i program działań na rzecz rewitalizacji cyklu wodnego na obszarach miejskich	
1999	Hiszpania	LIFE99 ENV/E/000371	AhorraPapel: Saragossa oszczędza papier... i drzewa	

<http://ec.europa.eu/life>

Internetowa baza programów LIFE zawiera wszystkie projekty LIFE od 1992 r., włącznie ze 158 projektami LIFE-Środowisko dotyczącymi w szczególności kwestii miejskich. Wiele projektów LIFE-Przyroda oraz LIFE-Państwa Trzecie jest również związanych ze środowiskiem miejskim. Wpisując rok, kraj lub słowo kluczowe w wyszukiwarce bazy, można znaleźć informacje na temat udanego projektu i dobrych praktyk istotnych w określonej pracy, a także potrzebne dane kontaktowe.

<http://www.eukn.org>

Europejska Sieć Wiedzy o Miastach (European Urban Knowledge Network) to inicjatywa europejska, w której uczestniczy 15 państw członkowskich UE, stowarzyszenie EURO CITIES, program URBACT oraz Komisja Europejska. Jej strona internetowa to portal wiedzy o inicjatywach, założeniach oraz badaniach prowadzonych w ramach polityki miejskiej państw członkowskich. Internetowa baza dobrych nawyków miejskich, założona w październiku 2005 r., zawiera już kilkanaście projektów LIFE.

<http://urbact.eu>

Lista dostępnych publikacji LIFE

Na stronie internetowej LIFE dostępne są następujące publikacje LIFE:

Najlepsze projekty LIFE-Środowisko 2004-2005 (2005, 44 str. – ISBN 92-79-00889-7)

<http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/bestlifeenv/bestenv.pdf>

Wymiana dobrych praktyk w zarządzaniu obszarami Natura 2000 (ang. Exchanging good practices on managing Natura 2000 sites) (2006, 2 str.)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/natbest_leaflet.pdf

Zintegrowane zarządzanie obszarami w ramach programu Natura 2000 (ang. Integrated management of Natura 2000 sites) (2005 – 48 str. – ISBN 92-79-00388-7)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/managingnatura_highres.pdf

Zbiór projektów LIFE-Środowisko 2005 (ang. LIFE-Environment Projects 2005 compilation) (2006, 97 str.-ISBN 92-79-00104-3)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/lifeenvcompilation_05_lowres.pdf

Zbiór projektów LIFE-Przyroda 2005 (ang. LIFE-Nature Projects 2005 compilation) (2005, 55 str. – ISBN 92-79-00102-7)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/lifenatcompilation_05_lowres.pdf

Zbiór projektów LIFE-Państwa Trzecie 2005 (ang. LIFE-Third Countries Projects 2005 compilation) (2005, 19 str. – ISBN 92-79-00103-5)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/lifetcycompilation_05_lowres.pdf

LIFE-Środowisko 1992 – 2004 „Doskonałość w innowacyjnych rozwiązaniach środowiskowych” (ang. LIFE-Environment 1992 – 2004 „Demonstrating excellence in environmental innovation”) (2005, 124 str. – ISBN 92-894-7699-3 – ISSN 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/bilanlife/lifeenv1992_2004_en.pdf

LIFE, Natura 2000 i wojsko (ang. LIFE, Natura 2000 and the military) (2005 – 86 str. – ISBN 92-894-9213-9 – ISSN 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/lifeandmilitary_en.pdf

LIFE i ptaki – 25 lat Dyrektywy Ptasięj – wkład projektów LIFE-Przyroda (ang. LIFE for birds: 25 years of the Birds Directive: the contribution of LIFE-Nature projects) (2004 – 48 str. – ISBN 92-894-7452-1 – ISSN 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/lifeformbirds_en.pdf

Powietrze, którym oddychamy – LIFE i polityka Unii Europejskiej w zakresie czystego powietrza (ang. The air we breathe – LIFE and the European Union clean air policy) (2004 – 32 str. – ISBN 92-894-7899-3 – ISSN 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/focusair/lifeair_hr_en.pdf

LIFE-Przyroda – komunikacja ze stronami zainteresowanymi oraz ogółem społeczeństwa – Przykłady najlepszych praktyk w ramach programu Natura 2000 (ang. LIFE-Nature: communicating with stakeholders and the general public – Best practice examples for Natura 2000) (2004 – 72 pp. – ISBN 92-894-7898-5 – ISSN 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/naturecommunicating_lowres_en.pdf

Czystsza, bardziej zielona Europa – LIFE i polityka Unii Europejskiej w zakresie gospodarki odpadami (ang. A cleaner, greener Europe – LIFE and the European Union waste policy) (2004 – 28 str. – ISBN 92-894-6018-0 – ISSN 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/lifewaste_en.pdf

Ochrona przyrody i gatunków obcych w UE – rola programu LIFE (ang. Alien species and nature conservation in the EU – The role of the LIFE program) (2004 – 56 str. – ISBN 92-894-6022-9 – ISSN 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/alienspecies_en.pdf

Zanieczyszczenia przemysłowe, europejskie rozwiązania: czyste technologie – LIFE i Dyrektywa IPPC – zintegrowane zapobieganie i ograniczanie zanie-

czyszczeń [ang. Industrial pollution, European solutions: clean technologies – LIFE and the Directive on integrated pollution prevention and control (IPPC Directive)] (2003 – 32 str. – ISBN 92-894-6020-2 – ISSN 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/cleantechnologies_en.pdf

LIFE i wsparcie agroekologiczne dla programu Natura 2000 – doświadczenie na podstawie programu LIFE (ang. LIFE and agri-environment supporting Natura 2000 – Experience from the LIFE programme) (2003 – 72 str. – ISBN 92-894-6023-7 – ISSN N° 1725-5619)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/agrienvironmentreport_en.pdf

LIFE i Natura 2000 – 10 lat wprowadzania rozporządzenia (ang. LIFE for Natura 2000 – 10 years implementing the regulation) (2003 – 108 str. – ISBN 92-894-4337-5)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/lifepournatura2000_en.pdf

Zrównoważone podejście do środowiska – LIFE i wspólnotowe systemy zarządzania środowiskowego EMAS [ang. A sustainable approach for the environment – LIFE and the Community Eco-Management and Audit Scheme (EMAS)] (2003 – 32 str. – ISBN 92-894-0543-0)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/emas_en.pdf

Woda jako zasób podstawowy – LIFE i europejska polityka wodna (ang. Water, an essential resource – LIFE and the new European water policy) (2002 – 28 str. – ISBN 92-894-0538-4)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/water_en.pdf

Instrument finansowy na rzecz środowiska (ang. The financial instrument for the Environment) (2002, 6str.)
http://ec.europa.eu/environment/life/life/life_en.pdf

LIFE-Środowisko w akcji. 56 nowych historii zakończonych sukcesem na rzecz środowiska (ang. LIFE Environment in Action. 56 new success stories for Europe's environment) (2001 – 131 str. – ISBN 92-894-0272-5)
http://ec.europa.eu/environment/life/infoproducts/successstories2001_en.pdf

LIFE "L'Instrument Financier pour l'Environnement" / Instrument finansowy na rzecz środowiska

Czas trwania (LIFE III) 2000-2006.

Dostępne finansowanie z UE – ok. 945 milionów EUR.

Forma wsparcia – współfinansowanie działań na rzecz środowiska (projekty LIFE) w państwach członkowskich Unii Europejskiej, stowarzyszonych krajach kandydujących oraz w niektórych krajach trzecich położonych nad Morzem Śródziemnym i Morzem Bałtyckim.

Projekty LIFE

- > **Projekty LIFE Przyroda** mają na celu poprawę ochrony gatunków zagrożonych wyginięciem i naturalnych siedlisk. Wspierają one wdrażanie dyrektyw ptasiej i siedliskowej oraz sieci Natura 2000.
- > **Projekty LIFE Środowisko** przyczyniają się do rozwoju innowacyjnych i zintegrowanych technik lub metod wspierających postęp w kwestiach środowiskowych.
- > **Projekty LIFE Państwa trzecie** wspierają budowanie potencjału środowiskowego oraz rozwój inicjatyw w krajach niebędących członkami UE, położonych nad Morzem Śródziemnym i Morzem Bałtyckim.

LIFE+ "L'Instrument Financier pour l'Environnement" / Instrument finansowy na rzecz środowiska

Czas trwania (LIFE+) 2007-2013.

Dostępne finansowanie z UE – ok. 2 143 milionów EUR.

Forma wsparcia – przynajmniej 78% budżetu przeznaczane jest na współfinansowanie działań na rzecz środowiska (projekty LIFE+) w państwach członkowskich Unii Europejskiej i niektórych krajach spoza Unii.

Projekty LIFE+

- > **Projekty LIFE Przyroda** mają na celu poprawę ochrony gatunków zagrożonych wyginięciem i naturalnych siedlisk. Wspierają one wdrażanie dyrektyw ptasiej i siedliskowej oraz sieci Natura 2000.
- > **Projekty LIFE+ Różnorodność biologiczna** wspierają poprawę różnorodności biologicznej w UE. Przyczyniają się do wdrażania celów przedstawionych w komunikacie Komisji „Zatrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej do roku 2010 i w przyszłości” (KOM(2006) 216 wersja ostateczna).
- > **Projekty LIFE+ Polityka i zarządzanie w zakresie ochrony środowiska** przyczyniają się do opracowywania i prezentowania innowacyjnych podejść w zakresie polityki, technologii, metod i instrumentów, które mają na celu wspieranie europejskiej polityki i prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska.
- > **Projekty LIFE+ Informacja i komunikacja** obejmują kampanie informacyjne oraz kampanie na rzecz zwiększania świadomości społecznej w zakresie wdrażania, uaktualniania i rozwijania europejskich polityk i prawodawstwa dotyczącego środowiska, w tym zapobiegania pożarom lasów i szkolenia podmiotów zapobiegających pożarom lasów.

Więcej informacji na temat programów LIFE i LIFE+ dostępnych jest na stronie <http://ec.europa.eu/life> oraz www.nfosigw.gov.pl/life

Jak ubiegać się o dofinansowanie w ramach programu LIFE+? Komisja Europejska ogłasza co roku nabór wniosków. Wszystkie szczegóły dostępne są pod adresem: <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/lifeplus.htm>

Kontakt:

European Commission – Directorate-General for the Environment
LIFE Unit – BU-9 02/1 – B-1049 Brussels – Internet: <http://ec.europa.eu/life>

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Krajowy Punkt Kontaktowy LIFE+

ul. Konstruktorska 3a, 02-673 Warszawa
tel. (+48-22) 45 90 543, (+48-22) 45 90 396
fax. (+48-22) 45 90 193
www.nfosigw.gov.pl/life

ISBN 978-83-915678-6-9 (wydanie polskie)

European Commission

LIFE Focus / "LIFE in the City – Innovative solutions for Europe's urban environment"

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities